

ŽIJEME MĚSTEM

Příručka s lekcemi
do výuky pro 2. stupeň
základních škol

nejen k online
kurzu Žijeme
městem

ŽIJEME MĚSTEM

Příručka s lekcemi do výuky
pro 2. stupeň základních škol

© Člověk v tísni, o. p. s.

Praha, 2023

Všechna práva vyhrazena.

Autorky a autoři odborných textů: Automat z. s., Jan Malý Blažek, Osamu Okamura, Jiří Pánek, Mirjana Petrik, Magdalena Smetanová

Autorky a autoři metodických lekcí: Milan Caha, Aneta Pešková Horká, Kateřina Sequensová

Editace: Veronika Ambrozy, Milan Caha, Aneta Pešková Horká, Kateřina Sequensová

Metodická a odborná konzultace: Veronika Ambrozy, Petra Skalická

Jazykové korektury: Martina Lupínková, Hana Valentová

Grafické zpracování: Eva Petruželková Divišová

Sazba: Eva Petruželková Divišová

Fotografie (celostránkové): Petri Mališů, Tomáš Princ

Ostatní fotografie: archiv škol a databáze <https://pixabay.com> a <https://commons.wikimedia.org>

Vyučující zapojení do ověření programu: Lenka Hanyšová, Hana Ložinská (Základní škola Písnická), Michal Nedelka, Jan Kube (Základní škola Jižní IV), Filip Pelant, Tomáš Vlček (Základní škola a Mateřská škola Resslerova), Lucie Henton, Hana Nezvedová (Základní škola Květnového vítězství), Daniela Mašková (Základní škola Kolovraty), Barbora Krulichová, Sébastien Drafí (Základní škola Žernosecká), Jana Indra Merjavá, Tomáš Zámečník, Radka Růžičková, Tomáš Pšenčný (Základní škola pro žáky s SPU U Boroviček), Petri Mališů (Základní škola profesora Švejcara), Petra Rejchrtová (První jazyková základní škola v Praze 4, Horáčkova), Jitka Smejkalová, Vojtěch Úlehla (Gymnázium Karla Sladkovského), Klára Blahútová (Základní škola Meteorologická)

Upozornění: V příručce se snažíme používat genderově senzitivní jazyk a vyhýbat se nadužívání generického maskulina. Pokud je generické maskulinum použito, označuje zástupce a zástupkyně všech pohlaví.

ISBN: 978-80-7591-072-1

www.clovekv tisni.cz

www.clovekv tisni.cz/varianty

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Materiál vznikl v rámci projektu „Společně pro kvalitní život v metropoli“, který je spolufinancován Evropskou unií. Realizace proběhla v rámci Operačního programu Praha – pól růstu (reg. č.: CZ.07.4.68/0.0/0.0/20_079/0002128). Za obsah materiálu nesou odpovědnost realizátoři a realizátorky projektu. Informace zde uvedené nejsou oficiálním stanoviskem Evropské unie.

ŽIJEME MĚSTEM

Příručka s lekcemi
do výuky pro 2. stupeň
základních škol

nejen k online
kurzu Žijeme
městem

OBSAH

ÚVODEM	5
ŽIJEME MĚSTEM	
Osamu Okamura.....	6
METODOLOGIE TŘÍ KROKŮ: UČ SE – ZJIŠŤUJ – JEDNEJ	10
JAK VE VÝUCE PRACOVAT S ONLINE KURZEM ŽIJEME MĚSTEM	11
UČ SE.....	15
MĚSTO SDÍLENÉ A KOMUNITNÍ	
Osamu Okamura.....	16
Lekce: Město jako živý organismus	18
Komunita a sousedství	21
Zapoj se!.....	25
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ MĚSTA	
Jan Malý Blažek.....	34
Lekce: Město, kde se příjemně žije	36
Nic není zadarmo	38
Město, klima, zeleň	40
MĚSTO PRO LIDI – DOPRAVA, VEŘEJNÝ PROSTOR A BEZPEČÍ	
AutoMat, z. s.	43
Lekce: Bezpečí ve městě	46
Kolik místa zaberou?.....	48
MĚSTO PRO VŠECHNY	
Jan Malý Blažek.....	51
Lekce: Ne na mém dvorečku – Not in My Backyard	53
PARTICIPACE DĚTÍ	
Mirjana Petrik, Magdalena Smetanová (Město přátelské k dětem, z. s.).....	61
Lekce: My a participace	65
Park, nebo parkoviště.....	68
ZJIŠŤUJ	
MAPOVÁNÍ VE ŠKOLE A V KOMUNITĚ – CO, PROČ A JAK	
Jiří Pánek	75
JEDNEJ	
JAK NA KOMUNITNÍ PROJEKTY	
Projektová výuka	84
O AUTORKÁCH A AUTORECH	98

ÚVODEM

Milé pedagožky, milí pedagogové, možná patříte mezi 70 % obyvatel České republiky, kteří žijí ve městech, nebo jste součástí té pětiny obyvatelstva, která žije přímo v Praze nebo jejím okolí. Ať je to tak či ne, prostředí města je pro většinu z nás denním chlebem a má zásadní vliv na kvalitu našeho života. Zároveň my sami jsme tvůrci součástí města a můžeme mít vliv na to, jak se komu ve městě žije. Stejně jako my se v prostředí města pohybují i naši žáci a žákyně, a stejně jako my mohou mít na kvalitu života ve městě vliv. A i sama škola může být významným a aktivním členem místní komunity a iniciovat změny pro lepší vzájemné soužití.

Vytvořili jsme proto vzdělávací program *Žijeme městem*, jehož metodickou příručku právě čtete. Tento program je určený především vyučujícím a žákům a žákyním na 2. stupni základních škol, ale také všem ostatním, kteří se zajímají o témata spojená s kvalitou života ve městě. Program samozřejmě mohou využívat i lidé žijící mimo města, protože pohled na to, co ovlivňuje kvalitu života ve městě a co na vesnici, může být obohacující pro všechny.

Program rozvíjí kompetence k udržitelnému rozvoji, prohlubuje vztah k místu, učí vytvářet zdravé sousedské vztahy, tematizuje společenské nerovnosti a přináší návrhy, jak společně čelit dopadům klimatické změny ve městech. Je založen na učebním přístupu „uč se – zjišťuj – jednej“, o kterém se dozvíte více v kapitole *Metodologie tří kroků: uč se – zjišťuj – jednej* na straně 10, a jehož klíčovým principem je participace, tedy aktivní zapojení žáků a žákyně.

Tato metodická příručka slouží vyučujícím jako praktický průvodce ke stejnojmennému online kurzu pro žáky a žákyně. Online kurz se skládá z krátkých videí, textů, úkolů a tzv. hrdinských výzev k jednotlivým tématům, a také z návodů, jak zmapovat svou komunitu a připravit vlastní žákovský projekt. Je přístupný zdarma po přihlášení na webových stránkách <https://kurz-zijememestem.clovekvtisni.cz>. Více o kurzu se dočtete v kapitole *Jak ve výuce pracovat s online kurzem Žijeme městem* na straně 11 anebo na výše uvedených webových stránkách.

Jádro příručky tvoří lekce do výuky, které doplňují a rozšiřují jednotlivé kapitoly online kurzu. Je možné je použít v různých předmětech – od občanské výchovy po přírodopis. Lekce i samotný online kurz pilotovaly téměř dvě desítky vyučujících zapojených v celoročním programu. Jejich cennou zpětnou vazbu jsme zapracovali tak, aby vám i vašim žákům a žákyním celý program dobře sloužil. Důležitou součástí příručky jsou kapitoly věnované mapování v místě a projektovému plánování. Díky nim budete moci děti provést procesem přípravy, realizace a zhodnocení jejich vlastního komunitního projektu.

V neposlední řadě zde naleznete krátké poutavé texty od odborníků a odbornic z oblasti architektury, městského plánování, environmentalistiky nebo sociologie. Všechny texty se týkají toho, co a jak může ovlivňovat kvalitu života ve městě, a jakou roli v tom můžeme mít my anebo děti.

Přejeme vám, aby byl pro vás program *Žijeme městem* užitečnou inspirací a bavilo vás s ním pracovat.

Tým projektu *Společně pro kvalitní život v metropoli*

ŽIJEME MĚSTEM

Osamu Okamura

Proč se snažit lépe pochopit naše město?

Od roku 2008 žije ve městech nadpoloviční většina obyvatelstva Země. Tento podíl se stále zvyšuje; kolem roku 2050 mohou žít ve městech až tři čtvrtiny lidí na planetě. Mnozí lidé, kteří se ve městě narodí, nebo do nich přijdou, v nich stráví celý zbytek života. Města se tak stávají převažujícím typem prostředí, ve kterém se jako lidé pohybujeme.

To klade stále větší a větší nároky na kvalitu města.

Jak vypadá dobré město?

Jsou města úspěšná, dostupná, zdravá a bezpečná, do kterých se lidé rádi stěhují za příležitostmi – za vzděláním, prací nebo společenskými kontakty. Taková města často prosperují ekonomicky i kulturně, po všech stránkách se rozvíjí – a své bohatství jsou schopna reinvestovat do svého rozkvětu. Dobrým příkladem, srovnatelným svou velikostí s Prahou, může být třeba Vídeň.

A jsou města neúspěšná, která se spíše vyliďňují, lidé z nich odcházejí, podniky se zavírají, domy chátrají, jsou rovnou dlouhodobě opuštěné nebo se bourají. V takových městech hrozí, že v nich zůstanou jen ti, kteří si nemohou dovolit odejít, a že naroste chudoba a kriminalita. Řídnutí města má za důsledek zvyšující se náklady na jednoho obyvatele, které decimují veřejný rozpočet. Příkladem takového města, které nedávno patřilo mezi premianty, ale jehož populace se propadla z více než 1,8 milionu lidí kolem roku 1950 na dnešních pouhých 700 tisíc, je americký Detroit.

Existují četné žebříčky nejobyvatelnějších měst a měst nejpříjemnějších k životu, které sledují jasně dané kategorie a kritéria, podle kterých můžeme města hodnotit. Sleduje se bezpečnost, dostupnost a kvalita vzdělání, zdravotní péče nebo kultury, kvalita životního prostředí, nabídka rekreačních aktivit, politicko-ekonomická stabilita, kvalita veřejné dopravy, nabídka obchodů a služeb.

Některé žebříčky jdou ale ještě dále. Zajímá je navíc příjemnost klimatu během roku, kvalita vystavěného prostředí a veřejného prostoru, blízkost přírody, společenská tolerance nebo kvalita a četnost mezinárodního spojení.

Větší a větší váhu poslední dobou nabývají environmentální hlediska jako kvalita ovzduší a pitné vody nebo míra znečištění hlukem, a také sociální hlediska, jako je dostupné bydlení za přijatelnou cenu, či dopravní hlediska jako upřednostňování chůze jako hlavního, nejdostupnějšího, nejzdravějšího a nejekonomičtějšího způsobu dopravy, nebo celkový pocit štěstí a spokojenosti se svým životem v daném městě, tzv. index štěstí.

Kde jsme my?

V naší části světa, na světové poměry v bohaté a rozvinuté střední Evropě, se v příštích letech neočekává ani žádný razantní nárůst počtu obyvatelstva, ani žádný bouřlivý ekonomický růst. Česko naopak složením obyvatelstva podle věku stárne – a spolu s ním stárnou i naše města.

Měli bychom se proto více zamýšlet, jak odstraňovat bariéry ve městě, jak zvýšit dostupnost bydlení nebo hospodárnost samotného provozu společnosti, která ekonomicky stagnuje a postupně stárne.

Navíc v dnešní době, kdy ve městech trávíme stále více času, se naše požadavky na kvalitu městského prostředí logicky zvyšují. Zároveň jsou to dle celosvětových statistik právě města, která spotřebovávají tři čtvrtiny veškeré vyprodukované energie a současně produkují tři čtvrtiny všech skleníkových plynů. A i to musíme vzít v úvahu při řešení zrychlujícího se oteplování naší planety.

Co je na našich městech specifické?

Mnohá naše historicky rostlá a samosprávou řízená města byla poškozena centralizovaným – a svou podstatou modernistickým – městským plánováním předlistopadové doby, které se pokoušelo přijít s rychlejším, vědečtějším a efektivnějším způsobem navrhování měst „shora“ v době obrovské poválečné bytové krize. Nahradit, podpořit či rozvíjet reálné vztahy uvnitř městských komunit však příliš nedokázalo.

Jistě se podařilo pomoci poskytnout důstojné bydlení širokým masám, ovšem za cenu zpřetrhaných osobních a rodinných vazeb a vytvoření monofunkčních a monotónních městských zón, zhusta zcela závislých na automobilové a kapacitní městské hromadné dopravě.

Následné období transformace a nástupu tržní ekonomiky bylo často spojené s obtížně řešitelnými konflikty soukromých zájmů, bez schopnosti a možnosti využití nástrojů jejich moderace a koordinace ze strany městských samospráv či většího zapojení teprve se rodící občanské společnosti.

Jaké jsou příklady negativních trendů?

Ve městě se začaly na straně jedné objevovat ulice a městské čtvrti za bránou, dokonce střežené soukromou ochrankou, a na straně druhé vyloučené lokality. Okolní zemědělskou krajinu začala nekontrolovaně zaplavovat sídelní kaše s výrazně vyšší uhlíkovou stopou svých obyvatel, zatímco centrum města blokovaly kontaminované brownfieldy chátrajících továren a četné nezastavěné proluky. Bydlení se začalo stávat pro běžné občany a občanky nedostupným, zatímco dopravní nároky – a tím i tlak na veřejné rozpočty – se neustále zvyšují. Pod nárůstem individuální dopravy ve špičkách město každodenně kolabuje. Na předměstích vyrostla obří nákupní centra, která odsávají ekonomickou sílu a nijak nepřispívají k rozvoji města, naopak problémy s dopravou jen zhoršují. Množství zpevněných asfaltových ploch určených pro dopravní infrastrukturu příjemnému klimatu ve městě také příliš nepomáhá...

A jak z toho ven?

Město nejsou jen beton a cihly. Město jsou především jeho obyvatelky a obyvatelé – to jsme my. Právě konkrétní vztahy mezi lidmi, uvnitř živé komunity, a naše přání a tužby, se otiskují každodenně do materiálu, do fyzické podstaty města.

Město plánuje každý z nás. Podle toho, jak se každý den rozhodujeme naše město používat, ovlivňujeme i to, co od našeho města do budoucna očekáváme a jak bude vypadat.

Průběžná přeměna našich měst ve města udržitelnější a lepší pro život je obrovskou a nikdy nekončící výzvou a úkolem, pokud je chceme další generaci předat v lepším stavu, než jsme je sami zdědili. Je to úkol pro nás pro všechny.

„Jsem hrdá na to, že i ta nejmenší maličkost ve veřejném prostoru, např. strom, může udělat velkou estetickou změnu, díky které se potom můžeme cítit lépe na daném místě.“

Citace jedné ze zapojených žákyň, Evaluační shrnutí, Hana Bendová, 2023

METODOLOGIE TŘÍ KROKŮ: UČ SE – ZJIŠŤUJ – JEDNEJ

Jak píše Osamu Okamura v úvodním textu této příručky, město netvoří jen stavby, ale především lidé, kteří v něm žijí, utvářejí vztahy, činí každodenní rozhodnutí, a tím pádem ovlivňují i to, jak město vypadá, funguje a jak bude vypadat a fungovat v budoucnu. Úkolem nás všech pak je zasadit se o to, abychom dalším generacím předali naše města v lepším, udržitelnějším stavu, a zároveň je naučili, jak aktivně tvořit město, ve kterém se dobře žije všem.

Kurz i metodika programu *Žijeme městem* jsou právě proto postaveny na metodologii tří kroků:

Tato metodologie respektuje fáze učení: předtím, než se pustíme do realizace samotného projektu („jednej“), je potřeba získat znalosti a porozumět tématu („uč se“) a také mít dobře zmapované potřeby či názory komunity a okolí školy či naší čtvrti („zjišťuj“), abychom se nepouštěli do něčeho, co není potřeba, co není proveditelné nebo čemu nerozumíme.

Učební přístup „uč se – zjišťuj – jednej“ je postaven na projektové výuce, zážitkové pedagogice, učení službou, metodách kritického myšlení, a jeho klíčovým principem je participace, tedy aktivní zapojení žáků a žákyň v průběhu celého procesu.

Tento přístup pomáhá naplňovat cíle programu:

- zvýšit zájem dětí o město, ve kterém žijí,
- prohloubit jejich porozumění, jak město funguje a co má vliv na kvalitu života,
- a motivovat je k tomu, aby se podílely na pozitivních změnách ve svém okolí.

Konkrétní popis toho, co daná fáze obsahuje a co se v ní žáci a žákyň naučí, naleznete vždy v úvodním textu k odpovídající části příručky.

JAK VE VÝUCE PRACOVAT S ONLINE KURZEM ŽIJEME MĚSTEM

O kurzu

Online kurz je určený primárně pro žáky a žákyně 2. stupně základních škol a jejich vyučující, kterým také doporučujeme, aby si kurz prošli. Kurz je celý zdarma a k jeho studiu potřebujete jen počítač nebo mobilní telefon a přístup k internetu. Kurz vybízí k aktivnímu zapojení studujícího, obsahuje krátká videa, texty, úkoly a tzv. hrdinské výzvy. Stejně jako doprovodná příručka je kurz rozdělen do tří částí: „Uč se – Zjišťuj – Jednej“.

V části „Uč se“ naleznete pět kapitol, ve kterých děti prozkoumají, jakým způsobem ovlivňuje kvalitu života ve městě komunita a sousedství, životní prostředí města, městská doprava, ale také soudržnost a participace jeho obyvatel na chodu a podobě města.

Část „Zjišťuj“ přináší dětem základní porozumění, co je to mapa a mapování, a představuje jim konkrétní způsoby, nástroje a aplikace, jak mohou mapovat své okolí a komunitu.

Závěrečná část „Jednej“ jim pak poslouží jako stručný průvodce přípravou a realizací vlastního komunitního projektu.

Kurz je uzpůsoben pro využití také neslyšícími/nedoslýchavými či nevidomými/slabozrakými. Funguje pro čtečky, které využívají nevidomí nebo slabozrací. Neslyšící a nedoslýchaví pak mohou využít titulky ve videích a ke každé tematické kapitole v části „Uč se“ je pro ně připraven zjednodušený shrnující text i video v českém znakovém jazyce. Vyučující neslyšících najdou na stránkách kurzu metodiku v českém znakovém jazyce, jak s kurzem v hodinách pracovat.

Více informací o tom, jak se do kurzu přihlásit se svou třídou, naleznete na webových stránkách <https://kurz-zijememestem.clovekvtisni.cz>.

Jak s kurzem pracovat ve výuce

Online kurz je možné využít jak v rámci klasického vyučování, tak v rámci volitelných předmětů, během třídnických hodin i v neformálním vzdělávání. Jinými slovy: kurz i návazné lekce jsou vhodné do hodin, do klubovny i do parku.

To, jak kurz použijete, záleží jen na možnostech a potřebách vás a vašich žáků a žákyně. Můžete jej studovat celý nebo využít jen některé části či kapitoly. Témata v první části „Uč se“ (*Město sdílené*

a komunitní, Životní prostředí města, Doprava a bezpečí, Město pro všechny, Partecipace) můžete procházet chronologicky, tak jak jsou v kurzu poskládána, nebo můžete zvolit vlastní pořadí. Stejně tak lze tuto část procházet společně v celé třídě, anebo ji žáci a žákyně mohou projít formou samostudia. Druhé dvě části („Zjišťuj“ a „Jednej“) jsou pak určeny k týmové spolupráci, více viz dále.

Doporučujeme online kurz doplnit aktivitami z této metodické příručky. Připravené lekce navazují zejména na jednotlivé kapitoly kurzu v části „Uč se“. U každé lekce je uvedeno, zda navazuje na dílčí část kapitoly kurzu (např. video) či je vhodné ji využít volně. Texty a návody v metodice v částech „Zjišťuj“ a „Jednej“ vám pomohou žáky a žákyně bezpečně provést fázi mapování a přípravy, realizace a zhodnocení komunitního projektu.

Společná práce s online kurzem ve třídě

Ze zkušeností škol vyplývá, že využití online kurzu ke společné práci během hodin je efektivnější. Kurz lze promítat přes dataprojektor ve třídě a není tak třeba v kurzu zakládat „online třídu“ a připojovat k ní žakovské účty.

Jednotlivé interaktivity a otázky v kurzu lze řešit jak s celou třídou najednou, tak v menších skupinách a o řešeních lze s žáky a žákyněmi diskutovat. Dílčí videa, texty a interaktivity můžete využít jako evokaci pro další práci na zvoleném tématu.

Některým vyučujícím se osvědčilo aplikovat přístup *uč se – zjišťuj – jednej* v každé tematické oblasti v části „Uč se“. To znamená, že po projití jedné kapitoly online kurzu (např. *Životní prostředí města*) mapovali hned se třídou některý aspekt této kapitoly v okolí školy, a pokud to bylo možné, hned na mapování navázali krátkým projektem či hrdinskou výzvou. Jiní nejprve prošli všech pět tematických kapitol a teprve poté se s dětmi dohodli na tématu mapování a následně na tématu žakovského projektu.

Samostatná práce žáků a žákyň s online kurzem

Žáci a žákyně mohou online kurz procházet také samostatně, a to buď přímo ve škole, nebo individuálně (například v době distanční výuky). Pokud chcete zadat některou z kapitol kurzu žákům a žákyním k samostudiu, máte dvě možnosti:

A. Zřízení „online třídy“

Můžete zřídit třídu a nechat žáky a žákyně, aby se do ní zaregistrovali. Potom lze sledovat, zda všichni zadanou kapitolu prošli celou a kolik času samostudiu věnovali. Prostředí kurzu bohužel neumožňuje sledovat, jak žáci odpovídali na jednotlivé otázky v kurzu. Jak na to se dozvíte na webu kurzu po přihlášení na stránce „Pro vyučující“.

B. Přístup pro veřejnost

Další možností je odkázat žáky a žákyně na to, aby se přihlásili přístupem pro veřejnost. Tento postup je pro vás méně pracný, nemusíte zakládat třídu, ale ani nevidíte, zda se žáci přihlásili a zda kapitolu prošli.

V obou případech žáci a žákyně musí procházet vybranou kapitolu (např. *Doprava a bezpečí*) popořádku, nemohou žádné části vynechat. Mohou se však vracet k částem, které již absolvovali a v případě, že práci přerušili, nemusí kapitolu začínat od začátku, ale mohou se vracet tam, kde skončili.

Nedoporučujeme, aby žáci a žákyně procházeli online kurz samostatně přímo v hodině. Každý má jiné tempo a míru, se kterou se chce do kurzu ponořit.

Reflektivní nástroj: městský zpravodaj

Ať zvolíte jakýkoliv způsob využití kurzu, nezapomínejte se žáky a žákyněmi reflektovat jednotlivé aktivity. Reflexe nám pomáhá lépe pochopit význam a přínos aktivit. Doporučujeme zavést reflektivní nástroj, který jsme pro účel tohoto kurzu nazvali městský zpravodaj. Budovat ho se žáky můžete ve formě sešitu či portfolia na volných listech založených v deskách. Do zpravodaje mohou žáci a žákyně zaznamenávat poznatky, postřehy a náměty týkající se místa, kde žijí, nebo reflektovat, co se sami naučili nebo si uvědomili. Některé aktivity v příručce ve svém závěru přímo vyzývají k zápisu do městského zpravodaje.

Další inspirace

Chcete-li více proniknout do oblasti rozvoje aktivního občanství u žáků a žákyň a do projektové výuky, doporučujeme vám tyto publikace:

ČLOVĚK V TÍSNI. Metodika *Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ*. Praha, 2019. Dostupné online: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1270/file/active-citizens-final-online-1-.pdf>

V metodice naleznete velmi detailní postup pro realizaci žákovských projektů, od počátečního tmelení žákovského týmu přes mapování komunity, hledání a výběr tématu, plánování a realizaci vlastního projektu až po závěrečnou reflexi celého procesu.

ČLOVĚK V TÍSNI. *Projektovou výukou ke klimatickému vzdělávání*. Praha, 2021. Dostupné online: https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1785/file/final_web_projektovou-vy-ukou-ke-klimaticke-mu-vzde-la-va-ni-.pdf

V metodice jsou popsány principy projektové výuky, cíle, ke kterým vede, a kompetence, které žáci během ní získávají. Obsahuje také příklady šesti žákovských projektů napříč Českou republikou zaměřených na téma klimatické změny.

UČ SE

Učte se
o daných tématech
v různých
předmětech.

Posílení kritického myšlení v rámci zkoumajícího společnosti:

- Co se z toho dá vyvodit?
- Napadá by někoho příklad, kdy tohle neplatí?
- Napadá vás nějaká další situace, na kterou se to aplikuje?

Posílení kreativního myšlení v rámci zkoumajícího společnosti:

- Co kdyby si všichni na světě mysleli, že...?
- Co by se stalo, kdyby to ve skutečnosti bylo naopak?
- Jak by mohla k vašim nápadům přispět možnost, kterou znáte?

Posílení ohleduplného myšlení v rámci zkoumajícího společnosti:

- Napadne vás nějaký příklad, který by podpořil to, co říká...?
- Myslíte, že by s tímhle souhlasili všichni bez ohledu na to, v jaké žijí zemi?
- Napadne vás nějaký příklad ze světa, kde tohle nemusí být pravda?
- Můžeme si prosím všichni poslechnout...? Už chvíli se nám snaží něco říct.
- Máme tu ještě někoho, kdo zatím nedostal příležitost něco říct a ještě by chtěl přispět?

Posílení kooperativního myšlení v rámci zkoumajícího společnosti:

- Souhlasí v tomhle všichni s...?
- Kdo s tímhle souhlasí/nesouhlasí?
- Napadá někoho další příklad, kterým by šlo tenhle náhled potvrdit/vyvrátit?
- Nezapomeňte stavět na tom, co řekl člověk, který mluvil před vámi. Nikdo nemá právo zapomínat na to, co řekl někdo jiný, jim pomohlo rozvinout jejich vlastní přemýšlení.

Průběh: Hannam P., Echeverría E., Philosophy with teenagers, Nurturing & moving imagination for the 21st Century. Přeloženo 2021, Varianty – Člověk v tíhni.

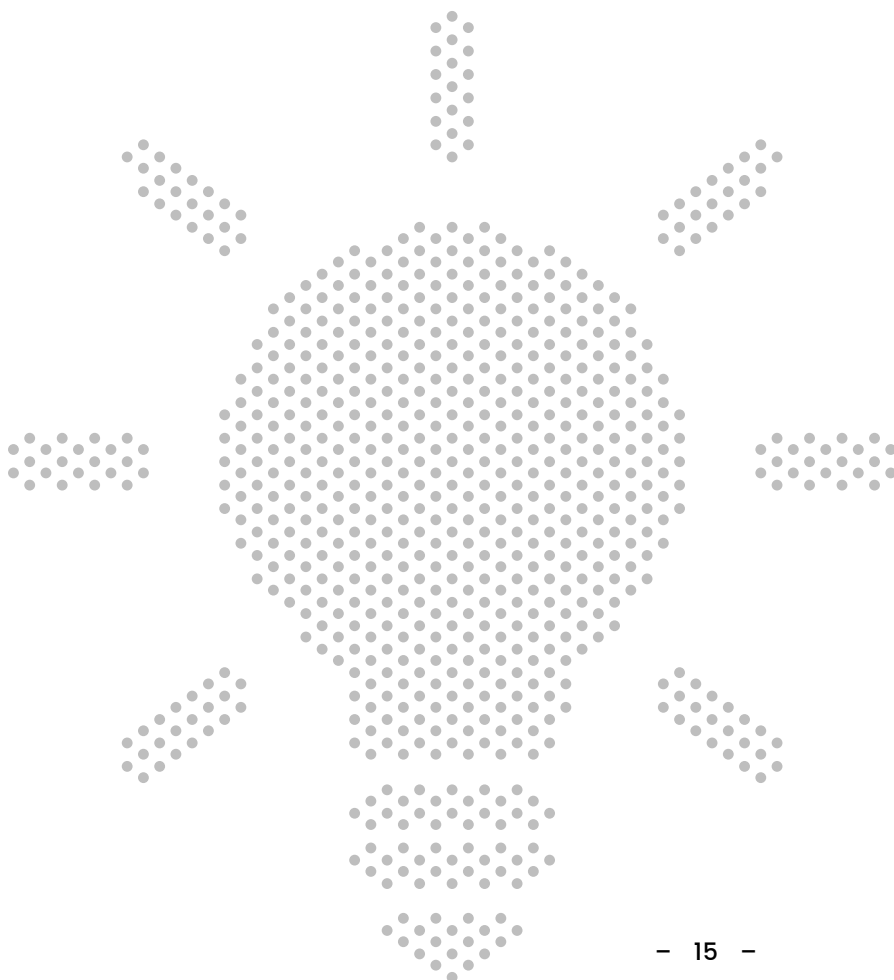
První fáze představí žákům a žákyním pět témat týkajících se problematiky života ve městě:

- Město sdílené a komunitní
- Životní prostředí města
- Doprava a bezpečí
- Město pro všechny
- Participace

Žáci a žákyně se zde učí a získávají informace o tom, jakým způsobem ovlivňuje kvalitu života ve městě komunita a sousedství, životní prostředí, městská doprava, ale také respekt, pospolitost, soudržnost a participace obyvatel na chodu města a utváření jeho podoby.

Na nabytých znalostech pak budou stavět v dalších fázích programu.

V příručce najdete krátké inspirativní texty našich předních odborníků a odbornic ke každé ze zmíněných oblastí a také řadu aktivit, které navazují na kurz a které můžete využít při práci s vašimi žáky a žákyněmi ve třídě. Další odkazy na užitečné webové stránky, videa, články a další praktické materiály najdete přímo v kurzu (na konci každé tematické kapitoly).

MĚSTO SDÍLENÉ A KOMUNITNÍ

Osamu Okamura

Co je město a co umí?

Město, obec nebo sousedství je společenstvím, komunitou lidí, kteří se rozhodnou žít spolu na jenom místě, sdílet společný prostor – a díky spolupráci vytvářet lepší podmínky pro rozvoj a blahobyt všech.

Město vzniká z vůle svého obyvatelstva. Město je fascinující komplexní vynález. Někteří ekonomové a některé ekonomky dokonce tvrdí, že město je nejúžasnějším vynálezem lidstva. Město dělá člověka zdravějším, vzdělanějším, bohatším, a tím – snad – i šťastnějším. Nejsou to žádná prázdná slova, ale čistá statistická data. Lidé žijící ve městech se dožívají vyššího věku, dosahují vyššího vzdělání i výdělků.

Jak vypadá dobře sdílené a komunitní město?

Když navštívíme kterékoli město poprvé, velmi rychle vidíme, jestli jde o prosperující komunitu sousedek a sousedů, kteří jsou schopni se spolu sejít a domluvit se na společných záležitostech, a tedy sami své město spravovat. Vidíme to dobře třeba na podobě hlavního náměstí, na tom, jakou váhu zde přikládají společným institucím, jako je radnice, škola nebo kostel. Je to zřejmé jak z jejich umístění ve městě, tak z jejich architektonické podoby a současného stavu.

Pokud se po takovém městě projdete ještě více, vidíte krásné veřejné stavby, pro život příjemné obytné ulice, prosperující obchodní třídu, pečlivě upravený park s novým hřištěm. Dokonce se ani nemusíte s nikým osobně potkat – a je vám po chvíli jasné, že toto město obývá živá, spolupracující a vzkvétající komunita.

Proč je ale důležité se podívat i na okraj města?

Každé město se v centru pyšní svým bohatstvím a krásou. Je však zajímavé podívat se vždy i na periferii, na nejzazší okraje města, kde často žijí a pracují lidé, na jejichž životní prostředí a podmínky není tolik vidět.

Když jsou takové části města ležící mimo centrum plné prázdných neobydlených domů, nezastavěných proluk, rozpadajících se továrních areálů nebo děravých ulic a chodníků – je to známka nejenom rozpadu fyzické struktury města, ale především to ukazuje na rozpadající se komunitu, na narušené mechanismy sebeobnovy města a na nedostatek společné vize.

V takových městech hrozí nárůst společenské nerovnosti mezi jednotlivými skupinami obyvatelstva a jejich prostorové odloučení, což zvyšuje sociální napětí ve městě a představuje zárodek i pro růst kriminality. Extrémní společenská nerovnováha se může stát nebezpečnou rozbuškou budoucích konfliktů.

Schopnost spolupráce napříč komunitou

Dnešní velká města jsou neobyčejně pestrá. Možnost setkání s cizími lidmi, neznámými kulturami nebo neočekávanými situacemi odlišuje město od venkova.

Rozdílné názory na svět, možné způsoby života, kulturu nebo politiku, jsou ve městě každodenní realitou, není možné je jednoduše sjednotit. Ve své pestrosti žijí bok po boku, nebo spíše vedle sebe. Klíčem k úspěchu je ale schopnost se domluvit a spolupracovat, a to i přes odlišnosti. Právě odlišné názory a podněty dělají z města tak pestré, obohacující a zajímavé místo pro život.

Naše město a jeho budoucnost máme ve vlastních rukách.

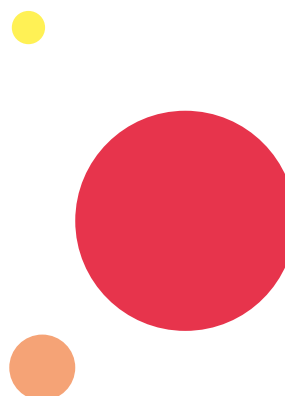
Když mluvíme o vedení města, mluvíme vždy o městské samosprávě. Na rozvoji města se může totiž podílet každý z nás, ať už jako aktivní občan či občanka, volička nebo volič v komunálních volbách, odborník či odbornice nebo místní politička či politik. Své město si totiž spravujeme my sami, jeho obyvatelé a obyvatelky.

Diskuse nad tím, jak chceme v našem městě žít teď a jaká máme od něj očekávání v blízké budoucnosti, nikdy nekončí.

Město není nikdy hotové.

Město je živé.

Naštěstí.

Město jako živý organismus

Žáci a žákyně se zamýšlí nad tím, co a kdo všechno tvoří město. Ve skupinách vytváří 2D nebo 3D model města, ve kterém zaznačí oblasti znázorňující stinné a světlé stránky bydlení ve městě.

Vzdělávací cíl:

Žáci a žákyně pojmenují, co nebo kdo všechno tvoří město.

Čas: 2x 45 minut

Pomůcky: tabule nebo flipchart, psací potřeby, pětilístky pro všechny žákyně a žáky ([Příloha 1](#)), městský zpravodaj

POSTUP

I 5 minut I

Zeptejte se žáků a žákyně:

- *Co všechno je pro vás MĚSTO?*

Zapisujte na tabuli vše, co žactvo napadá. O zápis nápadů na tabuli můžete požádat i některé z dětí. Odpovědi nijak nehodnoťte.

I 10 minut I

Vyzvěte žáky a žákyně, aby se ve dvojicích či trojicích pokusili odpovědi na tabuli nějakým způsobem roztrdit. Mohou se též pokusit vytvořit myšlenkovou mapu^[1]. Nechte je pracovat 5–10 minut podle množství slov či sousloví na tabuli. Po uplynutí času nechte několik skupin, ať své nápady sdílí.

I 30–45 minut I

Společně zhlédněte úvodní video kapitoly (první video v kapitole *Společné a sdílené město*).

Rozdělte třídu do skupin po 3–5 osobách a vyzvěte je, aby ve skupinách zpracovaly výtvarné dílo na téma naše město jako živý organismus. Upozorněte je na to, aby se při své práci zamýšlely, co a kdo všechno je město, ale také nad otázkou ze závěru videa:

- *V čem může být společnost lidí ve městě dobrá a v čem problematická?*

Tip do výuky:

Výtvarné zpracování můžete pojmut jako delší aktivitu do výtvarné výchovy. K tvorbě lze využít zbytkový materiál, odpad (krabice, papír, PET lahve atd.). Podle času můžete omezit zadání na 2D nebo 3D zpracování. Může se jednat o koláž nebo model. Žáci a žákyně mohou využít reálné fotky svého města, případně před zpracováním jít společně na procházku po okolí a fotky pořídit.

Tip do výuky:

Aktivitu můžete propojit s dalšími atraktivní tématy. Nabízí se například robotika. Nechte žáky a žákyně naplánovat a vytvořit v modelu města silnice a cesty. Zadejte jim, aby silnice a cesty na modelu města nakreslili, stanou se z nich tzv. vodící čáry pro ozoboty, kteří pak budou ve městě podél čar projíždět.

I 15 minut I

Z hotových děl vytvořte ve třídě galerii a nechte děti, aby si vzájemně svá díla prohlédly. Při prohlížení diskutujte nad dříve zadanou otázkou:

- *V čem může být společnost lidí ve městě dobrá a v čem může být problematická?*

Poté je vyzvěte, aby se nad svými výtvary znovu zamyslely a označily v nich místa a oblasti, které nějakým způsobem vyjadřují/znázorňují výhody a poté nevýhody bydlení ve městech. Společně pak výhody a nevýhody sdílejte do T-grafu na tabuli.

Ptejte se žactva:

- *Mohou být některé z vašich odpovědí zároveň kladem i záporem? Které?*

I 15 minut I

Rozdejte žákům a žákyním připravené pětílístky (Příloha 1) a vyzvěte je, aby do každého řádku doplnili odpovídající počet slov k tématu. Námětem pětílístku je MĚSTO.

První řádek vystihuje námět:

MĚSTO

Druhý řádek popisuje vlastnosti námětu, kterými jsou:

Třetí řádek říká, co námět dělá nebo co se s ním děje:

Čtvrtý řádek jsou čtyři slova tvořící větu, která se k námětu vztahuje.

Pátý řádek je synonymum či metafora vystihující podstatu námětu.

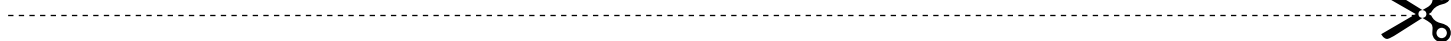
Nechte žactvo pracovat. Kdo bude mít hotovo, může nejprve sdílet své odpovědi ve dvojici. Následně několik pětílístků sdílejte společně. Pokud pracujete s městskými zpravodaji, nechte žáky a žákyně, aby do nich poté lístky vlepili.

V navazující hodině můžete využít a realizovat ve třídě aktivitu z *Metodiky Active Citizens*, na straně 110^[2]: Desatero společensky prospěšného projektu.

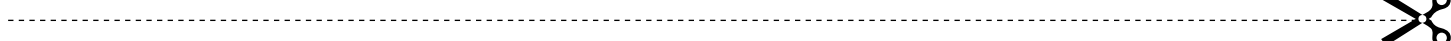
I 45 minut I

Příloha 1

MĚSTO

MĚSTO

MĚSTO

Komunita a susedství

Žactvo se seznámí s příklady komunity a na jejich základě vymýšlí vlastní definici tohoto pojmu. Pomocí Vennových diagramů hledá, v čem se komunita liší od susedství, ale také v čem se oba pojmy překrývají.

Vzdělávací cíl:

- Žáci a žákyně vlastními slovy vysvětlí pojem komunita a susedství.
- Žáci a žákyně uvedou příklady komunit ve svém městě či okolí.

Čas: 45 minut

Pomůcky: psací potřeby, volné lístky papíru, příklady komunit do skupin (Příloha 1), městský zpravodaj

POSTUP

Varianta A:

I 10 minut I

Společně zhlédněte video v online kurzu (první video v kapitole *Město a komunita*).

Rozdejte žákům a žákyním do dvojic seznam příkladů komunit (Příloha 1). Vysvětlete jim, že v rukách právě drží různé příklady komunit, a zadejte jim, aby se na základě uvedených příkladů pokusili vymyslet definici toho, co je to komunita.

I 10 minut I

Několik příkladů sdílejte s celou skupinou a poté si rozdejte, přečtete či jen promítnete definici komunity^[3]:

„1. Společenství, kolektiv vyznačující se těsnými vnitřními pouty, silnou soudržností (vědomí sounáležitosti, společný cíl), pocitem solidarity vůči vnějšímu světu, i když nevyklučuje vnitřní napětí.

2. Společně užívaná obecní půda, společný majetek.“ (Malina, 2009)

Vysvětlete, že:

- Komunitu můžeme chápat ze tří hledisek:

a) Z hlediska geografického – komunita jako skupina lidí žijících ve stejném místě; či jako místo, kde tito lidé žijí (např. obyvatelé a obyvatelky města Kaplice; či město Kaplice).

b) Z hlediska zájmů – komunita jako skupina lidí se společnými zájmy, zkušenostmi, cíli a hodnotami (např. youtuberky a youtuberi, fotbalisté a fotbalistky).

c) Z hlediska podobnosti či identity – komunita jako skupina lidí se stejnou identitou (kulturní, etnickou, sexuální...) či jinou podobností (např. křesťané a křesťanky, vegetariánky a vegetariáni).

- Komunity existují jak na lokální úrovni, tak v mezinárodním měřítku.

Nechte žáky a žákyně porovnat, kde se s definicí shodují a kde se rozchází.

Ptejte se, co by bylo ještě možné upravit nebo doplnit do vymyšlených definic.

Co je to komunita?

Slovo komunita se nejběžněji používá pro označení skupiny, jež sdílí geografickou lokalitu a zájem o ni. Rovněž může označovat skupinu lidí, kteří sdílejí soubor hodnot a zájmů. Soubor sdílených hodnot a zájmů může tvořit např.:

- zaměstnání – např. profesní asociace, odbory
- sdílená náboženská víra;
- lidé s tímž etnickým původem;
- lidé téhož pohlaví a/nebo sexuální orientace;
- zájem o volnočasové aktivity – sport, hudba;
- snaha o ovlivnění společenských témat, např. změna klimatu, práva dětí, rovnost žen atd.

Členství v některých komunitách je záměrné, což znamená, že jejich členky a členové museli provést vědomé rozhodnutí stát součástí této komunity. Ostatní komunity jsou definovány okolnostmi a historicky.

Člověk může patřit do několika různých komunit, kdy každá z nich má silný vliv na hodnoty a volby, pro které se daný jedinec rozhoduje. V tomto ohledu je koncept komunity také někdy klíčem k pochopení identity člověka. Komunity mohou být relativně malé a mívají soustředěné zájmy (např. pracoviště), v současnosti mohou ale nabývat i světových rozměrů. Díky masové globální komunikaci a zvýšené vzájemné závislosti nabírají některé komunity na velikosti a neomezují se geografickými hranicemi (např. náboženské skupiny, environmentální hnutí, youtuberi a youtuberky). V tomto případě mohou být zájmy nejasné, někdy protichůdné a chování skupin nekonzistentní.

Je pravděpodobné, že člen/členka lokální komunity je současně členem/členkou některé z globálních komunit.^[4]

I 15 minut I

Nakreslete na tabuli dva kruhy, které se v jedné části společně prolínají (tzv. *Vennovy diagramy*^[5]). Do jednoho kruhu napište pojem KOMUNITA a do druhého napište pojem SOUSEDSTVÍ. Ptejte se žactva, v čem se liší a v čem se shodují tyto dva pojmy. Shodu pište do průniku obou kruhů a odlišnosti do zbylých částí jednotlivých kruhů.

Vyzvěte žákyně a žáky, aby se ve dvojicích pobavili o tom, co nebo kdo všechno patří do sousedství vaší školy a co nebo kdo všechno patří do vaší školní komunity. Řekněte žákyním a žákům, aby se zaměřili na to, PROČ jednotlivé nápady zařadili do určitých částí diagramů. Nechte několik dvojic sdílet jejich postřehy. Poté se ptejte:

- *Podle čeho jste jednotlivé nápady třídili?*
- *Existují nějaká obecná hlediska, podle kterých můžeme o komunitě a sousedství uvažovat?*
- *Jaké příklady komunit ve vašem okolí či městě/obci vás napadají?*

I 10 minut I

Rozdejte žákům a žákyním volné lístky papíru a vyzvěte je, aby se pokusili vlastními slovy samostatně zapsat, co je komunita a co sousedství. Pokud pracujete s městskými zpravodaji, nechte žáky a žákyně, aby do nich poté lístky vlepili.

Varianta B:

I 45 minut I

Společně zhlédněte video v online kurzu (první video v kapitole *Město a komunity*).

Poté s žactvem projděte aktivitu z *Metodiky Active Citizens* na straně 94:

Komunita – co to znamená.^[6]

Na závěr mohou žáci a žákyně v online kurzu samostatně vyplnit interaktivitu *Které výroky o komunitách platí?*

Příloha 1

<p>Místní fotbalový tým (hraji za místní tým)</p>	<p>Fanklub fotbalového národního týmu (fandím Spartě)</p>	<p>Fanoušci a fankyňky fotbalu po celém světě (sleduji Evropskou ligu UEFA)</p>
<p>Sousedé a sousedky v místě bydliště (zapojuji se do místního dění)</p>	<p>Obyvatelé a obyvatelky ČR (zajímám se o to, co se v ČR děje)</p>	<p>Evropanky a Evropané (zajímá mě i to, co se děje za hranicemi a jaká je moje role)</p>
<p>Skautský oddíl (chodím do skautského oddílu v obci)</p>	<p>Český skauting (řídím se stejnými zásadami jako ostatní oddíly v ČR)</p>	<p>Světové skautské hnutí (sdílím stejné hodnoty se skauty po celém světě)</p>
<p>Vietnamská komunita v dané obci (mám vietnamské kořeny – stejně jako několik dalších lidí v mé obci)</p>	<p>Vietnamská komunita v ČR (mám vietnamské kořeny, zapojuji se do organizace akcí pro vietnamskou komunitu v ČR, podporuji začleňování starších Vietnamců do české společnosti)</p>	<p>Lidé s vietnamským původem (hlásím se k vietnamské národnosti)</p>
<p>Farnost/sbor (sdružuje křesťany na určitém území) (jsem věřící a chodím na bohoslužby v naší obci)</p>	<p>Křesťané a křesťanky žijící v ČR (jsem věřící a znám hlavní představitele církve v ČR a jejich názory, komentuji dění)</p>	<p>Křesťané a křesťanky ve světě (jsem věřící a slavím křesťanské svátky a věřím ve stejné hodnoty jako křesťané na celém světě)</p>
<p>Cyklistický oddíl (jsem členem/členkou cyklistického oddílu)</p>	<p>Cyklisté a cyklistky v ČR (pravidelně využívám kolo k dopravě do školy/práce a zapojuji se do komentování výstavby cyklotras v ČR)</p>	<p>Cyklisté a cyklistky ve světě (jsem cyklist(k)a a podporuji myšlenku rozvoje cyklistiky i jinde ve světě)</p>
<p>Skupina vegetariánů a vegetariánek v obci (založí vegetariánskou restauraci v obci)</p>	<p>Vegetariáni a vegetariánky žijící v ČR (vytvářím recepty na vegetariánská jídla, šířím osvětu po ČR)</p>	<p>Vegetariáni a vegetariánky ve světě (při svých cestách do zahraničí navštěvuji vegetariánské restaurace, zajímám se o světové trendy ve vegetariánském stravování)</p>
<p>Místní youtuberi a youtuberky (vytvářím videa pro moje blízké okolí)</p>	<p>Čeští youtuberi a youtuberky (sleduji videa českých youtuberů, vytvářím videa, která sledují i lidé mimo mou obec)</p>	<p>Youtuberi a youtuberky ve světě (inspiruji se zahraničními youtubery, jedu na mezinárodní setkání)</p>

Zapoj se!

Žactvo se seznámí s příklady komunitních projektů a pokusí se navrhnout vlastní projekt, který by byl přínosný pro místní komunitu.

Vzdělávací cíle:

- Žáci a žákyně popíší alespoň jeden příklad komunitního projektu nebo aktivity ve svém okolí.
- Žáci a žákyně navrhnou vlastní možnosti zapojení do života komunity v místě, kde žije.

Čas: 2x 45 minut
(Lekci je možné rozdělit na dvě části a každou část se žactvem projít v jiném dni či týdnu.)

Pomůcky: online kurz, psací potřeby, post-ity, rozstříhané nápady na projekty do každé skupiny (Příloha 1), připravená zadání center aktivit do skupin (Příloha 2), popisy projektů (Příloha 3), flipy do skupin, městský zpravodaj

POSTUP

1. část (45 minut)

I 10 minut I

Na začátku hodiny společně zhlédněte video v online kurzu (první video v kapitole *Co můžeme udělat my*).

Vyzvěte žákyně a žáky, aby samostatně vyplnili odpovědi na otázky k situacím 1 a 2 uvedené pod videem. Zadejte žákům a žákyním, aby se ve dvojicích pobavili o následujících otázkách:

- *Zažili jste již někdy podobnou situaci doopravdy? Jak jste se zachovali?*
- *Napadá vás, jak byste se mohli propojit s žactvem z jiných tříd ve vaší škole?*
- *Napadá vás jiný způsob, jak oslovit lidi z vašeho okolí nebo jak se s nimi propojit?*

Krátce otázky prodiskutujte s celou třídou.

I 10 minut I

Společně zhlédněte video v online kurzu (druhé video v kapitole *Co můžeme udělat my*).

Vyzvěte žáky a žákyně, aby se samostatně zamysleli a napsali na post-it, co by pro komunitu v místě svého bydliště mohli udělat či zorganizovat, jak by ji spolu s dalšími lidmi mohli zvelebit. Na každý post-it ať napíší jednu věc. Každý/každá ať napíše alespoň jeden nápad. Nápady nejprve nechte žáky a žákyně sdílet ve dvojicích, poté ve čtveřicích a nakonec je vyzvěte, aby nalepili všechny post-ity na tabuli nebo jeden společný flipchart. Upozorněte je na to, aby se již při lepení pokusili post-ity třídit tak, aby podobné nápady byly nalepeny u sebe.

Krátce společně sdílejte, jaké aktivity a akce se ve výčtu objevily.

I 5 minut I

Promítněte a nechte žáky a žákyně si samostatně pročíst návrhy akcí z online kurzu:

- *Poznej své sousedy* – bydlí v tvém okolí někdo, kdo je ti sympatický, ale s kým se znáte jen od vidění? Prober to doma s rodiči a vymyslete, jak někoho ze sousedství lépe poznat. Nemusíte nikoho hned zvát domů, určitě lze vymyslet setkání nebo aktivitu na neutrální půdě. Až to vymyslíte, zkus danou osobu oslovit. A nebuď zklamaný/á, pokud pozvání nepřijme. Třeba zrovna není v situaci, kdy má na nové známé čas nebo náladu.
- *Zorganizuj SWAP* – vytvoř v domě nebo ve škole prostor pro sdílení (knih, her, hraček), informuj o tom své sousedky a sousedy nebo spolužáky a spolužačky a pozvi je, aby se připojili. Může se jednat o jednorázovou akci, třeba jedno odpoledne, nebo o stálé místo, kam lze věci na výměnu uložit. Samozřejmě se o tom nejdřív poraď s těmi, kdo mají vytipované místo na starosti, s rodiči nebo vyučujícími.
- *Staň se na 1 týden expertkou či expertem na drobné laskavosti* – každý den během týdne udělej něco, co někomu mimo okruh tvé rodiny udělá drobnou radost nebo alespoň trochu pomůže. Může to být třeba jen pozdrav nebo úsměv při setkání s někým neznámým, zvednutí věci, která někomu upadla, drobný dárek, pomoc s nákupem nebo chvilka popovídání. Zaznamenej si, jaké laskavosti se ti povedlo udělat, reakce lidí, vlastní pocity a své zážitky. Svě poznatky můžeš sdílet i s ostatními.
- *Zapoj se s rodiči do nějakého komunitního projektu* – vyhledej o komunitních projektech v okolí informace a pak s rodiči prober, jestli se nezapojíte třeba do nějaké komunitní zahrady, komunitou podporovaného zemědělství (KPZ) nebo do jiného komunitního projektu.

I 5 minut I

Rozdejte do skupin rozstříhané lístky s návrhy akcí (**Příloha 1**). Zadejte žákům a žákyním, aby nejprve samostatně seřadili promítnuté akce od té, kterou by nejspíše sami zrealizovali, po tu, do které určitě nepůjdou. Nabídněte jim také prázdné papírky, na které mohou přidat další akce, inspiraci mohou brát například z nápadů na post-itech, které umístili v předchozím kroku na tabuli.

I 10 minut I

Společně sdílejte top akce a nápady za celou třídu na tabuli a ptejte se, jak jednoduché nebo jak těžké bylo pro čtveřice se shodnout.

I 5 minut I

Vyzvěte žáky a žákyně, aby si do městského zpravodaje zapsali nejdůležitější myšlenku, kterou si z hodiny odnáší.

2. část (45 minut)

Centrum aktivit

I 35 minut I

Rozdělte žactvo do skupin po 3–4 osobách a každé skupině dejte jedno kompletní zadání centra aktivit (**Příloha 2**). Součástí centra aktivit jsou také přílohy pro žactvo (**Příloha 3**). Princip centra aktivit spočívá v tom, že žáci a žákyně mají kompletní zadání úkolu krok po kroku, včetně odhadu času, který jim maximálně může dílčí část úkolu zabrat. Pokud žáci a žákyně nejsou zvyklí s metodou pracovat, je třeba ji na začátku krátce vysvětlit.

Vysvětlete žákyním a žákům, že budou pracovat v malých skupinách, každá/každý z nich bude mít po celou dobu práce jednu roli. Centrum aktivit obsahuje přesné instrukce, co mají žáci a žákyně dělat a postupně je provází procesem, včetně časového harmonogramu.

Ke každému zadání centra aktivit přidejte popisy projektů (**Příloha 3**). Projekty můžete vybrat sami nebo využít naše doporučení. Pro žáky a žákyně je můžete vytisknout nebo je může vyhledat na webu. Nechte děti pracovat ve skupinách.

I 5 minut I

Po uplynutí času se ptejte:

- *Jak se vám ve skupinách pracovalo?*
- *Dařilo se vám dodržovat role, které jste si rozdělily?*
- *Co pro vás bylo nejobtížnější?*
- *Jakou nejzajímavější informaci jste během práce získaly?*

I 5 minut I

Zadejte žákům, aby si do městského zpravodaje zapsali, co bylo pro ně nejzajímavější a který projekt by sami rádi zkusili v budoucnu zorganizovat. Poté se ptejte:

- *Co uděláte do měsíce?*
- *Co uděláte do konce roku?*

Několik nápadů můžete sdílet společně.

Příloha 1

Poznej své sousedy – bydlí v tvém okolí někdo, kdo je ti sympatický, ale s kým se znáte jen od vidění? Prober to doma s rodiči a vymyslete, jak někoho ze sousedství lépe poznat. Nemusíte nikoho hned zvat domů, určitě lze vymyslet setkání nebo aktivitu na neutrální půdě. Až to vymyslíte, zkus danou osobu oslovit. A nebuď zklamaný/á, pokud pozvání nepřijme. Třeba zrovna není v situaci, kdy má na nové známé čas nebo náladu.

Zorganizuj SWAP – vytvoř v domě nebo ve škole prostor pro sdílení (knih, her, hraček), informuj o tom své sousedky a sousedy nebo spolužáky a spolužačky a pozvi je, aby se připojili. Může se jednat o jednorázovou akci, třeba jedno odpoledne, nebo o stálé místo, kam lze věci na výměnu uložit. Samozřejmě se o tom nejdřív poraď s těmi, kdo mají vytipované místo na starosti, s rodiči nebo vyučujícími.

Staň se na 1 týden expertkou či expertem na drobné laskavosti – každý den během týdne udělej něco, co někomu mimo okruh tvé rodiny udělá drobnou radost nebo alespoň trochu pomůže. Může to být třeba jen pozdrav nebo úsměv při setkání s někým neznámým, zvednutí věci, která někomu upadla, drobný dárek, pomoc s nákupem nebo chvilka popovídání. Zaznamenej si, jaké laskavosti se ti povedlo udělat, reakce lidí, vlastní pocity a své zážitky. Své poznatky můžeš sdílet i s ostatními.

Zapoj se s rodiči do nějakého komunitního projektu – vyhledej o komunitních projektech v okolí informace a pak s rodiči prober, jestli se nezapojíte třeba do nějaké komunitní zahrady, komunitou podporovaného zemědělství (KPZ) nebo do jiného komunitního projektu.

Příloha 2

Do akce!

(centrum aktivit)

Cílem centra aktivit je seznámit se s několika reálnými komunitními projekty a rozmyslet se, čemu byste se vy sami chtěli věnovat a pokusit se navrhnout několik kroků, jak byste postupovali při realizaci vašeho nápadu.

Centrem aktivit vás postupně provedou instrukce, krok za krokem. Neotáčejte na další list, dokud nesplníte pokyny. V případě potřeby se obraťte na vaše vyučující.

Na práci máte celkem 35 minut.

Hodně zdaru! :)

Tento symbol na každé straně vám napoví, kolik maximálně času můžete dané instrukci věnovat.

Rozdělte si role ve skupině. Ačkoli se na celém procesu budete podílet všichni, každý/každá z vás bude odpovědný/á za konkrétní část společné práce.

Moderátor/ka – moderuje proces práce s centrem aktivit, vyzývá členky a členy skupiny k tomu, aby se vyjádřili, doptává se na názory jednotlivých členek a členů, podporuje ostatní členy a členky skupiny v jejich aktivitě.

Časomíra – sleduje čas, který zbývá skupině na dokončení dílčích úkolů i celé aktivity, upozorňuje na riziko skluzu.

Mluvčí – prezentuje a propaguje výsledky navenek; domlouvá se se členy a členkami týmu na závěrečné prezentaci.

Pokud jste ve skupině čtyři, přidejte další roli:

Zapisovatel/ka – písemně zaznamenává materiál, připravuje podklad pro mluvčí/ho, doptává se skupiny, ověřuje, jak zapsat to, na čem se skupina domluvila.

 5 minut

V klidu si samostatně přečtete popisy komunitních projektů (Příloha 3).

Každý člen / každá členka skupiny čte pouze jeden projekt, a to každý jiný projekt (3.1–3.4).

Po pročetí otočte na další stránku.

 10 minut

Sdílejte, co jste se z popisu projektů dozvěděli.

Během sdílení se pokuste odpovědět na tyto otázky:

- *Co je podle vás cílem projektu? Proč byl realizován?*
- *Jakou změnu projekt komunitě přinesl? K řešení čeho přispěl?*
- *Co vás na projektu nejvíce zaujalo?*
- *Co vnímáte jako potenciální riziko v popsáném projektu?*

 15 minut

BONUS:

Pokud jste skončili dříve, inspirujte se popsánymi projekty nebo jinými komunitními aktivitami, které znáte nebo jste o nich slyšeli, a pokuste se navrhnout vlastní akci.

Co byste ve svém nejbližším okolí chtěli změnit? Jaká služba vám chybí a chtěli byste se ji pokusit nabízet?

Využijte nápady z post-itů, které jste zpracovali v předchozí hodině.

 5 minut

Příloha 3

3.1 BEZOBALU

Nezisková organizace, která se snaží předcházet vzniku odpadů. Snaží se informovat veřejnost o nadměrném používání obalů a vést ji ke změně smýšlení. Provozuje dvě prodejny, které nabízejí potraviny a drogerii bez obalů.

Celosvětový rozměr: Obalový materiál tvoří část zbytečného odpadu, který lidstvo produkuje. Přitom nadbytečná produkce odpadu, který se nemůže v přírodě rozložit přirozenou cestou, a jeho následná likvidace se stává celosvětovým problémem. Velká část odpadu končí v Tichém oceánu, kde vznikla tzv. velká tichomořská odpadková skvrna. Ta je již 4x větší než Německo. Dnes se ve veřejném prostoru diskutují zejména plasty, které se v přírodě po určitém čase rozpadají na mikročástice a dále znečišťují vodní zdroje i ovzduší a dostávají se do organismů. Dalším velkým tématem je zpracování odpadu, ke kterému často dochází v zemích, které mají slabší či žádná opatření pro bezpečnost zpracování odpadu. Dochází tak k dalšímu znečištění prostředí a k ohrožení zdraví lidí i dalších organismů. Projekt Bezobalu je součástí celosvětového hnutí „zerowaste“, které se snaží předcházet vzniku odpadu a nabývá na stále větší popularitě.

3.2 REKOLA

Projekt nabízí kola ke sdílení. Kola jsou volně rozestavěná po městě a člověk si s pomocí mobilní aplikace může kolo vypůjčit a popovést se na něm o kus dál. Projekt rozjeli dva studenti, kteří si všimli, že služba sdílených kol v českých městech chybí. Začali shromažďovat stará kola, na víkendových workshopech je opravovali a barvili na růžovo. Projekt se postupně profesionalizoval a rozšiřoval i do dalších měst.

Celosvětový rozměr: Individuální automobilová doprava způsobuje kromě kolon ve městech také znečištění ovzduší. Při spalování v motorech automobilů vznikají výfukové plyny, jež přispívají k tvorbě smogu – místního znečištění. Tyto plyny se také významně podílejí na skleníkovém efektu a přímo způsobují globální změnu klimatu. Kolo je také jeden z nejzdravějších dopravních prostředků, pomáhá lidem zůstat fit. Díky cyklistice se snižuje počet lidí s nadváhou či obezitou, jež je podle Světové zdravotnické organizace (WHO) jedním z globálních a stále se prohlubujících problémů. Samotná myšlenka bikesharingu – sdílení kol – propojuje lidi po celém světě.

Ti se mohou od sebe dále inspirovat a projekt zlepšovat.

3.3 ZACHRAŇ JÍDLO

Tým nadšených lidí se rozhodl snížit plýtvání jídlem. Zachraň jídlo organizuje jednorázové happeningy i dlouhodobé kampaně, při kterých se snaží upozorňovat na nadbytečné plýtvání jídlem (např. uspořádali hostinu z potravin určených k likvidaci, šíří informace o plýtvání ve veřejném stravování). Jednou z aktivit je paběrkování, kdy dobrovolníci a dobrovolnice na poli sbírají plodiny, které by tam zůstaly. Ty se pak odváží do potravinových bank.

Celosvětový rozměr: Potravinová bezpečnost – zajištění dostatku jídla pro všechny lidi na planetě – je velkou výzvou pro lidstvo. Jedná se o problém, který je způsoben rychlým růstem lidské populace, snížením úrodnosti a využitelnosti půd i plýtváním potravinami. K plýtvání potravinami nedochází pouze v domácnostech, dochází k němu i v supermarketech a ve velkém měřítku přímo v zemědělství při pěstování a sklizni. Důležité je si uvědomit, že při plýtvání potravinami neplýtváme jen jídlem samým, ale i zdroji, které byly potřebné na jeho vypěstování, výrobu a přepravu (ať se již jedná o vodu, půdu, palivo, lidskou sílu či jiné). Plýtvání potravinami je globální problém, který se přímo děje i v našich domácnostech.

3.4 MEDVĚDI NEVĚDÍ, ŽE TURISTI NEMAJ ZBRANĚ

Obec Čeladná je turisticky zajímavá svou polohou v Beskydech. Žákyně a žáci ze ZŠ Čeladná se zabývali problematikou šetrné turistiky a informovali veřejnost i své mladší spolužáky a spolužačky o zvířatech, která v Beskydech žijí, a o tom, jaké podmínky k životu potřebují. V rámci projektového dne nachystali několik stanovišť, která se mimo jiné zabývala nákupem potravin a suvenýrů z lokálních zdrojů nebo energetickou zátěží velkých hotelů na životní prostředí.

Celosvětový rozměr: Cestovní ruch či turismus je jedním z nejrychleji rostoucích odvětví ekonomiky a stává se běžnou součástí životního stylu velké části populace. Díky cestování můžeme poznávat různá místa, kultury, vytvářet přátelství s lidmi na druhé straně planety, objevovat různá chápání světa... Turismus má však i své stinné stránky – populární destinace (např. Benátky) postupně musí zavádět různá restriktivní opatření, aby byl turismus v místě zvládnutelný. Některé populární destinace se tak s přílivem turistů a turistek i nových investic zcela proměňují a někdy dochází i k jejich devastaci. Cestování rovněž přispívá ke globální změně klimatu, a to zejména skrze emise z přepravy. Projekt souvisí se snahou o udržitelný způsob cestovního ruchu.

Zdroj: Popisy projektů pochází z *Metodiky Active Citizens*, strana 115. (ČLOVĚK V TÍSNI. *Metodika Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ*. Praha, 2019. Dostupné online: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1270/file/active-citizens-final-online-1-.pdf>)

Další komunitní projekty:

KOKOZA

www.kokoza.cz

EKOBUVKY GYMNÁZIA NA ZATLANCE

ČLOVĚK V TÍSNI. *Projektovou výukou ke klimatickému vzdělávání*. Praha, 2021, str. 52–56.

Dostupné online: https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1785/file/final_web_projektovou-vy-ukou-ke-klimaticke-mu-vzde-la-va-ni-.pdf

<https://www.mlp.cz/cz/novinky/1650-ekobudka-na-ostrovskeho/>

ŠATNÍK PRAHA

www.satnikpraha.cz

HRAVĚ SPOLU

<https://www.gratiastibi.cz/cs/nominovane-projekty/hrave-spolu>

[1] Více o metodě: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1749/file/my-lenkov--mapa.pdf>

[2] ČLOVĚK V TÍSNI. *Metodika Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ*. Praha, 2019. Dostupné online: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1270/file/active-citizens-final-online-1-.pdf>

[3], [4] ČLOVĚK V TÍSNI. *Metodika Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ*. Praha, 2019, s. 92. Dostupné online: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1270/file/active-citizens-final-online-1-.pdf>

[5] Více o metodě viz: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/V/Venn%C5%AFv_diagram

[6] ČLOVĚK V TÍSNI. *Metodika Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ*. Praha, 2019.

[7] ČLOVĚK V TÍSNI. *Metodika Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ*. Praha, 2019.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ MĚSTA

Jan Malý Blažek

Město je organismus. Je neustále v pohybu. Jeho aktivita kolísá v průběhu dne. Jeho obyvatelé a obyvatelky ve městě naplňují základní potřeby – zajištění vody, potravin, obydlí a bezpečí, ale také širokou paletu sociálních potřeb: kulturu, společenství, práci, péči, vzdělání, sport a také přírodu v parcích či městských lesích. Ve městě kromě lidí žije také zvíř a mnoho dalších organismů, které mají svoje vlastní potřeby a úkoly.

Aby mohlo město jako místo pro život tyto potřeby umožnit, potřebuje pro svůj chod různé druhy energií: tepelnou, elektrickou, informační a lidskou. Tyto toky energií jsou provázány v sítě, které tvoří infrastrukturu města – technickou (např. kanalizace, doprava), sociální a ekonomickou (vzdělávání, pracovní trh, obchodní vazby) a také zelenou infrastrukturu (městská zeleň). Tyto vazby nekončí hranicemi města. Stejně klíčové jsou aktivity v jeho okolí. Z blízkých i vzdálenějších obcí každý den do města proudí za prací, vzděláním, nákupy či doktory mnoho lidí. Z venkova se také přiváží potraviny a proudí elektrina. Zboží, turisté a inovace pak propojují město s celým světem.

Město má nejen své obyvatele a obyvatelky s vlastní vůlí, zájmy a potřebami, má také své řídicí centrum, své orgány (institute) a různé mocenské struktury. Konkrétní urbanismus (způsob plánování a uspořádání města do funkčních vazeb), městská správa, politika i velké firmy – to vše ovlivňuje, jakým způsobem bydlíme, jak se po městě pohybujeme, kde nakupujeme či jak trávíme volný čas. Představte si, jaké máte pocity, když se procházíte v pulzující čtvrti plné mladých lidí, a jak v ospalém lázeňském městečku. Jakou energii má stará rezidenční čtvrť obývaná lidmi různých kultur a národností a jakou zase čtvrť s novostavbami rodinných domů na okraji města. Nejde však jen o odlišnou atmosféru. Urbanismus ovlivňuje, že obchody a služby se přesouvají z center měst do nákupních zón na okraji, kam se dá dostat jen autem nebo autobusem, že se staví bydlení jen pro určitou klientelu nebo že v chudších čtvrtích města je horší kvalita veřejné zeleně.

Nenechme se zmást, koncept města jako organismu neznamena nějaký přirozený stav věcí, se kterým se nedá nic dělat. Umožňuje nám ale pochopit, že prostředí, v němž žijeme, je provázáno s naším způsobem života možná víc, než je na první pohled patrné a že problémy, které je potřeba řešit, často vyžadují infrastrukturní a systémovou proměnu.

V následující kapitole budete s žáky a žákyněmi uvažovat nad řešeními ekologických problémů města. Není jich zrovna málo. Ve městech žije více než polovina obyvatel a obyvatelky planety (v roce 2050 to bude už 70 % lidí), spotřebovává se zde většina zdrojů, produkuje většina odpadu a více než tři čtvrtiny světových emisí skleníkových plynů. Zaměříme-li se na příklad klimatické změny, drtivá většina států i řada měst se zavázala, že je potřeba ji řešit tzv. mitigačními a adaptačními opatřeními. To znamená zaprvé snižovat emise, a tak klimatickou změnu zmenšovat, a zadruhé se dopadům změny klimatu přizpůsobovat – adaptovat se na suchu, vlny veder nebo přívalové deště. Z hlediska mitigace je klíčové snižování emisí průmyslu a dopravy (zamyslete se s žáky a žákyněmi nad veškerou dopravou ve vašem městě, včetně osobních aut, kamionů dovážejících zboží či letadel dopravujících turisty). Z hlediska přizpůsobení je pak klíčová již zmíněná zelená infrastruktura. Výsadba zeleně chladí rozpálená města, zadržuje vodu, a navíc pohlcuje CO₂. Podobně

důležité jsou změny v hospodaření s vodou, včetně vytváření retenčních nádrží, úprav terénu pro pohlcování přívalových dešťů a také úprav koryt řek tak, aby byly odolnější vůči povodním a zároveň přístupnější pro obyvatelstvo v průběhu horkých dní.

V čem je tedy problém, když známe konkrétní řešení?

Je to právě v provázanosti potřeb a sítí ve městě, díky čemuž není vhodné reagovat na jednotlivé problémy samostatně, ale v souvislostech. Níže uvádíme dva příklady, jejichž řešení můžete se třídou na hodině diskutovat. Určitě vás napadnou další.

První příklad:

Město zvažuje vystavět novou čtvrť, která poskytne bydlení novým obyvatelům a obyvatelkám. Má však být postavena na místě, kde je dnes zeleň (louka a les), která je klíčová pro mitigaci a adaptaci na změnu klimatu. Co má město dělat?

Diskuse:

Určitě by čtvrť měla zajistit nejen bydlení, ale i veřejné služby, pracovní příležitosti a prostory pro setkávání a trávení volného času. Obyvatelé a obyvatelky by měli mít vše základní v dosahu několika minut pěšky či na kole, aby nemuseli zbytečně jezdit po celém městě. Tomuto řešení říkáme město krátkých vzdáleností. Také je důležité zástavbu zahušťovat a nerozšiřovat dál do krajiny. Snižovat tlak na výstavbu nových čtvrtí pomůže také renovace neobsazených bytů a obnova starých průmyslových areálů (brownfieldů).

Druhý příklad:

Město by rádo vysázelo stromy, jelikož zajišťují jak mitigaci, tak adaptaci. Jenže ve městě je prostor jen pro pár desítek stromů, a to ještě v místech, na kterých se lidé tolik nevyskytují a dopad bude malý. Co s tím?

Diskuse:

Rozvoj zelené sítě se ve městě obvykle přizpůsobuje technické a dopravní infrastruktuře. Na stromy pak zůstávají malé, stresující prostory, v nichž jsou schopny se (v měnícím se klimatu) dožít třeba jen 10–15 let. Problematická je hlavně automobilová doprava, a to nejen z důvodu emisí skleníkových plynů. Zabírá velkou část veřejného prostoru města, které tak (nejen) z pohledu adaptace a mitigace mají nevyužitý potenciál. Město by si nejprve mělo připravit klimatický plán a adaptační strategii, jak má při řešení úkolu postupovat. K výsadbě stromů pak může vést cesta například přes podporu veřejné dopravy, sdílení aut (carsharingu), zdražení parkování a výstavbu cyklostezek. Je také potřeba počítat, že nová výsadba bude vyžadovat hodně péče. Zapojit je možné obyvatelstvo, například podporou programů, v nichž si zeleň mohou „adoptovat“ a starat se o ni sami.

Město, kde se příjemně žije

Co se skrývá pod pojmem „prostředí města“? A co ovlivňuje to, zda se nám ve městě líbí a dobře žije? V této lekci hledá žactvo odpověď na otázku, které aspekty prostředí nejvíce ovlivňují kvalitu života ve městě.

Vzdělávací cíl:

- Žáci a žákyně vlastními slovy popíší, co tvoří prostředí města.
- Žáci a žákyně vysvětlí vztah mezi kvalitou prostředí a kvalitou života ve městě.

Čas: 45 minut

Pomůcky: tabule nebo flipchart, psací potřeby, městský zpravodaj

Použití: úvod do tématu

POSTUP

I 10 minut I

Společně zhlédněte druhé video v kapitole *Životní prostředí města*, kde se průvodce ptá, jak by pro tebe mělo vypadat městské prostředí, ve kterém se příjemně žije? Stejnou otázku položte po zhlédnutí videa žactvu.

Rozdělte třídu na skupiny po 3–5 osobách. Úkolem každé skupiny je navrhnout 5–7 aspektů, které podle ní nejvýrazněji ovlivňují kvalitu života ve městě.

Může to být například: hluk z dopravy, květinové záhony, cyklistické stezky, dostupné služby (zdravotní péče, restaurace, kultura...) aj.

I 20 minut I

Rozdejte nebo promítněte žactvu definici životního prostředí:

„Životní prostředí je systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou anebo mohou být s uvažovaným organismem ve stálé interakci.“^[1]

Přírodní složky životního prostředí zahrnují všechny přírodní prvky, jako jsou půda, voda, vzduch, světlo, rostliny a živočichové.

Umělé složky životního prostředí zahrnují všechny prvky, které byly vytvořeny člověkem, jako jsou budovy, silnice, průmyslová zařízení, osvětlení, vozidla a další.

Sociální složky životního prostředí zahrnují všechny aspekty lidské společnosti, jako jsou vztahy mezi lidmi, kultura, služby, systém rozhodování a ovlivňování života komunity.

Vyzvěte žáky a žákyně, aby ve skupinách roztrídili aspekty, které vymysleli v předchozím kroku, do tří výše uvedených složek. Poté na flipchart nebo tabuli naznačte tři sloupce a požádejte zástupkyně a zástupce jednotlivých skupin, aby své rozdělení zapsali. Důležité je, aby při třídění přemýšleli také nad tím, proč aspekty patří do daných oblastí. Společně projděte, jak žáci a žákyně aspekty roztrídili.

I 15 minut I

Vyzvěte žactvo k diskusi:

- *Co si představíte pod slovním spojením „kvalita života ve městě“?*

Požádejte žáky a žákyně, aby se zamysleli, jak jsou jednotlivé složky prostředí města propojeny a jak se vzájemně ovlivňují. Na závěr jim zadejte:

- *Jak kvalita života souvisí s kvalitou prostředí?*
- *Uveďte konkrétní příklady kvality prostředí ve městě, kde žijete. Pokuste se je dát do souvislosti s kvalitou života.*

Žactvo sdílí a zdůvodňuje svoje odpovědi nejprve ve dvojicích a poté v rámci celé třídy. Pokud pracujete s městskými zpravodaji, vyzvěte žáky a žákyně, aby si do nich své odpovědi zapsali.

Tip do výuky:

Doporučujeme budovat se žactvem průběžně portfolio, tzv. městský zpravodaj.

Více ke zpravodaji na straně 13 v části *Jak ve výuce pracovat s online kurzem Žijeme městem?*

[1] WIKIPEDIA.CZ. *Životní prostředí*. Dostupné online: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDivotn%C3%AD_prost%C5%99ed%C3%AD

Nic není zadarmo

Co stojí naše pohodlí ve městě?

Žáci a žákyně se zamýšlí, jaké jsou vedlejší dopady různých opatření na zlepšení kvality života ve městě.

Vzdělávací cíl:

• Žáci a žákyně popíší, jaké pozitivní i negativní dopady mohou mít z pohledu jednotlivých složek prostředí města konkrétní opatření na zlepšení kvality života ve městě.

Čas: 45 minut

Pomůcky: tabule nebo flipchart, psací potřeby, papíry

Použití: lze použít po aktivitě *Město, kde se příjemně žije*, případně po zhlédnutí videa v online kurzu a interaktivitě *„Jak by podle tebe mělo vypadat prostředí města, ve kterém se dobře žije?“*

„Lekce je jasná a jednoduchá, u žákyní a žáků rozvíjí komunikační dovednosti, zejména schopnost se společně dohodnout.“

Klára Blahútová
Základní škola Meteorologická,
Praha

POSTUP

I 5 minut I

Na tabuli nebo na flipchart napište 3–4 příklady opatření, která mají zlepšovat kvalitu prostředí a života ve městě. Pokud je to možné, použijte reálné příklady z místa bydliště dětí či okolí školy.

Mohou to být například:

- Vánoční výzdoba města
- Intenzivnější veřejné osvětlení
- Nasvícení kostela nebo jiné kulturní památky
- Veřejná grilovací místa v parku
- Stolky a židličky na náměstí
- Lavičky s dobíjením mobilů
- Vyznačení cyklopruhů na ulici
- Vysazení aleje stromů v ulici
- Nové parkoviště a parkovací místa v ulicích
- Zákaz vjezdu aut do centra města
- Placené parkovací zóny v centru města
- Nová restaurace uprostřed parku

- Vybudování nájezdových ramp pro kočárky a vozíčkáře (například před městskou knihovnou)
- Skatepark uprostřed parku

I 5 minut I

Požádejte žáky a žákyně, aby vymysleli další věci, které život ve městě zpříjemňují. Nápady zapisujte na tabuli nebo flipchart.

I 5 minut I

Řekněte žákyním a žákům, že nyní budou hlasovat a každý a každá z nich má tři hlasy. Požádejte je, aby označili tři opatření, která podle nich nejvíce zpříjemní život ve městě.

I 10 minut I

Rozdělte žáky a žákyně na skupiny po pěti, každé skupině dejte flipchartový papír a fix. Skupiny si vylosují jedno opatření, které získalo nejvíce hlasů. Zadejte žákům a žákyním, aby na flipchart nakreslili T-graf^[1]. Do jednoho sloupce T-grafu budou zapisovat přínosy a do druhého nevýhody opatření, které si vylosovali.

I 15 minut I

Vyzvěte zástupce/zástupkyni z každé skupiny, aby představil/a, k čemu skupina došla. Po každé prezentaci dejte prostor pro dotazy a doplnění.

I 5 minut I

Na závěr se třídy ptejte:

- *Jak byste vysvětlili název této aktivity – Nic není zadarmo?*
- *Které vedlejší dopady vás překvapily?*
- *Napadají vás další příklady toho, jaké vedlejší dopady mohou mít opatření na zlepšení kvality života ve městě?*

[1] Více o metodě zde: <https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/1758/file/t-graf.pdf>

Město, klima, zeleň

Žactvo si ujasní, co znamená adaptace a mitigace (zmírňování klimatické změny) v městském prostředí. Pozná, jaká konkrétní opatření lze ve městě zavést a zkusí si odpovědět na otázku, který typ opatření je důležitější.

„Žáci a žákyně si mohli znovu uvědomit, co všechno může ovlivnit kvalitu života ve městě. Mnohé žákyně a mnozí žáci byli ochotni diskutovat o svých pohledech na jednotlivá mitigační či adaptační opatření.“

Michal Nedelka
Základní škola Jižní IV.,
Praha 4

Vzdělávací cíl:

- Žáci a žákyně vysvětlí pojmy mitigace a adaptace na klimatickou změnu a uvede příklady adaptačních a mitigačních opatření ve městě.

Čas: 45 minut

Pomůcky: tabule nebo flipchart, psací potřeby, rozstříhaná sada papírků s popisem opatření do každé skupiny ([Příloha 1](#))

Použití: lze použít při procházení části online kurzu *Jak prostředí města ovlivňuje náš život?*

POSTUP

I 10 minut I

Společně zhlédněte třetí video v kapitole *Jak prostředí města ovlivňuje náš život?*

Zopakujte otázky průvodce ve videu:

- *Mohou, nebo nemohou stromy ve městě pomoci zastavit klimatickou krizi? Jak to tedy je?*

Poté si projděte názory dětí (v interaktivitě online kurzu) na sázení stromů ve městě a jeho vliv na změnu klimatu. Zeptejte se žáků a žákyně, ke kterému názoru se kloní nejvíce.

Kája: *„Já proti tomu nic nemám. Když je to baví, klidně. Ale podle mě to stejně nemůže pomoci. Celá planeta má už klima narušené. A těch pár stromů to vážně nezachrání, prostě bude pořád horko.“*

Tom: *„Pár stromů to možná nezachrání, ale co kdyby to takhle udělali v každém městě? To se podle mě musí přece projevit. Čím víc zeleného, tím nižší teploty, no a o to přece jde, ne? Prostě tu planetu musíš neustále chladit. Jedině tak změnu klimatu odvrátíš.“*

Týna: *„Neříkám, že ty stromy ve městě na to nemohou mít žádný vliv, ale změnu klimatu nezastaví. Klima se asi ještě bude měnit a ve městě bude pořád horko. Kdyby v něm ale nebyly stromy a zeleň, bylo by nesnesitelně rozpálené a nedalo by se v něm žít.“*

I 10 minut I

Rozdělte prostor třídy na tři části, určené zastáncům a zastánkyním jednotlivých názorů v interaktivitě. Vyzvěte žactvo, aby se postavilo podle toho, se kterým názorem nejvíc souhlasí. Postupně vyzvěte zástupkyně a zástupce jednotlivých skupin, aby vysvětlili svůj postoj. Žactvo má možnost se přesunout v průběhu aktivity do jiné skupiny, pokud ho něčí argument zaujme a přesvědčí.

Poté se žactva ptejte, jaká je podle něj role zeleně ve městě. Nápady můžete zapisovat na tabuli.

I 5 minut I

Společně s žactvem projděte část online kurzu věnovanou vysvětlení pojmů adaptace a mitigace. Ověřte si, že děti rozdílů mezi těmito dvěma typy opatření rozumí. Můžete vyzvat některé z nich, aby pojmy vysvětlily, nebo můžete nechat nejdřív vysvětlení prodiskutovat ve dvojicích a několik odpovědí pak sdílet.

Mitigace znamená v kontextu klimatických změn předcházení a zmírnění nebo zpomalení změn klimatu. Nejčastěji je s mitigací spojováno omezení vypouštění skleníkových plynů, odstraňování těchto plynů z atmosféry, úspora energie či výroba zelené energie.

Adaptace znamená vyrovnání se s dopady měnícího se klimatu. Za adaptační opatření je možno považovat v podstatě jakoukoliv úpravu, která vede ke snížení zranitelnosti vůči dopadům klimatické změny – například vůči vlnám veder, suchu, záplavám.^[1]

I 10 minut I

Rozdělte žactvo do skupin, každé skupině dejte rozstříhanou sadu papírků s popisem opatření, která se v souvislosti s klimatickými změnami ve městě realizují. Ujistěte se, že všichni popsáním opatřením rozumí. Nechte skupiny karty rozřadit podle toho, zda se jedná o adaptační nebo mitigační opatření. Projděte si výsledky práce jednotlivých skupin, a pokud narazíte v různých skupinách na různé zařazení karet, nechte spornou kartu žactvem okomentovat a případně dovysvětlete.

I 5 minut I

Zeptejte se žactva:

- *Mohou být některá opatření zároveň adaptační i mitigační?*
- *Který typ opatření považujete ve městě za důležitější?*

Pokud budou názory jednostranné, přidejte vlastní argumenty na obhajobu druhého typu opatření. V ideálním případě by se žákyně a žáci společně mohli dostat k tomu, že potřeba jsou oba typy opatření, že oba mají své výhody a nevýhody.

- *Která opatření jsou podle vás jednoduše realizovatelná? Která jsou náročnější? Proč?*
- *Jaká opatření by se dala využít ve vašem blízkém okolí?*

I 5 minut I

Na závěr nechte žactvo, aby si vybralo jedno mitigační nebo adaptační opatření a napsalo o něm několik vět, které vysvětlí mladším spolužákům a spolužačkám jeho podstatu a důležitost.

[1] *Slovník pojmů. Fakta o klimatu.* Otevřená data o klimatu, z. ú., 2023. Dostupné online: <https://faktaoklimatu.cz/slovník>

Příloha 1

Auta, která nevypouští tolik skleníkových plynů
(elektromobily, auta na vodík)

Komunitní zahrady

Kořenové čističky odpadních vod (malé čističky odpadních vod
využívající k čištění rákosí a další rostliny rostoucí ve vodě)

Město krátkých vzdáleností (město je navrženo a postavené tak,
že všechna potřebná místa pro život – obchody, školy, úřady,
pracoviště – jsou dosažitelná pěšky nebo na kole)

Pítka a fontány v zastavěných oblastech

Rybníčky a jezírka v parcích

Obnova mokřadů – například slepých ramen řeky

Propustné povrchy na parkovištích

Přístřešky (zastávky MHD, hřiště) – zastínění

Rozšíření cyklostezek

Rozšíření pěších zón ve městě

Solární panely na střeších nebo na fasádách domů

Tepelná izolace budov

Málo sekané nebo nesekané trávníky

Výsadba zeleně ve vnitroblocích

Výměna autobusů za tramvaje nebo trolejbusy

Výměna neefektivních elektrospotřebičů za úsporné

Zachycování a využití dešťové vody (splachování, zalévání)

Zelené střechy a fasády domů

Zvýšení podílu recyklace odpadů

MĚSTO PRO LIDI – DOPRAVA, VEŘEJNÝ PROSTOR A BEZPEČÍ

AutoMat, z. s.

Doprava je nedílnou součástí města. Proto stojí za to se ptát, jaké jsou výhody a nevýhody různých druhů dopravy.

Už v roce 2016 proběhlo v dánské Kodani zhodnocení efektivity různých druhů dopravy převedené na peníze. Výsledek není překvapující. Ukázalo se, že každý kilometr ujetý autem stojí společnost 89 eurocentů, zatímco kilometr ujetý na kole společnosti 26 eurocentů vydělá.^[1]

Má se přizpůsobit doprava ve městě lidem, nebo lidé dopravě? Jak může doprava ve městě podporovat vztahy mezi lidmi a sousedské vazby? Naplňuje pocit bezpečí více to, že mohu bezpečně dojet autem až k místu, kde pracuji, nebo že moje děti budou moci dojít do školy bez strachu, že je srazí auto na křižovatce? A co v kontextu dopravy znamená kvalita života ve městě?

Město pro lidi

V konceptu „město pro lidi“^[2] je kladen důraz na vytváření obyvatelného města, ve kterém lidé chtějí trávit volný čas ve veřejném prostoru s ohledem na své nejrůznější potřeby. Koncept podporuje chůzi, cyklistiku a sociální aktivity se snahou zvýšit zdraví, udržitelnost, bezpečnost a vytvořit tak kvalitní a pestrý městský život, tak aby veřejné prostory města mohly sloužit dopravním, sociálním, ale i rekreačním funkcím. Cílem dopravy ve „městě pro lidi“ je tedy poskytovat bezpečnou, cenově dostupnou a udržitelnou mobilitu s ohledem na životní prostředí města, včetně snižování hladiny hluku.

Přitažlivost veřejného dopravního systému roste, pokud se lidé během cestování cítí bezpečně a je jim cestování veřejnou dopravou pohodlné. Roli hraje také to, zda je lidem příjemný způsob, jak se mohou dopravit na zastávku, nádraží nebo nástupiště hromadné dopravy, zda se jedná o cestu po cyklostezce podél řeky nebo podél čtyřproudé prašné silnice.

Další otázkou, která se váže k našemu pocitu bezpečí ve městě, je i to, zda potřebujeme pro větší pocit bezpečí mříže, ploty, zákazy (např. pití alkoholu na veřejnosti) a kamerový systém, nebo stačí věnovat více energie, času a pozornosti efektivnímu plánování města.

Správně umístěné kamerové systémy u velkých křižovatek plní svou funkci, například při dopadení viníka v případě sražení chodce či cyklisty autem a následného ujetí řidiče z místa nehody. Naopak nevhodně umístěné kamery v ulicích měst mohou narušovat soukromí lidí.

Prostor se zaplní, ale čím?

S dopravou ve městech a její kapacitou jsou spojeny termíny indukce a redukce. Indukci v kontextu dopravy můžeme vysvětlit na příkladu balení batohu na výlet: turista při balení zcela naplní třicetilitrový batoh, pokud si však na stejný výlet vezme sedmdesátilitrový batoh, naplní ho stejně tak. Podobná přímá úměra platí i mezi kapacitou dopravní infrastruktury a objemem dopravy, který ji následně zaplní.

Možná si říkáte, že když někde vznikne nová kapacitní komunikace, automobilová doprava se tam přesune za rychlejším spojením ze stávající sítě. K tomuto efektu ze začátku skutečně dochází. Tato tzv. přesměrovaná doprava však na nové komunikaci nezabere kompletní kapacitu a velmi záhy se začne zaplňovat dopravou novou, tedy indukovanou. Vzniknou tak nové cesty (použití dopravního prostředku), které nebyly dříve vykonávány vůbec nebo byly uskutečněny na kratší vzdálenosti.

Intenzitu provozu tedy nezvyšuje jen to, že lidé jezdí častěji, ale i to, že se přepravují na větší vzdálenosti. Zvýší-li se střední délka denní cesty na dvojnásobek, znamená to dvojnásobné zvýšení objemu dopravy na komunikační síti. Při zúžení komunikace pro individuální automobilovou dopravu je pak možné uvolněný prostor využít pro zvýšení bezpečnosti a plynulosti jiných druhů dopravy. Známé jsou příklady z evropských měst, kdy několikaproudovou silnici přeměnili na silnici s velkým prostorem pro cyklostezku, chodník nebo do nově vzniklého prostoru zasadili zeleň.

A to už jsme u pojmu redukce. Pokud redukuje jeden druh dopravy, dáváme tak příležitost k rozvoji jiných druhů dopravních aktivit. Prostor se zaplní a je otázkou, čím ho chceme zaplnit. Snížení kapacity nebo atraktivity stávající dopravní infrastruktury může pomoci přesměrovat a snížit dopravu. Zvýšení kapacity vede k tomu, že lidé se přestěhovávají dál od svých cílů, což vytváří poptávku po ještě větší kapacitě. Můžeme připomenout například kolony na dálnicích v okolí Prahy v ranní špičce. Vztah mezi kapacitou a intenzitou dopravy funguje oběma směry. Omezení kapacity může vést ke snížení dopravy a podpoře alternativních dopravních prostředků. Indukční a redukční potenciál mají všechny druhy dopravy, tedy i veřejná, nebo tzv. aktivní doprava (pěšky, na kole nebo na podobném dopravním prostředku).

A jak je to s automobilovou dopravou v České republice?

Na každé dva lidi v Česku připadá více než jedno auto a číslo stále roste. V Evropské unii je Česká republika mírně nadprůměrná. Z detailnějších dat Eurostatu vyplývá, že nejvyšší počet aut na osobu je v Praze, kde na tisíc obyvatel a obyvatelek připadá 716 osobních vozidel. Například v Berlíně je to pouze 333 aut na tisíc obyvatel, ve Vídni 374 aut. Počet aut na osobu je tedy v Praze oproti Vídni či Berlínu až dvojnásobný. Přitom auto je v provozu průměrně pouze jednu hodinu denně, více než 95 procent času stojí zaparkované a odložené v garáži nebo někde na ulici.

Alternativou k vlastnictví vozidla jsou tak různé typy carsharingu, které nabízejí automobily jak k rychlému přesunu většinou ve velkých městech (tzv. minutový carsharing), tak k dlouhodobějšímu půjčování nebo sdílení. Příkladem a specifickou kombinací je tzv. P2P carsharing. Může být zajímavý třeba pro ty, kteří auto vlastní a málo využívají. Jejich auto může být v pohybu – a ještě jim vydělávat peníze. A ti, kteří vlastnit auto nechtějí, ale někdy jej potřebují, mohou nalézt vozidla pro různé typy

životních situací, jako je například stěhování nebo dovolená. Carsharingové služby jsou jen jedním z různých typů sdílené mobility. Tato sdílená mobilita může zefektivnit dopravu, snížit náklady na ni a také přispět k udržitelnému rozvoji ekonomiky, případně pomoci šetřit životní prostředí.

Alternativou k vlastnění kola jsou různé typy bikesharingu, které nabízejí kola k rychlým přesunům po městě. Českou službou, známou z několika měst, jsou například Rekola.

Zdroje:

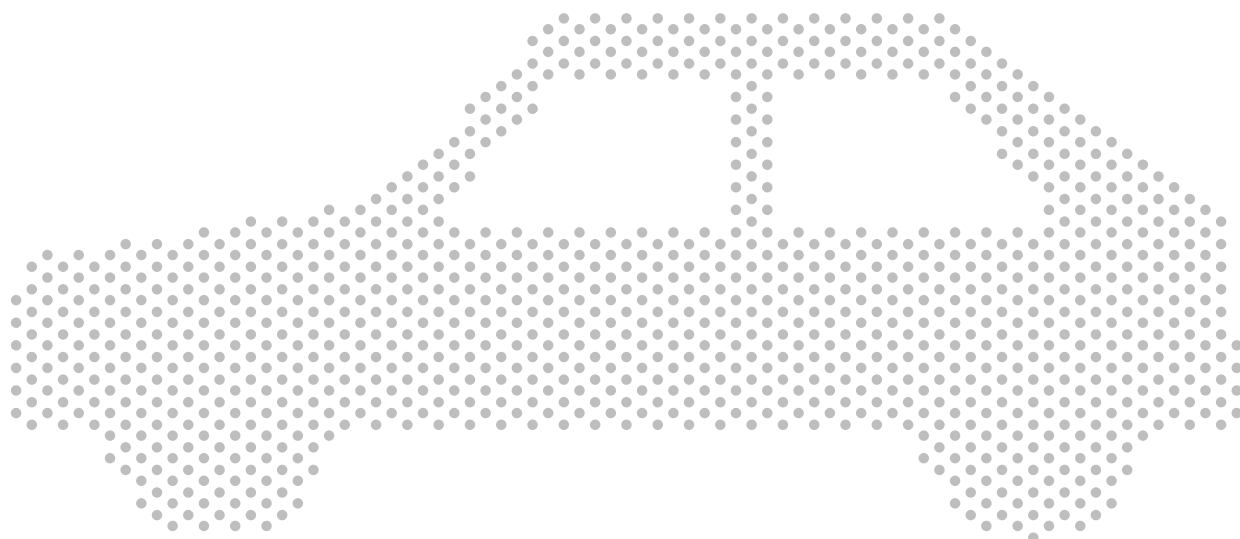
GEHL, Jan. *Města pro lidi*. Brno: Partnerství, 2012.

POLÁKOVÁ, Zuzana. *Udržitelná mobilita – Podklady pro učitele II. stupně*. 2021.

ŠVAŘÍČEK, Robin. *Auto stojí denně 23 hodin. A to se vyplatí?* 26. 4. 2023. <https://www.penize.cz/doprava/441565-auto-stoji-denne-23-hodin-a-to-se-vyplati>

Rekola – sdílená kola pro rychlé přesuny po městě: www.rekola.cz

Copenhagenize your city: the case for urban cycling in 12 graphs. 11. 6. 2018.

[1] Copenhagenize your city: the case for urban cycling in 12 graphs. 11. 6. 2018.

[2] GEHL, Jan. *Města pro lidi*. Brno: Partnerství, 2012.

Bezpečí ve městě

Jaká je cena bezpečí? Jaké vedlejší efekty mohou mít opatření, která zajišťují větší bezpečí ve městě? Žactvo se zamýšlí nad možnými dopady různých bezpečnostních opatření.

Vzdělávací cíl:

- Žáci a žákyně vyjmenují opatření, která mohou posílit pocit bezpečí ve městě.
- Žáci a žákyně popíší, jaké nevýhody a rizika mohou mít opatření na posílení bezpečnosti ve městě.

Čas: 45 minut

Pomůcky: tabule nebo flipchart, psací potřeby

Použití: úvod do tématu, po prvním videu v kapitole *Bezpečné město*

POSTUP

I 5 minut I

Rozdělte žáky a žákyně do skupin po 3–5 a požádejte je, aby za každou skupinu na flipchartový papír sepsali opatření a podmínky (např. veřejné osvětlení, semaforey na křižovatce, kamerový systém, chodníky bez děr, opečovávané parky, přítomnost dalších lidí), které zvyšují jejich pocit bezpečí ve městě.

I 10 minut I

Vyzvěte žákyně a žáky, aby v každé skupině vybrali dvě opatření nebo podmínky a pokusili se najít nežádoucí vedlejší „efekty“, které jsou s nimi spojeny. Například více kamer a policistů a policistek v ulicích může způsobovat, že ve městě nemáme nikde soukromí. Veřejné osvětlení může mít vliv na kvalitu spánku lidí, život ostatních živočichů ve městě, práci astronomů a astronomek apod. Skupiny by se během diskuse měly také zamýšlet, zda má zjištěný vedlejší efekt nějaké řešení.

I 10 minut I

Každá skupina vybere jedno opatření nebo podmínku a představí ostatním nežádoucí vedlejší „efekty“ a potenciální řešení, na které přišla.

I 10 minut I

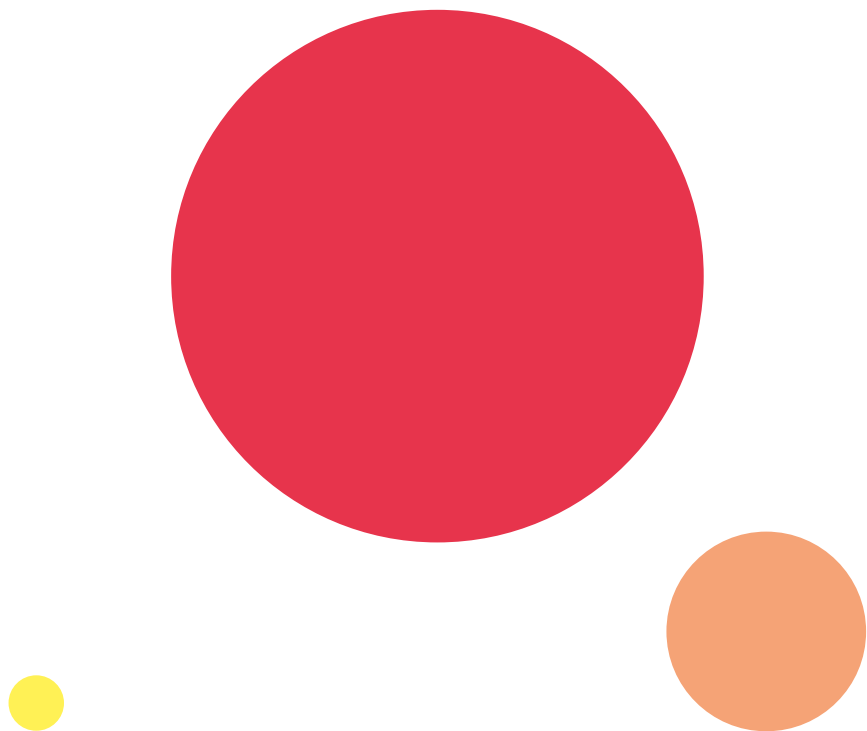
Vyzvěte žáky a žákyně, aby se ve dvojicích pobavili o následujících otázkách:

- *Která opatření nebo podmínky, o kterých jste mluvili, jsou pro vás osobně ty nejdůležitější?*
- *Které nežádoucí vedlejší efekty bezpečnostních opatření vás překvapily?*

Krátce sdílejte, o čem žákyně a žáci diskutovali. Na závěr jim zadejte, aby se na pomyslné škále, která začíná na jednom konci třídy a končí na druhém, rozestavěli podle toho, co je pro ně důležitější. Zadejte jim, aby se postupně rozhodli nad třemi dvojicemi slov, vždy na základě toho, jaké nežádoucí vedlejší efekty v diskusi dříve zazněly:

- „bezpečí“ x „soukromí“
- „bezpečí lidí“ x „ohled na ostatní živé organismy“
- „bezpečí“ x „svoboda“

Ke každé dvojici slov vyzvěte několik žáků a žákyň, aby okomentovali, kam se na škále postavili a proč. Společně diskutujte.

Kolik místa zaberou?

Volný veřejný prostor je ve městech vzácný. Soutěží o něj mnoho různých funkcí města – včetně dopravy. Žactvo si prakticky vyzkouší, jak jsou na tom s nárokem na prostor jednotlivé druhy dopravy.

Vzdělávací cíl:

• Žáci a žákyně porovnají, jaké nároky na využití veřejného prostoru ve městě mají různé způsoby dopravy.

Čas: 2x 45 minut

Pomůcky: fotoaparát nebo mobil s fotoaparátem, přístup k internetu, metr či pásmo, křídly nebo papírová lepicí páska, velký otevřený venkovní prostor (např. školní dvůr, hřiště), fotografie (Příloha 1)

Použití: po poslední interaktivitě podkapitoly *Doprava a my*, část lekce probíhá v otevřeném venkovním prostoru nebo v tělocvičně

POSTUP

I 45 minut I

První část bude probíhat ve třídě:

Rozdělte třídu do pěti skupin po 3–5 osobách. Každá skupina si vylosuje jeden způsob dopravy, resp. dopravní prostředek (osobní auto, autobus, tramvaj, kolo, chodec či chodkyně^[1]). Vyzvěte skupiny, aby zjistily na internetu potřebné údaje a vypočítaly následující:

- *Jakou plochu zabírá jeden kus vylosovaného dopravního prostředku?*
- *Kolik kusů tohoto dopravního prostředku je třeba k tomu, aby se s jeho pomocí přepravila celá vaše třída?*

Při kalkulaci aut vycházejte z toho, že v ČR průměrně připadá jedno auto na dvě osoby. Tj. pro potřeby lekce počítejte s tím, že v jednom autě sedí maximálně dva lidé.

- *Vymyslete alespoň dvě výhody a dvě nevýhody vylosovaného dopravního prostředku.*

I 30 minut I

Druhá část bude probíhat ve volném prostoru:

Přesuňte se s žactvem na školní dvůr či na jiné vhodné místo. Nechte skupiny nakreslit na zem křídou obrysy dopravních prostředků v měřítku 1 : 1, dle údajů, které v první části hodiny vypočítaly. Pokud budete v tělocvičně či jiném vnitřním prostoru, využijte místo křídly papírovou lepicí pásku. Vyzvěte žactvo, aby se do obrysů postavilo a simulaci vyfotografovalo. Ideální je fotit z nadhledu, například z okna v patře školy apod.

I 15 minut I

Třetí část opět probíhá ve třídě:

Po návratu do třídy pořízené fotografie žákům a žákyním promítněte a zeptejte se, co jim tato simulace ukázala. Pokud nemáte možnost simulaci nafotit, použijte fotografii A v **Příloze 1**.

Promítněte žactvu také fotografii B a zeptejte se:

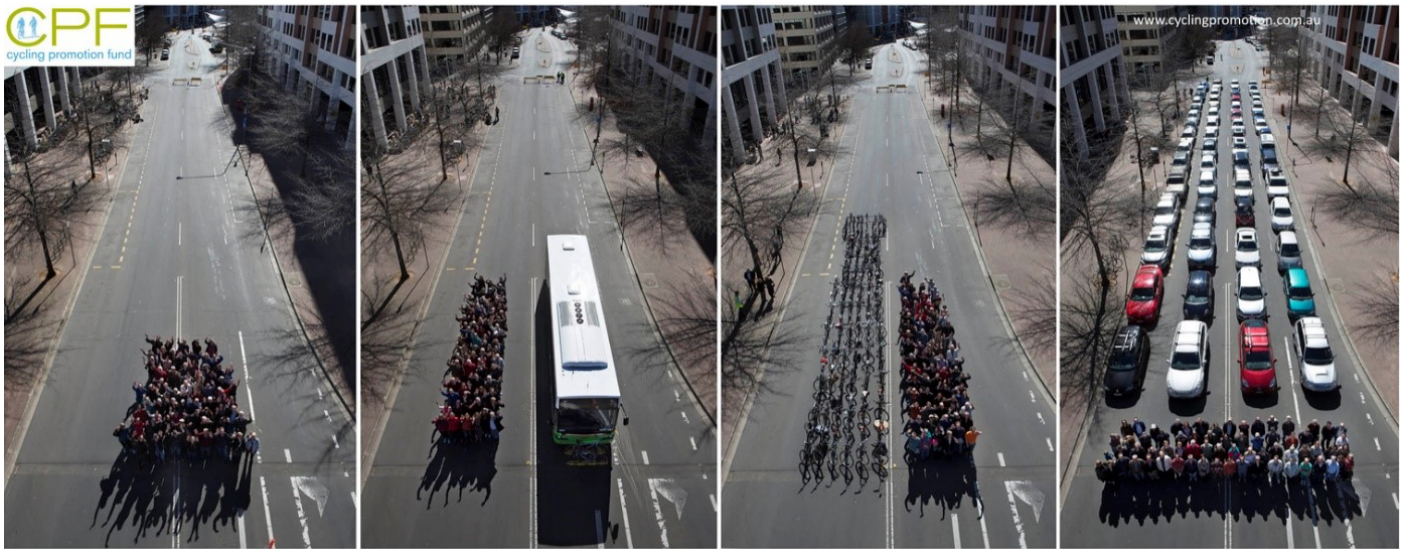
- *Na co podle vás upozorňuje tato fotografie v souvislosti s dopravou ve městě?*
- *Napadá vás nějaké místo ve vašem městě, které zabírají především auta? Zkuste navrhnout, jak jinak by se vám líbilo prostor využít.*

Vyzvěte žákyně a žáky, aby se nejprve pobavili ve dvojicích. Poté postřehy jednotlivých dvojic sdílejte společně.

V případě, že máte dostatek času nebo možnost navázat další hodinou, vyzvěte žactvo, aby na základě zjištění ze simulace vytvořilo návrh kampaně, která bude informovat obyvatelstvo blíže určeného města o výhodách a nevýhodách jednotlivých dopravních prostředků. Může jít o video, plakát nebo jiný výstup.

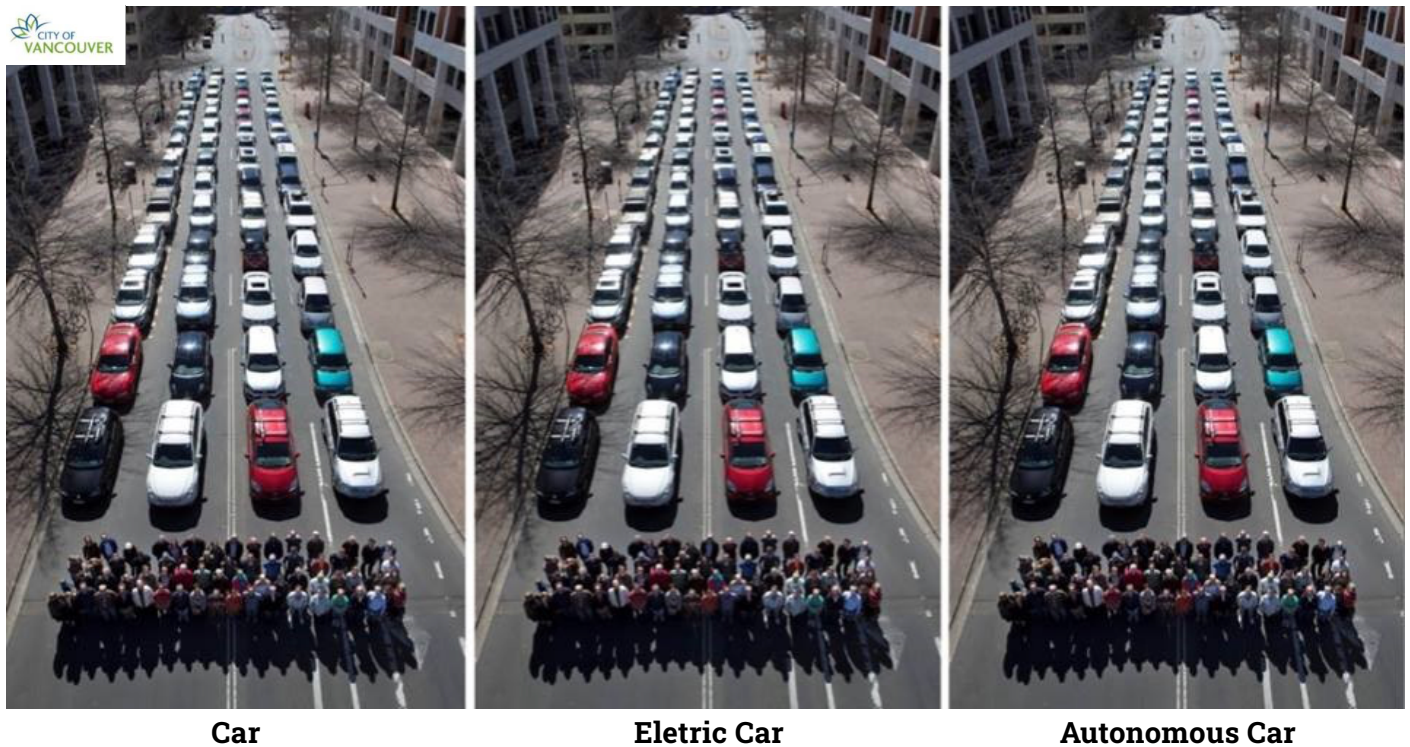
[1] Viz text *Doprava, veřejný prostor a bezpečí* na straně 43.

Příloha 1

Fotografie A

Space Required to Transport 48 People

Fotografie B

Zdroj:

the Cycling Promotion Fund (CPF), dostupný z <https://veloaficionado.com/blog/cycling-promotion-fund-canberra-transport-photo#>

MĚSTO PRO VŠECHNY

Jan Malý Blažek

Proč se město rozvíjí nerovnoměrně

„Obklopuje tě zeleň, nebo žiješ v betonové džungli?“ ptá se Matyáš ve videu v kapitole *Město a životní prostředí* – a skutečně, i v našich městech jsou čtvrtě, ve kterých žije mnoho lidí a nenajdete zde parky ani záhony s kvetoucími trvalkami. Nenajdete zde ani dětské hřiště, ani opravené lavičky, kde by si mohli sednout starší lidé. V těchto čtvrtích často žijí lidé v sociálně tíživých podmínkách, přesto platí vysoké nájmy v neopravených domech, žijí na ubytovnách, je zde zvýšená kriminalita, málo práce a složitý přístup ke vzdělání. Některé čtvrti jsou prostě podfinancované ve veřejných rozpočtech i v soukromých investicích. Stačí tedy, když se do nich napumpují peníze?

Ne tak úplně. Vlivem tzv. *gentrifikace*, procesu, který se objevuje v různých místech po celém světě, dochází při investování do starých čtvrtí nejen k potřebné rekonstrukci domů a infrastruktury, ale také k postupné proměně struktury obyvatelstva – přistěhování specifické bohatší klientely, která si může dovolit koupit drahé byty, a naopak vystěhování chudších rodin žijících v nájmu na okraj měst. Gentrifikace je spojena také s procesem *financionalizace*, což znamená, že pozemky, domy a byty se stávají lákavým investičním zbožím pro menší, ale především velké hráče, kteří je často drží jako spekulaci nebo zde provozují Airbnb podnikání a podobně. Tito hráči (a nikoliv představitelstvo města nebo jeho obyvatelstvo) pak určují, co a hlavně pro koho se bude stavět v daném místě, a přímo tak ovlivňují, pro jaké skupiny obyvatelstva daná čtvrť města bude dostupná a vhodná a pro jaké ne.

Je jasné, že každá investice do infrastruktury či obnovy bytů je nákladná. Tím spíš, že je nutné naplňovat i neustále se zvyšující ekologické, nízkooenergetické či bezpečnostní standardy. Zvyšování kvality tak z principu vytváří tlak na dostupnost. Co tedy může dělat město pro úspěch obnovy, pokud možno způsobem, který zachová či zlepší přístup k bydlení či službám pro co nejširší možné spektrum skupin obyvatelstva? Jako příklad se často uvádí město Vídeň, která má s citlivou obnovou a rozvojem města a podporou výstavby dostupného bydlení zkušenosti již více než 100 let. V 70. letech se například namísto urychleného bourání starých domů a privatizace městského majetku město rozhodlo rekonstruovat domy environmentálně a sociálně citlivě, aniž by došlo k masivnímu odstěhování obyvatelstva. Schopnost aktivně reagovat na současné trendy si Vídeň zachovala dodnes, kdy rozvíjí nové lokality jako například Seestadt Aspern tak, aby zde mohlo žít široké spektrum cílových skupin ve všech možných formách bydlení – obecním, vlastnickém, nájemním či družstevním.

Co může město udělat pro napravování nerovností a vyrovnávání příležitostí?

Město se nesmí vzdát role moderátora a regulátora procesu výstavby. Může třeba zapojit obyvatelstvo do procesu plánování i správy čtvrtí: zjišťovat, jaké potřeby nejsou naplněny,

pomoci obyvatelům a obyvatelkám spojovat se do sousedských skupin stavějících vlastní bytové domy nebo podporovat komunitní energetiku – sdílení výroby a spotřeby energie. Může také nastavit standardy pro spolupráci s developerskými firmami, tedy způsoby, jakým se společně podílí na rozvoji města – např. kdo zaplatí novou školku a kdo chodníky. A v neposlední řadě se může samo aktivně podílet na obnově či rozvoji daného území. Může stanovit principy a vizi, oslovit další aktéry a aktérky či jít příkladem investováním do výstavby dostupných bytů. Město tvoří lidé mladší i starší, vzdělaní i méně vzdělaní, zdraví i nemocní, bohatí i chudší, lidé různých profesí, lidé bez domova či migranti a migrantky. Je proto třeba kvalitních a dobře cílených politik – je vhodné začít od těch nejzranitelnějších a reagovat adekvátně na jejich potřeby. Bezdomovectví lze řešit napřímo podporou zabydlení v rámci programů *Housing First*. Zranitelnost vůči dopadům změny klimatu je možné začít řešit ve čtvrtích obývaných lidmi seniorského věku. Polarizaci společnosti je možné tlumit výstavbou sociálně různorodých čtvrtí. Platí, že vizi města pro všechny je možné se přiblížit, jen pokud se skutečně na všechny skupiny zaměříme.

Ne na mém dvorečku – Not in My Backyard

V lekci se žáci a žákyně seznámí s konkrétními situacemi z Prahy, které spojuje výrok „Ne na mém dvorečku“ (Not in My Backyard – NIMBY), tedy fenomén, kdy jsou obecně prospěšné, nezbytné služby a stavby často vnímány jako ty, které snižují životní úroveň v okolí a susedství, a nejsou vnímány jako služby a stavby veřejného zájmu.

Vzdělávací cíl:

- Žáci a žákyně vlastními slovy vysvětlí význam výroku „Ne na mém dvorečku“ (Not in My Backyard).

Čas: 2x 45 minut

Pomůcky: papír, městský zpravodaj, 10 papírových koulí/míčů, vytištěné fotografie (Příloha 1), pracovní list pro každého žáka (Příloha 2)

POSTUP

I 45 minut I

První část probíhá v tělocvičně nebo ve velké učebně:

Zeptejte se žáků a žákyň, co je v poslední době naštvalo, co jim vadí v jejich okolí nebo na co mají vztek. Zkuste vybrat „vztek“, který se dotýká přímo vašich žáků a žákyň a je pro ně skutečně nepříjemný, např. zapomenutý ohryzek od jablka v batohu, ujetí autobusu před nosem, zákaz sledování oblíbeného seriálu atd. Využijte míče v tělocvičně jako symboly každého takového „vzteku“ či negativní emoce.

Rozdělte žáky a žákyně na dvě skupiny, vymezte hrací pole prvního a druhého týmu. Na každém hřišti rozmístěte 10 míčů (papírových koulí nebo jiných měkkých předmětů symbolizujících vztek). Žáci a žákyně se snaží zbavit všech míčů (papírových koulí) a v daném časovém limitu je naházet na hřiště druhého týmu. Vyhrává tým, který má na svém hřišti nejméně míčů.

Po hře se žáků a žákyň ptejte:

- *Kdo vyhrál? Jak se cítil tým, který vyhrál? Jak se cítil tým, který prohrál? Jakou strategii hry týmy zvolily? Jaké to bylo zbavovat se „naštvaní“? Jaké to bylo, když od druhého týmu přistálo „naštvaní“ ve vašem hracím poli? Co se stalo s míči? Zmizely, ztratily se?*

Druhá část probíhá ve třídě:

Vytiskněte fotografie (Příloha 1). Rozmístěte je ve třídě, případně můžete přinést fotografie z místa vašeho bydliště nebo z okolí vaší školy. Všechny fotografie by mělo spojit téma „Ne na mém dvorečku“.

Vyzvěte žáky a žákyně k tomu, aby si fotografie pečlivě prohlédli, ve dvojicích nebo v menších skupinách diskutovali o tom, co na nich vidí, a odpověděli na otázky, které zároveň napište na tabuli:

- *Jaká místa z vašeho okolí vám fotografie připomínají?*
- *Co společného podle vás tyto fotografie zobrazují?*

Po několika minutách vyzvěte žáky a žákyně, aby se vrátili na svá místa a nechte několik dvojic nebo menších skupin, aby své postřehy a odpovědi na otázky sdílely před třídou.

Napište na tabuli výrok „Ne na mém dvorečku – Not in My Backyard“. Zeptejte se žáků a žákyně:

- *Co podle vás tento výrok znamená? Co si pod jednotlivými slovy představujete?*
- *Jak může výrok souviset s fotografiemi, které jste právě viděli?*

Na závěr evokace vysvětlete třídě, co znamená výrok „Ne na mém dvorečku – Not in My Backyard“, viz infobox níže. Žáci a žákyně mohou uvést další vlastní příklady, které je napadají.

Fráze *Not in My Backyard*, tj. česky „ne na mém dvorečku“ charakterizuje postoje lidí, kteří odmítají, aby byla v blízkosti jejich domova postavena nějaká obecně prospěšná, nebo dokonce nezbytná stavba, která však jim osobně snižuje komfort bydlení. Předmětem takových protestů bývá typicky dálnice, letiště, skládka, ale také věznice, ubytování pro uprchlíky nebo třeba domov pro mentálně postižené. Pojem byl poprvé použit v USA počátkem 80. let 20. století.^[1]

I 30 minut I

Vytiskněte pracovní list (**Příloha 2**) pro každého žáka a žákyni. V pracovním listu naleznete popis dvou reálných situací z Prahy, které spojuje téma „Ne na mém dvorečku – Not in My Backyard“. Každý pracovní list obsahuje i několik navazujících otázek. Popis situací byl upraven pro účely lekce.

Pracovní list:

- A. Praha: Krátkodobé ubytování pro lidi bez domova – ÚVOD**
- B. Praha: Kontaktní centrum pro lidi užívající psychoaktivní látky – ÚVOD**

Vysvětlete žákům a žákyním, že se jedná o popis reálných situací z Prahy, kterými se nyní budete zabývat. Rozdejte pracovní listy, nechte žákům asi 5 minut na četbu a vyzvěte je, aby odpověděli na otázky uvedené v pracovním listu.

Vyzvěte žáky a žákyně k tomu, aby ve dvojici každý četl a odpovídal na jeden z textů, poté žáky a žákyně nechte sdílet ve dvojicích odpovědi na otázky v pracovním listě.

Na závěr nechte několik zájemců sdílet odpovědi před třídou. Případně se ptejte:

- *Co mají tyto příběhy společné?*
- *Co si žáci představují pod pojmem veřejný zájem, veřejně prospěšná služba nebo stavba?*
- *Jaká ideální řešení těchto situací si dovedete představit?*
- *Co pro jejich řešení může udělat město, obyvatelé a další aktéři?*

Pokud budete chtít, můžete žákům a žákyním sdělit, jak situace z Prahy, o kterých četli, nakonec dopadly. Shrnutí situací naleznete v **Příloze 3**.

I 15 minut I

Vysvětlete žákům a žákyním zásady metody volného psaní, viz infobox níže. Vyzvěte je k zamyšlení o tom, jaký je význam výroku „Ne na mém dvorečku – Not in My Back Yard“ v souvislosti s fotkami a články, které viděli a četli.

Vyzvěte žáky a žákyně k volnému psaní na téma: Jaká jsou moje „Ne na mém dvorečku“?
Zadání napište na tabuli:

- *JÁ a moje „Ne na mém dvorečku“*

Než se žáci a žákyně pustí do psaní, upozorněte je, že svůj text nebudou muset sdílet s ostatními ani s vámi, pokud o to sami nebudou mít zájem. Volné psaní sdílí vždy pouze ti, kteří sami chtějí. Pokud pracujete s městskými zpravodaji, žáci mohou zamyšlení psát do nich.

Volné psaní je brainstormingová metoda, při které po několik minut celými větami zapisujeme, co nás napadá k určitému tématu. Cílem je zapsat co nejvíce myšlenek, názorů, zkušeností apod.

Využívá se zejména v evokační fázi, kdy si žáci a žákyně uvědomují, co o probíraném tématu už ví. Ve fázi reflexe si děti učivo shrnují a propojují se svými znalostmi a zkušenostmi.

Základní pravidla:

1. Piš po celou dobu, co tě k tématu napadá.
2. Piš celými větami.
3. Nemusíš se vracet k napsanému textu, opravovat ho nebo vylepšovat.
4. Když nevíš, co psát, piš cokoli tě napadá. („Teď mě...“)^[2]

Zdroje:

Můžete se inspirovat v tomto videu:

PE Games: Yard of the Month (Dirty Back Yard Variation) Throwing Activity. Dostupné online:
<https://www.youtube.com/watch?v=2VX14GP-zbk>

[1] Wikipedia. Nimby. dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/NIMBY>

[2] Více o metodě viz <https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/1751/file/voln--psan-.pdf>

Příloha 1

Příloha 2

A) Praha: Krátkodobé ubytování pro lidi bez domova – ÚVOD

Ceny nájmu ve městě narůstají. Pro obyvatele je stále složitější získat stabilní, dlouhodobé a cenově dostupné bydlení i v okrajových částech města. Některé městské části mají pro sociální účely určený jen malý bytový fond. Na následujících řádcích se dočtete, jak Magistrát hl. města Prahy chtěl řešit situaci lidí bez domova v zimě v roce 2012, kdy byly silné mrazy.

Rychlým řešením situace se zdálo být vybudování velkokapacitní vytápěné haly, ve které by mohli lidé bez domova přenocovat. Jednalo se o provizorní ubytování, které mělo lidem bez domova přinést krátkodobé zázemí v době největších mrazů. Magistrát narazil na velký odpor jednotlivých městských částí postavit tuto halu na jejich území. Pokud městské části svolily ke stavbě takové haly na svém území, navrhovaly, aby hala stála na nedostupném místě bez občanské vybavenosti, daleko od dalších obyvatel městské části.

Zároveň nafukovací hala na ploše 800 metrů čtverečních pro až 120 lidí není dlouhodobým řešením bytové situace ve městě, navíc je to velice drahé a problematické opatření – mnohonásobně dražší než podpora dlouhodobé individuální sociální práce a navazujících služeb pro lidi, kteří potřebují řešit svou bytovou situaci. Poradenství pro lidi v obtížné situaci totiž může být v ideálním případě i prevencí ztráty bydlení.

Otázky:

- 1) Jak se město může postavit k situaci, kdy stovky lidí na jeho území nemají stabilní bydlení, nemají domov?
- 2) Jak se město k takové situaci může postavit v období, kdy jsou několikadenní mrazy, v noci je hluboko pod nulou a hrozí, že lidé bez domova mohou utrpět vážná zranění způsobená omrzlinami?
- 3) Má mít město odpovědnost za existenci bydlení pro lidi, kteří nemají domov?
- 4) Kdo jiný a jakým způsobem by se ještě mohl zapojit do řešení situace?

B) Praha: Kontaktní centrum pro lidi užívající psychoaktivní látky – ÚVOD

Kontaktní centrum je nízkoprahové zařízení, které poskytuje sociální a zdravotní služby s cílem minimalizovat rizika plynoucí z užívání psychoaktivních látek a chránit tak jednotlivce i společnost. Díky síti kontaktních center se Česko dlouhodobě drží na nízkých číslech výskytu závažných infekčních onemocnění, jako je například HIV nebo žloutenka. V roce 2022 vypověděla jedna městská část nájemní smlouvu jednomu ze dvou kontaktních center na svém území. Toto kontaktní centrum bylo bez náhrady uzavřeno. V celé Praze jsou nyní pouze dvě kontaktní centra. Počet lidí užívající psychoaktivní látky se ale nezmenšil. Žádná městská část nemá zájem, aby bylo kontaktní centrum na jejím území, protože se obává negativní reakce občanů.

Otázky:

- 1) Jak se město může postavit k situaci, kdy stovky lidí na jeho území užívají psychoaktivní látky?
- 2) Jak může město řešit situaci s nedostatečnou kapacitou kontaktních center na svém území?
- 3) Má mít město odpovědnost za existenci kontaktního centra pro lidi užívající psychoaktivní látky?
- 4) Potřebuje město a jeho obyvatelé kontaktní centrum pro lidi užívající psychoaktivní látky? Pokud ano, v čem je důležité? Pokud ne, proč?
- 5) Kdo jiný a jakým způsobem by se ještě mohl zapojit do řešení situace?

Příloha 3

A) Praha: Krátkodobé ubytování pro lidi bez domova – SHRNUŤÍ

Hlavní město Praha chtělo v roce 2012 postavit stan pro lidi bez domova na Rohanském ostrově v Praze 8. Zástupci neziskových organizací preferovali, aby se nestavěly podobně veliké velkokapacitní stavby, ale aby se podpůrné služby rozptýlily do více oblastí města. Městská část Praha 8 se už dříve vyjádřila, že o takovou stavbu na Rohanském ostrově nestojí. S dotčenou městskou částí umístění stanu nikdo neprojednával, magistrát starostu Prahy 8 postavil před hotovou věc. Město totiž postavilo stan na vlastních pozemcích, souhlas radnice Prahy 8 tedy nakonec nepotřebovalo. Stan pro lidi bez domova vyrostl na Rohanském ostrově. Lidé v něm mohli přečkat arktické mrazy.

B) Praha: Kontaktní centrum pro lidi užívající psychoaktivní látky – SHRNUŤÍ

Počet klientů jednoho ze dvou zbývajících kontaktních center v Praze se zvýšil o čtvrtinu, centrum je nyní přetížené, zrušení dalšího centra znamená, že se celkový počet vyměněných injekčních stříkaček snížil o 700 denně. Snížení počtu vyměněných stříkaček však neznamena, že by se snížila potřeba výměny tohoto materiálu nebo že by se snížil počet lidí užívajících drogy ve městě. Znamená to ale zvýšení rizika přenosu infekčních nemocí v důsledku snížení výměny injekčních stříkaček, což může mít i neblahý dopad na všechny obyvatele města.

Zdroje:

PROGRESSIVE-OS.CZ. *Uzavření Kontaktního centra Progressive.*

SANANIM.cz. *Drogová scéna v Praze 5 hlásí přetlak. Jediné zbývajcí kontaktní centrum je přetížené.*
Dostupné online: <https://www.sananim.cz/o-nas/vyhledavani/?query=p%C5%99etlak>

iDNES.cz. *Stany, které ochrání bezdomovce před mrazy, vyrostou na Rohanském ostrově.* Dostupné online: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/stany-ktere-ochrani-bezdomovce-pred-mrazy-vyrostou-na-rohanskem-ostrove.A110107_172212_praha-zpravy_sfo

HN.cz. *Praha chystá pro bezdomovce speciální vyhříváné stany na Rohanském ostrově | Hospodářské noviny.* Dostupné online: <https://domaci.hn.cz/c1-58421390-praha-chysta-pro-bezdomovce-speci-alni-vyhrevane-stany-na-rohanskem-ostrove>

PARTICIPACE DĚTÍ

Mirjana Petrik, Magdalena Smetanová
Město přátelské k dětem, z. s.

Participace je jedním ze základních práv občanské demokratické společnosti. Lze ji popsat jako proces sdíleného rozhodování v záležitostech, které mají vliv na život jedince i celou společnost. Jednou ze sdílených problematik je i městské plánování.

Správně vedená participace zapojuje do procesu rozhodování všechny členy a členky společnosti včetně těch, kteří mají zvláštní potřeby či jsou zdravotně znevýhodněni. Zranitelnou skupinou obyvatelstva, která vyžaduje specifický přístup, jsou také děti a mládež. Ačkoli participace nejmladších občanek a občanů v České republice stále není zažitou praxí, prosazování práva dětí na rozhodování (nejen) o veřejném prostoru na místní úrovni, skrze podporu škol a lokálních komunit má velký smysl. V následujícím textu se zaměříme na to, proč tomu tak je.

Proč je důležité do utváření města zapojovat děti?

Udržitelné, férové město by mělo nabízet kvalitní a funkční veřejné prostory i infrastrukturu a pamatovat přitom na všechny typy uživatelů a uživatelek. Tedy také na děti, které tvoří početně významnou skupinu obyvatelstva našich měst. Názory, podněty, přání a potřeby dětí, které se formují v rámci participativních setkání, jsou důležitým vodítkem a východiskem pro správné plánování městských prostorů a zaměření investic.

Zapojení dětí do rozhodovacích a plánovacích procesů také napomáhá tomu, aby se nejmladší generace cítila dobře tam, kde vyrůstá. Aby měla k místu, které nazývá svým domovem, vztah, považovala ho za „vlastní“, aby se aktivně zajímala o jeho budoucnost a neváhala – dříve či později – při péči o něj přiložit ruku k dílu. Možnost podílet se na budoucí podobě místa, kde člověk žije, vede k pocitu sounáležitosti s místem i s místními lidmi. Roste pravděpodobnost, že si děti takovou lokalitu zvolí pro svůj budoucí život, namísto toho, aby se jednou jako dospělí stěhovali jinam, „za lepším“.

Významnou pozitivní roli hraje také sociální rozměr participace. Komplexně pojatá participace může přivést k jednomu stolu sousedy a sousedky, kteří se dosud neznali, nebo propojit lidi z různých sociálních skupin, kteří možnost se poznat ani jinak pořádně nemají. Tento druh sociálních zkušeností je pro děti (a nejen pro ně) nezastupitelný. Přispívá k uvědomění si rozdílů mezi lidmi, k pochopení potřeb druhých i k rozvíjení vzájemného respektu. V těch nejlepších případech pak končí budováním komunit a vznikem přátelských vazeb na celý život.

V neposlední řadě má participace vliv na osobní rozvoj dětí. Kromě pilování řady klíčových kompetencí, jako je např. schopnost vyjádřit svůj názor, argumentovat, diskutovat, třídít a analyzovat informace atp., má další vzdělávací přesah. Například během spolupráce na plánování podoby určitého místa se děti dozvídají o práci architekta a architektky, učí se vidět da-

nou lokalitu v nových souvislostech, dozvídají se o tom, jak současnou tvorbu měst ovlivňuje klimatická změna či různé ekonomické a kulturní aspekty, např. začleňování sociokulturních menšin atp.

Zásady pro zapojení dětí do plánování města

Obecně je důležité, aby participace během plánování určitého městského prostoru doprovázela všechny fáze jeho přeměny: počínaje „hledáním zadání“ v rámci předprojektové přípravy až ke spolupráci při samotné realizaci hotového návrhu. Naprosto zásadní přitom je, aby se v rámci participačního procesu podařilo propojit všechny dotčené strany: stávající i potenciální uživatelky a uživatele daného prostoru (včetně dětí, pochopitelně), jeho plánovače (odborníky a odbornice z oblasti architektury, krajinářské architektury, urbanismu, sociologie a dalších odvětví) a investory a investorky, ať již se jedná o obec, či o soukromý subjekt. Komplexní ucelená participace je během na dlouhou trať, ale má nejlepší výsledky.

Pro úspěšné zapojení dětí do plánování města je třeba zohlednit řadu skutečností. Níže přibližujeme čtyři klíčové zásady.

I. Na participaci si nehrajeme, myslíme ji vážně

První a nejdůležitější zásada se zdá nejsnazší, ale je to právě ta, která bývá nejčastěji porušována. Participace s dětmi musí být vedena se vší upřímností, respektem a otevřeností. Ve společnosti bohužel převládá nepodložený názor, že zapojování dětí do rozhodovacích a plánovacích procesů nemá valný smysl. A pokud přeci jen ano, tak jen jako dobrý způsob reklamy při prosazování politických a developerských zájmů.

Vyloučení dětí z procesu participace či jejich zapojování jen „naoko“ proces plánování přitom velmi ochuzuje. Pokud děti dostanou příležitost, akcentují často skutečnosti, které máme jako dospělí tendenci přehlížet nebo prostě rovnou nevidět. Jejich postřehy mohou začínat u „banalit“, jakou je upřímné rozhořčení nad odhozenými zbytky cigaret blízko oblíbeného keře, a končit naprosto zásadní obavou z přecházení ulice před školou, která je pro ně, při jejich výšce a kvůli parkujícím autům, velmi nepřehledná a tedy nebezpečná.

Snad ještě horším důsledkem „naoko“ vedené participace může být zásadní nabourání důvěry dětí v dospělé i v celý participační proces. Děti si do života odnáší zkušenost, že jednotlivý člověk nemá šanci ve svém okolí cokoliv ovlivnit, a je proto zbytečné se o ně více zajímat.

Tip do výuky:

Pomoci může tzv. žebřík participace, nástroj, který rozlišuje různé úrovně participace.

Od tzv. neparticipace nebo manipulace až po nejvyšší stupeň, kdy s nápadem přichází samy děti a vtahují do procesu dospělí.

II. Participace musí být dobře promyšlená a mít jasná pravidla a jasný cíl

Podmínkou úspěšné participace je její promyšlené naplánování s důrazem na reálný časový harmonogram, zajištění dostatečných finančních zdrojů a zapojení zkušených odborníků a odborníků.

Samotná participace musí probíhat v bezpečném prostředí s jasně danými pravidly, kterým všichni rozumí a na kterých se na začátku dohodli. Děti by se měly cítit uvolněně, nesmí se bát vyjádřit svůj názor a zároveň musí být schopny respektovat názory ostatních.

Všichni zúčastnění musí také dobře chápat, jak bude celý proces probíhat, co je jeho cílem a jaká je jejich role v něm, tedy jak oni sami mohou přispět. Pokud jsou děti například vyzvány, aby navrhly či vymodelovaly svoji vysněnou podobu herního prvku, je třeba stále akcentovat, že jejich práce poslouží jako důležitý podnět či inspirace pro architektky a architektky, určitě ale nemohou očekávat, že se jejich návrhy v plné míře zrealizují.

III. Forma participace musí odpovídat schopnostem dětí

Pracovní postupy, metody a nástroje, stejně jako časovou dotaci pro jednotlivé aktivity, je třeba v rámci participace vždy pečlivě ladit nejen pro konkrétní záměr, ale i pro dané věkové skupiny dětí a mládeže.

Participace s věkově rozmanitou skupinou vyžaduje daleko větší nároky na přípravu i na schopnosti mediátora či mediátorky, kteří celý proces řídí. Větší náročnost takového procesu se bohatě vyplatí, protože umožní jinak poměrně vzácné sdílení názorů, pocitů a nápadů mezi věkově rozdílnými skupinami zúčastněných. Děti z mateřské školy, žáci a žákyně prvního stupně ZŠ, dospívající i dospělí mají jedinečnou možnost předat ostatním svůj pohled na věc a pokusit se pochopit potřeby a postoje, které zastávají ostatní.

IV. Také participace potřebuje reflexi

Na závěr každé participace je třeba celý proces shrnout: Okomentovat, co se podařilo, co jsme třeba nestihli, zopakovat, k čemu budou výstupy sloužit a domluvit se s dětmi, jak budou následně o dalším vývoji projektu informovány. Slovo musí pochopitelně dostat i děti samotné, aby mohly vyjádřit míru své spokojenosti s účastí na projektu a svými podněty pomohly organizátorkám a organizátorům proces do příště zase o něco vylepšit.

Zdroje:

DANIŠ, P. a kol. *Klima se mění – a co my?* Proč a jak se učit o změně klimatu. Doporučení Pracovní skupiny pro klimatické vzdělávání Rady vlády pro udržitelný rozvoj. Ministerstvo životního prostředí, 2021, s. 48. Dostupné online: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klima_publikace/\\$FILE/OFDN-Klima_se_meni-17112021.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klima_publikace/$FILE/OFDN-Klima_se_meni-17112021.pdf).

HART, Roger. 2007. *Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care*.

UNHR. 1989. *Convention on the Rights of the Child*. [pdf] Dostupné online: <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf> [cit. 2018-09-16].

PETRIK, Mirjana. 2019. *Děti a město: veřejný prostor města s ohledem na děti a mládež*. Disertační práce. [online] Praha, České vysoké učení technické v Praze. Dostupné online: <https://theses.cz/id/6iqg69/>. [cit. 2021-04-13]

PETRIK, Mirjana. 2019. *Participace dětí a mládeže*. [online] Dostupné online: <https://drive.google.com/file/d/13Bte164oEJWWzSE6mf9KHlRVedDzJMhf/view>

PETRIK, Mirjana, SMETANOVÁ, Magdalena. 2018. *Memorandum: Děti a město / Prostor pro hru*. [pdf] Dostupné online: <http://www.architekturadetem.cz/memorandum/> [cit. 2019-01-05].

My a participace

Je mnoho cest, jak zkoušet prosadit změnu. Většinou to není jednoduché.

Existuje však řada způsobů, jak to alespoň zkusit. Každý z nich je funkční v jiném kontextu a každý má výhody a nevýhody. V této lekci se žáci a žákyně zamýšlí, jak by mohli začít se změnami u sebe ve škole.

Vzdělávací cíl:

- Žactvo posoudí konkrétní příklady participace z hlediska jejich účinnosti a použitelnosti ve škole či místní komunitě.
- Žáci a žákyně navrhnou jakým způsobem se ve svém věku může podílet na procesech, které ovlivňují kvalitu života v jeho okolí.

Čas: 45 minut

Pomůcky: tabule nebo flipchart, papíry, psací potřeby, připravené výroky o prosazování změn ve škole (**Příloha 1**), městský zpravodaj

Použití: po interaktivitě *Jak můžeš prosadit změnu ve škole?* v podkapitole *Jak ovlivnit život ve škole*

POSTUP

I 5 minut I

Zeptejte se žáků a žákyně, které věci ve škole by chtěli změnit. Společně vyberte jednu změnu, kterou vidí děti jako reálnou a zároveň pro svůj život i pro ostatní prospěšnou.

I 15 minut I

Rozdělte třídu na skupiny po 4–6 osobách a každé skupině dejte sadu lístečků, které popisují různé možnosti prosazování změny (**Příloha 1**).

Zadejte žactvu:

- *Představte si, že chcete prosadit změnu, o které jsme před chvílí hovořili. Posuďte popsání způsoby prosazování vybrané změny podle kritéria:*
 - a) Účinnosti – pravděpodobnosti, že se podaří změnu prosadit*
 - b) Použitelnosti v naší škole/situaci*

Polovině skupin přiřadte jedno kritérium a polovině druhé. Žákyně a žáky pak vyzvěte, aby seřadili jednotlivé způsoby prosazování na škále od nejvíce po nejméně účinné/použitelné. Skupiny by měly diskutovat proč. Pokud je napadne další způsob, jak by vybranou změnu prosazovaly, mohou ji napsat na volný lístek a přidat do škály.

Během diskuse sledujte, jak děti vnímají význam slova účinnost a použitelnost a zda ve skupinách diskutují nad významem těchto slov. Vraťte se k tomu společně v reflexi.

I 10 minut I

Společně porovnejte výsledky práce jednotlivých skupin. V reflexi se zaměřte na to, v čem se skupiny shodovaly, ale také na to, v čem se lišily. Nechte žáky a žákyně tyto situace okomentovat. Vybídněte je k tomu, aby vysvětlili, podle čeho se rozhodovali, zda je daný způsob řešení použitelný či účinný. Kritéria můžete zapisovat na tabuli. Pokud pracujete s městským zpravodajem, mohou děti zapisovat kritéria do něj.

I 15 minut I

Na závěr se žactva zeptejte:

- *Napadají vás nějaká další kritéria, podle kterých můžeme vhodnost či nevhodnost zvolených způsobů prosazování změny posuzovat?*
- *Záleží při volbě způsobu i na tom, o jakou se jedná situaci, případně s kým o změně musíte jednat?*
- *Víte o tom, že některé z těchto způsobů byly v naší škole použity? Ve kterých situacích?*
- *Napadají vás ještě další způsoby, jak změny ve svém okolí – i mimo školu – můžete ovlivnit? Pokud ano, tak jaké?*
- *Musíte čekat, až dospějete, abyste mohli měnit své okolí? Které ze způsobů, o kterých jsme mluvili, můžete používat už jako děti?*
- *Chtěli byste zkusit ve škole prosadit změnu, kterou jste během dnešní hodiny společně vybrali? Jaký způsob prosazování změny byste na základě práce ve skupinách a společné diskuse považovali za nejvhodnější?*

Příloha 1

Staneme se členy a členkami žákovského parlamentu a budeme změnu prosazovat prostřednictvím parlamentu.

Řekneme o tom, co bychom ve škole rádi změnili, učiteli/učitelce, o které/m si myslíme, že by se za nás dokázal/a postavit. Poprosíme ho/ji, aby náš názor řekl/a vedení školy.

Domluvíme se se spolužáky a spolužačkami, že dokud vedení školy našemu návrhu nevyhoví, nebudeme chodit do školy.

Napíšeme vedení školy dopis a požádáme, aby naše návrhy posoudilo a schválilo.

Zavoláme anonymně do školy a řekneme, že pokud našim požadavkům vedení školy nevyhoví, zveřejníme na sociálních sítích informace o nešvarech ve škole.

Seznámíme s našimi nápady rodiče a přesvědčíme některé z nich, aby naše nápady projednali na třídních schůzkách nebo s vedením školy.

Sepíšeme petici s požadavky, necháme ji podepsat co největším počtem žákyň a žáků a pak ji předáme vedení školy.

Pozveme do školy televizi, aby ukázala, jak to je u nás špatné.

Budeme si stěžovat na školní inspekci nebo na městském úřadě.

Napíšeme požadavek na změnu anonymně do schránky důvěry.

Zorganizujeme ve škole anketu o tom, co ve škole změnit, a s výsledky seznámíme vedení školy.

Požádáme o schůzku vedení školy a vysvětlíme jim, co navrhujeme a proč je to důležité.

Park, nebo parkoviště

Víte, že i děti mohou sepsat petici nebo se účastnit zasedání zastupitelstva? V této simulaci si žactvo nanečisto vyzkouší, jak tyto dva nástroje participace fungují.

Vzdělávací cíl:

- Žáci zpracují argumenty a navrhnu znění petice, která reaguje na simulovanou situaci.
- Žáci a žákyně se rozhodují na základě argumentů, které zazněly v diskusi během simulovaného zasedání zastupitelstva.

Čas: první část 2x 45 minut
druhá část 2x 45 minut
(dle času a potřeby lze použít pouze jednu část simulace)

Pomůcky: vytištěný nebo promítнутý obrázek pozemku (Příloha 1), popis výchozí situace vytištěný pro všechny žákyně a žáky (Příloha 2), text „Co je to petice“ pro všechny žákyně a žáky (Příloha 3), papíry, psací potřeby, losovací lístečky (na určení rolí), hlasovací lístky (pro případ tajného hlasování), stopky, městský zpravodaj

Použití: po interaktivitě *Co je dobré o těchto možnostech zapojení vědět?* v podkapitole *Jak ovlivňovat své okolí*

„Zapojila se naprostá většina žáků a žákyně. Líbilo se mi použití metody INSERT, ráda tuto metodu využívám. Některé skupinky velmi pěkně formulovaly obsah petice.“

Lucie Henton,
ZŠ Květnového vítězství 1554,
Praha

POSTUP

První část: Petice

1. hodina

I 5 minut I

Napište na tabuli slovo PETICE a ptejte se žactva:

- Co to je?
- K čemu se používá?
- Co musí obsahovat?

I 15 minut I

Vysvětlete dětem, že petice jsou jedním z nástrojů participace. Nechte je prostudovat informace o tom, co jsou to petice a jaké mají náležitosti (Příloha 3). Vyzvěte žáky a žákyně, aby text nejdříve samostatně přečetli. Zadejte jim, aby během čtení pracovali za pomoci metody INSERT^[1]. Pomocí symbolů (+ - ? ✓) žákyně a žáci označí informace v textu, které:

- jsou pro ně nové (+)
- v rozporu s tím, co věděli nebo si mysleli (-)
- jsou nesrozumitelné nebo k nim mají doplňující otázku (?)
- jsou to informace, které už věděli (✓)

Poté rozdělte žáky a žákyně do dvojic a nechte je vzájemně sdílet, co se o peticích z textu dozvěděli a co je jim ještě nejasné.

I 10 minut I

Řekněte žákyním a žákům, že nyní si vyzkoušíte, jak by mohla být petice využita v případě konkrétní situace. Ukažte jim fotografii neudržovaného pozemku (**Příloha 1**) a uveďte je do situace: Nedaleko školy je opuštěný pozemek, který nedávno město získalo do svého vlastnictví. Přípravuje se zasedání zastupitelstva, které má o jeho využití rozhodnout. Zaznamenali jste, že existují dva návrhy. Jeden z nich je upravit pozemek jako park, druhý vybudovat na něm nové parkoviště. Obě využití by byla pro vaše okolí užitečná. Kolem školy je nedostatek zelených ploch, ale také málo míst k parkování. Oba návrhy mají své podporovatele i odpůrce. Více informací najdete v popisu výchozí situace (**Příloha 2**).

I 15 minut I

Rozdělte žactvo na dvě skupiny. Polovina žactva bude mít za úkol navrhnout obsah petice podporovatelů parku, druhá polovina bude vytvářet petici podporovatelů parkoviště. Vyzvěte skupiny, aby si připravily základní argumenty podporující jejich návrh.

2. hodina

I 15 minut I

Rozdělte skupiny z předchozí hodiny na trojice až pětice. Skupinám zadejte, aby zkusily naformulovat text petice, která podpoří jejich návrh řešení. Společně navrhnete kritéria, podle kterých si bude žactvo v dalším kroku poskytovat zpětnou vazbu.

I 25 minut I

Nechte skupiny přečíst texty jejich petic a dejte prostor k tomu, aby ostatní žactvo dalo autorům a autorkám petice zpětnou vazbu.

I 5 minut I

Uzavřete tuto část lekce krátkým společným shrnutím toho, co se žactvo o využívání petic dozvědělo.

Část druhá: Zasedání zastupitelstva

I 15 minut I

Vysvětlete žactvu, co je to městské zastupitelstvo, jak probíhají zasedání, co to znamená veřejné zasedání a co obvykle na zasedání veřejnost dělá. Upozorněte žáky a žákyně, že se zasedání zastupitelstva mohou i jako děti zúčastnit. Aktivně vystupovat a vznášet připomínky však mohou až od 18 let.

Pokud budete realizovat samostatně jen tuto část lekce, uveďte žactvo do situace – viz úvod první části simulace. V tomto případě je třeba zkrátit čas na přípravu a vysvětlení průběhu zasedání zastupitelstva.

I 5 minut I

Rozdělte žactvo na tři skupiny. Třetina žactva bude mít roli podporovatelů parku, třetina podporovatelů parkoviště a třetina bude představovat městské zastupitelstvo. Většina členů a členek zastupitelstva by měla mít neutrální postoj, z členů a členek zastupitelstva vylosujte dva zastánce/zastánkyně každého řešení. Losování by mělo být veřejné, takže všichni vědí, kdo jaký postoj zastává.

I 30 minut I

Nechte představitelům a představitelkám různých skupin čas na přípravu zasedání. Žactvo zastupující občany podporující jednotlivá řešení se dohodne, kdo za ně vystoupí na zasedání zastupitelstva a kdo před zasedáním osloví zvolené členky a členy zastupitelstva. Rovněž si skupiny v tomto čase připravují další argumenty podporující jejich stanovisko.

Členové a členky zastupitelstva s vyhraněným názorem se poradí, jak budou na zasedání zastupitelstva argumentovat a kdo za ně na zasedání vystoupí.

Členové a členky zastupitelstva s neutrálním postojem k návrhům řešení by měli v té době umožnit zástupcům veřejnosti krátkou schůzku, budou-li o ni požádáni.

2. hodina

I 5 minut I

V závěrečné hodině zorganizujte jednání zastupitelstva. Je důležité, aby zasedání řídil někdo neutrální, proto se role předsedajícího či předsedající ujměte sami. Ze skupiny neutrálních zastupitelů a zastupitelek určete časoměřiče, který bude hlídat dodržování délky vystoupení. Vysvětlete průběh zasedání:

I 12 minut I

Zahajte zasedání a vyzvěte veřejnost, aby se k projednávané otázce vyjádřila. Dbejte na to, aby obě zájmové skupiny dostaly stejný prostor k vystoupení. Za každou stranu by měla proběhnout dvě vystoupení v maximální délce dvě minuty.

I 12 minut I

Zahajte diskusi členek a členů zastupitelstva. Nechte vystoupit osoby zastupující podporovatelky a podporovatele parku, osoby zastupující podporovatelky a podporovatele parkoviště a dva nevyhraněné zastupitele. Délka každého vystoupení je rovněž omezena na dvě minuty.

I 8 minut I

Po ukončení rozpravy řiďte hlasování. Vysvětlete žactvu, jaký je rozdíl mezi tajným a veřejným hlasováním, a nechte zastupitelstvo veřejně hlasovat o tom, který typ hlasování pro rozhodnutí o parku/parkovišti zvolí. Poté zorganizujte hlasování (dle zvolené metody) a vyhlase výsledky.

I 8 minut I

Po ukončení simulace vyzvěte žáky a žákyně, aby vystoupili ze svých rolí (mohou ze sebe roli fyzicky setřepat). Zeptejte se:

Jaké máte ze simulace dojmy?

- *Co jste se dozvěděli o možnostech zapojení do rozhodovacích procesů?*
- *Jaké možnosti máte jako děti, na jaké si budete muset ještě počkat?*
- *Které další možnosti ovlivňování rozhodovacích procesů znáte?*

Na závěr žákyním a žákům zadejte, aby samostatně písemně na lístek papíru odpověděli alespoň jednou větou na otázku:

- *Co jsem se během dnešní hodiny dozvěděl/a?*

Pokud pracujete s městským zpravodajem zadejte žákům, aby zapsali své odpovědi do něj. Několik odpovědí sdílejte s celou třídou, lístky si od žáků a žákyň vyberte.

Příloha 1

Zdroj: Wikimedia Commons. Dostupné online: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Haubourdin_friche_de_l%27ancienne_usine_Lever_\(septembre_2019\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Haubourdin_friche_de_l%27ancienne_usine_Lever_(septembre_2019).jpg)

Licence: VVVCFFrance, CC BY-SA 4.0, via Wikimedia Commons

[1] Metoda INSERT je jednou ze základních metod kritického myšlení. Popis metody: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1748/file/insert.pdf>

Příloha 2

Popis výchozí situace

Kousek od vaší školy je velký zanedbaný pozemek. Léta zarůstal křovinami a náletovými stromy, lidé na něj vyhazovali všechno, čeho se potřebovali zbavit, vyváželi suť a odpadky. Tam, kde původně býval rybníček, vznikl mokřad, ve kterém se dnes daří žábám a jiným vodním živočichům. Místo to je nevábné a dospělí se mu většinou vyhýbají. I proto, že si tu občas postaví přístřešek nějaký člověk bez střechy nad hlavou. Pozemek se nachází v bezprostředním sousedství rodinných domků a školy. Není proto divu, že místní obyvatelé a obyvatelky často a vytrvale žádají, aby se s tou hrůzou něco udělalo. Pro děti to je ale oblíbené místo. Mohou se tu schovat před dohledem dospělých a trávit čas, jak se jim líbí.

Město se konečně rozhodlo, že s pozemkem něco udělá. Na základě průzkumu mezi obyvatelkami a obyvateli vznikly dva návrhy a zastupitelstvo bude muset rozhodnout, který dostane přednost. Jeden návrh požaduje, aby byl pozemek vyčištěn, vyasfaltován a aby zde vzniklo parkoviště. Přilehlé ulice jsou tak úzké, že se v nich nedá zaparkovat a obyvatelé a obyvatelky domků často dlouho hledají volné místo k zaparkování a většinou auto musí nechat daleko od domu. Tento návrh je sice dražší – bude se muset vybudovat i kus příjezdové silnice – pro město ale znamená méně starostí s údržbou. Mezi lidmi z rodinných domků je o něco více těch, kteří podporují toto řešení.

Konkurenční návrh požaduje, aby byl na pozemku vybudován park. Zeleně v téhle části města není dost a není kam jít na procházku s kočárkem, kde se v klidu posadit na lavičku nebo kam jít s dětmi. Navíc by park mohl sloužit i obyvatelkám a obyvatelům sídliště, které s pozemkem sousedí z druhé strany. Mezi lidmi ze sídliště je více těch, kteří podporují tento návrh, protože pro ně zaparkování není problém. Parková úprava bude levnější – bude stačit místo vyčistit od odpadků, odstranit některé keře a posekat trávu. Vzrostlejší stromy a mokřad mohou být do nového parku začleněny. Lavičky, dětské hřiště a piknikové místo s ohništěm nebude nijak finančně náročné. Město se ale o park bude muset víc starat, což znamená celoroční starosti a náklady.

Příloha 3

Co je to petice

Petice je žádost, návrh nebo stížnost, kterou se obracíte na úřady (v případě města to může být například zastupitelstvo, rada, starostka či starosta obce) ve věci veřejného nebo společenského zájmu. To znamená, že se týká většího množství lidí. Opakem veřejného zájmu je soukromý zájem, tedy zájem jedné osoby nebo úzké skupiny osob. Petice může například požadovat zřízení přechodu pro chodce na frekventovaném místě, ale už ne, aby město porazilo strom, protože vám kazí výhled z pokoje.

Pro úřady nejsou petice závazné. To znamená, že úřad nemusí splnit to, co petice požaduje. Petice, kterou podporuje velký počet lidí, přesto může mít při rozhodování úřadu velký vliv.

Petici může sepsat každý, tedy občan či občanka České republiky, cizinka či cizinec, nebo dokonce organizace (například spolek), pokud je předmět petice v souladu s účelem této organizace.

Petici může sepsat jednotlivá osoba nebo skupina osob, které se říká petiční výbor. K tomu, abyste petici sepsali jako jednotlivé osoby vám nemusí být 18 let, dokonce ani 15 let.

Každá petice musí být písemná a musí obsahovat:

- Požadavek, tedy určitou žádost či návrh, který chcete, aby úřad splnil, včetně argumentace, zdůvodnění požadavku.
- Informace o tom, kdo petici sepsal.
- Podpisové archy, do kterých se podporovatelé a podporovatelky podepisují.

Jakmile petici sepíšete, je třeba pod ní sbírat podpisy. Pro sběr podpisů nepotřebujete žádné povolení. Pokud ale chcete oslovovat lidi na ulici či jiných veřejných místech, musí vám být alespoň 16 let.

Podpisové archy lze také nechat po domluvě na nějakém veřejně přístupném místě, jako je třeba školní chodba, knihovna nebo kavárna.

Petici může podepsat každý bez ohledu na věk. Zákon neurčuje minimální počet podpisů, který musíte pod petici nasbírat. Stačí, aby petici podepsal jediný člověk, a to včetně vás. Čím víc lidí ale petici podepíše, tím větší váhu bude mít.

Text petice a petiční archy s podpisy je třeba doručit úřadu, kterému je petice adresována, předat je můžete osobně nebo poslat poštou. Úřad musí petici přijmout a do 30 dnů od doručení vám na ni musí také písemně odpovědět.

Zpracováno dle materiálu *Kompletní průvodce petičním právem organizace Frank Bold*, dostupné online na adrese: <https://frankbold.org/poradna/spolky-a-zapojeni-verejnosti/petice-a-shromazdeni/petice/rada/kompletni-pruvodce-peticnim-pravem>

Zjišťujte,
jak na tom vaše
škola a vaše lokalita je
vzhledem k vybrané
problematice
a proveďte průzkum
v místě školy.

Poznámky:
1) Vše cizí ()

ZJIŠŤUJ

Druhá fáze se zaměřuje na poznávání a mapování místa a místní komunity. Žáci a žákyně se mohou zaměřit na zeleň, problematická místa v okolí nebo například na zjišťování názoru spoluobčanů. Mapují a poznávají ty aspekty života ve městě, o kterých se učili v první fázi programu.

Tato fáze je důležitá z několika důvodů. Žáci a žákyně při ní získají řadu praktických dovedností – například to, jak zvolit výzkumnou otázku, jak při výzkumu využít různé nástroje, jak získaná data zpracovávat a prezentovat. Společné mapování rovněž rozvíjí schopnost spolupracovat a komunikovat. Poznání konkrétní situace pomůže žákům a žákyním při výběru tématu, kterému se budou věnovat ve třetí fázi – „Jednej“. A navíc: tato fáze rozvíjí jejich vztah k místu, kde žijí, a posiluje ochotu se zapojovat do života komunity a o „své“ místo se starat.

V příručce si v této fázi představíme souvislosti mapování, komunity a participace. Najdete zde také tipy, jak s mapováním ve třídě začít a které mapovací nástroje, online i analogové, můžete využít.

MAPOVÁNÍ VE ŠKOLE A V KOMUNITĚ – CO, PROČ A JAK

Jiří Pánek

Co je to vlastně mapa? Co všechno by mělo být její součástí a proč někdy mapy lžou? Odpovědi na tyto a mnohé další otázky naleznete v online kurzu *Žijeme městem* v části „Zjišťuj“. Doporučujeme vám tuto část projít společně s žáky. K tomuto tématu se dále hodí seznámit se s následujícími fakty:

Geoparticipace, participativní a komunitní mapování

Otázce občanské participace na tvorbě veřejného prostoru se od roku 1989 věnuje větší pozornost také u nás, i když máme před sebou ještě spoustu práce – ČR se dle E-Participation Indexu v roce 2022 umístila až na 57. místě ze 193 zemí hodnocených OSN. S nástupem moderních technologií, mobilního internetu, sociálních sítí a webu 2.0 se do popředí zájmu úředníků i aktivních občanů dostávají pojmy jako e-participace či geoparticipace, které jsou základním kamenem participativního mapování.

GEOPARTICIPACE bývá definována jako „využití prostorových nástrojů v zapojení občanů do rozhodovacího procesu, který se jich týká. Nejčastěji se jedná o rozhodování o prostoru, který je veřejný, ale může se také jednat o sdílení informací či pocitů o okolí, ve kterém žijí.“

O geoparticipaci se často mluví jako o širokém pojmu, který obsahuje různé další metody – participativní mapování, participativní rozpočty, různé 3D interaktivní modely měst (<https://spolka.cc/sk/mestometer>) apod. Geoparticipace tedy označuje proces zapojení lidí do rozhodovacích procesů týkajících se využívání, správy a řízení veřejného prostoru. To může zahrnovat širokou škálu činností, jako je mapování a sběr prostorových dat, komunitní plánování a rozvoj a správa životního prostředí. Geoparticipace často zahrnuje využívání geografických informačních systémů a dalších prostorových technologií, které usnadňují sběr, analýzu a šíření informací týkajících se geografického prostoru. Může také zahrnovat veřejná setkání, workshopy a další formy zapojení komunity, aby se zajistilo, že budou zohledněny názory a potřeby všech zúčastněných stran. Geoparticipace může být účinným nástrojem pro podporu demokratičtějších, inkluzivnějších a udržitelnějších forem územního plánování a rozvoje. Zapojením široké škály zúčastněných stran do rozhodovacího procesu může pomoci zajistit, aby výsledky těchto procesů odrážely potřeby a zájmy širší komunity.

Participativní mapování lze chápat jako jeden z nástrojů geoparticipace a může se jednat o analogový sběr dat (formou mapových dotazníků, využití velkoformátových map s barevnými špendlíky či jiné formy kreativního zapojení občanů do sběru dat), ale také o online mapový dotazník za využití různých mobilních či desktopových aplikací. Výsledky jednotlivých participativních mapování a využití geoparticipativních nástrojů často reflektují rozdílné sociální a kulturní podmínky jednotlivých komunit, stejně tak jejich rozdílné chápání prostoru a prostorových vazeb. V dokumentu *Local Agenda 21 Planning Guide*, který byl vytvořen během zásadní konference OSN Summit Země v Rio de Janeiru v roce 1992 je participativní mapování zmíněno jako nejlepší nástroj pro komunitní a trvale udržitelný rozvoj. Participativní mapování vychází z přístupu participativního hodnocení, a to především pro jeho všestrannost, jednoduché využití, pocit hrdosti a zábavy, který tento proces lidem přináší, a intenzitu zapojení a posilování pravomocí účastníků.

Společnou myšlenkou pro všechny projekty participativního mapování je argument „*they can do it*“, který již od 90. let 20. století propagoval Robert Chambers, aby se začaly aktivity místních skupin postupně dostávat výše a výše na žebříku participace, jak jej před padesáti lety v průlomovém článku *A Ladder of Citizen Participation* (Žebřík občanské participace) popsala kalifornská sociální pracovnice Sherry Arnstein.

Definovala v něm osm stupňů občanské participace:

- **Manipulace:** Nejnižší stupeň participace, kdy jsou občané manipulováni a využíváni jako nástroj pro prosazování cílů a zájmů moci. Jejich role je omezena na pouhé plnění předem stanovených instrukcí.
- **Informování:** Na tomto stupni jsou občané pouze informováni o rozhodnutích a plánech, které ovlivňují jejich životy. Informace jsou jednosměrně poskytovány bez možnosti dialogu nebo vlivu na proces rozhodování.
- **Konzultace:** Občané jsou osloveni, aby vyjádřili svůj názor, postoj nebo připomínky. Nicméně konečné rozhodnutí je stále v rukou moci (škola, město, stát apod.), a tedy konzultace může být pouze formální a její vliv na výsledek je nejistý.
- **Zapojení:** Na tomto stupni jsou občané aktivně zapojeni do rozhodování, mají možnost vyjádřit své názory a přímo ovlivňovat proces. Jejich názory jsou brány v úvahu, ale konečné rozhodnutí je stále v rukou moci (škola, město, stát apod.).

- **Spolupráce:** Občané spolupracují s mocí při identifikaci problémů, hledání řešení a společném rozhodování. Moc je sdílena mezi občany a mocí – vzniká partnerský vztah.
- **Delegování:** Občané mají možnost delegovat svou moc na zvolené zástupce, kteří je budou zastupovat v rozhodovacím procesu. Delegování moci je základním principem demokratických systémů.
- **Partnerství:** Občané mají rovnocenný podíl na rozhodování a spolupracují s mocí na společných cílech a projektech. Moc je sdílena mezi občany a mocí – a vzniká rovnocenný partnerský vztah.
- **Kontrola:** Nejvyšší stupeň participace, ve kterém mají občané plnou kontrolu nad rozhodovacími procesy a mají pravomoc rozhodnout.

Zapojení občanů do tvorby a správy veřejného prostoru může zvyšovat nejen jeho kvalitu, ale také spokojenost občanů a míru využití veřejného prostoru.

Komunitní projekty a mapování

Komunitními projekty rozumíme takové projekty, které využívají účast komunity v projektu/aktivitě, a to v jakékoli formě. Je však důležité zmínit, že koncept komunitní participace je sice široce používán, ale také často podceňovaný a nepřesně interpretovaný. Někdy je participace používána jako „zaklínadlo“ pro všechny aktivity, tedy i ty, které např. Sherry Arnstein (viz výše) nazývá manipulací či pouhým informováním. Pokud má participace opravdu plnit svůj cíl, musí dojít k „předání moci“ nebo alespoň části odpovědnosti za výsledek – například děti si samy vyberou, které téma je zajímavé, či jakou lokalitu v okolí školy budou zkoumat.

Vytváření vlastních map v rámci komunity (komunitní mapování) má posilující účinek, protože členové komunity mají možnost prostorově přemýšlet o svém okolí a doslova si svou komunitu zakreslit do mapy. Proces vytváření mapy/dat vyvolává pocit sounáležitosti s komunitou a vlastnictví celého procesu.

S vlastnictvím začíná posilování a vede k (udržitelnému) rozvoji, který řídí a vede sama komunita.

Jak a co můžeme mapovat?

Obecně můžeme pracovat s dvěma typy map – analogové/papírové a digitální mapy.

Analogová mapa je tištěná nebo ručně vykreslená mapa na fyzickém médiu, jako je papír nebo plát-no. Je vytvořena pomocí tradičních nástrojů, jako jsou tužky, pera, šablony a kreslicí nástroje. Informace na analogové mapě jsou statické a nelze je snadno aktualizovat. Je vytištěna ve specifickém měřítku a obvykle zobrazuje omezenou oblast.

Digitální mapa je reprezentace mapy, která je uložena a zpracovávána v digitálním formátu.

Je vytvořena pomocí speciálního geografického informačního systému (GIS) a nástrojů pro digitální mapování. Digitální mapy lze snadno aktualizovat a upravovat bez nutnosti vytvářet novou fyzickou kopii. Mohou obsahovat interaktivní prvky, jako jsou možnosti přiblížení, vyhledávání, vrstvy a propojení s jinými daty. Digitální mapy jsou často propojeny se satelitními snímky nebo jinými datovými zdroji, které poskytují živější a aktuálnější informace. Díky digitálnímu formátu s nimi lze snadno manipulovat, analyzovat je a sdílet.

Obě formy map mají své výhody a nevýhody a jsou vhodné pro různé situace. Analogové mapy se často používají v situacích, kdy potřebujete přehlednou a snadno čitelnou mapu v omezeném

měřítka. Digitální mapy jsou ideální pro interaktivitu, dynamické aktualizace a využití v digitálních systémech, jako jsou navigační aplikace, geografické informační systémy a další.

Mapování s papírem a tužkou

Je několik možností, jak tvořit komunitní mapy analogově. Jedním z nejjednodušších a nejtradičnějších přístupů jsou mentální mapy. Mentální mapa je obraz prostoru, který si vytváříme v naší mysli. Je to mentální model, který slouží k organizaci informací o prostředí, včetně umístění objektů, vztahů mezi nimi a navigačních cest.

S mentálními mapami jsou spojeny pojmy jako vnímání prostoru (percepce) či oblíbenost jednotlivých oblastí (preference). Tyto pojmy či pocity pak mohou také vstupovat do oblasti participativního plánování veřejného prostoru.

Mentální mapy nám pomáhají orientovat se ve fyzickém světě a usnadňují navigaci v našem okolí. Vytváříme si je na základě našeho vnímání a zkušeností s prostředím. Mentální mapy mohou zahrnovat různé prvky, jako jsou ulice, budovy, parky, ale také abstraktnější prvky, jako jsou vztahy mezi místy nebo schémata a koncepty, které spojujeme s určitými oblastmi. Mentální mapy jsou jedinečné pro každého jednotlivce a mohou se lišit v závislosti na jeho zkušenostech, dovednostech a pozornosti věnované prostředí.

Speciálním typem mentálních map jsou mapy pocitové, ve kterých se zaznačují emoční vazby k jednotlivým prvkům v našem okolí – co se nám líbí, čeho se bojíme, kde bychom chtěli jiné prvky/využití apod.

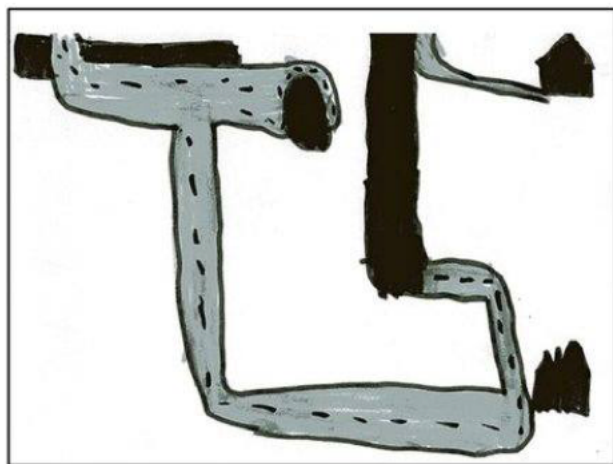
Tip do výuky:

V případě komunitního mapování můžete použít mentální mapy jako úvodní aktivitu, na kterou bude navazovat například diskuse se studenty. Požádejte žáky a žákyně, aby:

- nakreslili školu a její okolí;
- nakreslili svou cestu z domova do školy (viz ukázka níže);
- zakreslili jakoukoliv „problematiku“ v okolí školy – bezpečnost na přechodech, drogy, tepelný diskomfort, rychlá auta apod.

Zdroj: <https://twitter.com/fietsprofessor/status/1577011706831998976>

Children's drawing of their trip to school

DRIVEN TO SCHOOL

WALKING TO SCHOOL

Může se jednat o volnou kresbu, ale můžete také žákům a žákyním poskytnout (slepu) mapu okolí školy či letecký snímek.

V následující diskusi můžete použít například tyto otázky:

- *Které prvky/objekty jste na mapu zakreslili první a proč?*
Lidé jako první většinou kreslí to, co je pro ně nejdůležitější.
- *Co můžete udělat pro změnu v daném místě?*
Otázka navazující na aktivní zapojení.
- *Podívejte se na mapu spolužáka nebo spolužačky. Jaké prvky máte společné/jiné a proč?*
Otázku lze klást opakovaně nebo na ni odpovídat ve skupinách.

Použití leteckých snímků

Pro aktivity pracující s vývojem/rozvojem území například v okolí školy jsou vhodným nástrojem historické letecké snímky. V případě Prahy nabízí zajímavý nástroj Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy (IPR) – <https://www.dveprahy.cz>, kde je možné srovnávat současné letecké snímky Prahy se starými plány (od roku 1791) a leteckými snímky (od roku 1938). V Olomouci funguje podobný projekt Olomouc z výšky: <https://www.olomouczvysky.upol.cz/>.

Tip do výuky:

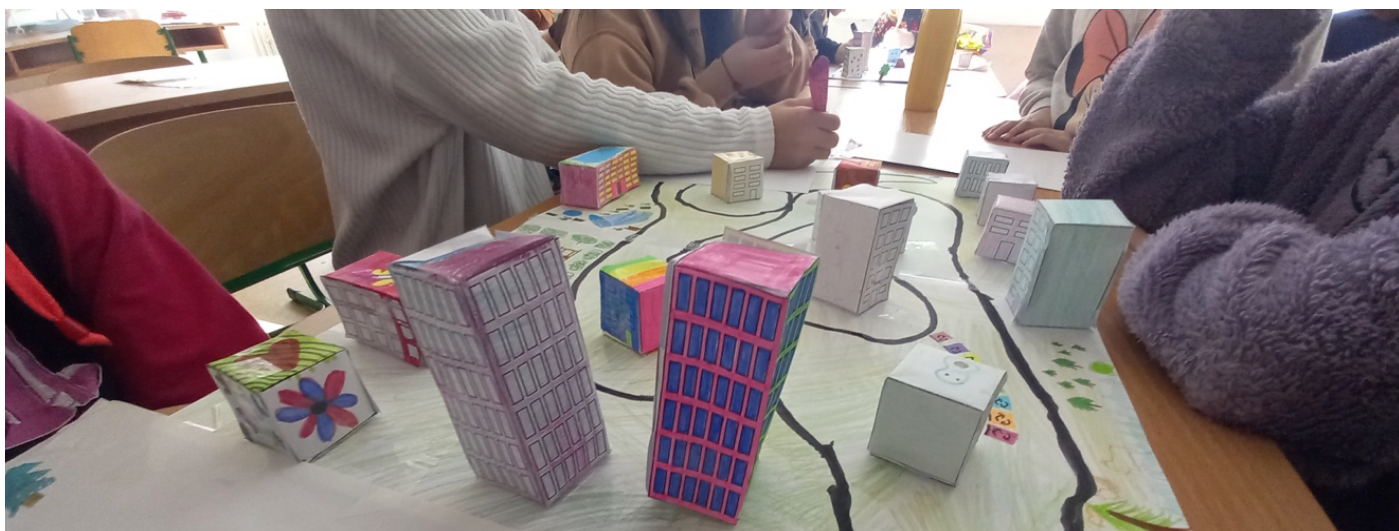
V následující diskusi můžete použít například tyto otázky:

- *Jak/kde se nejvíce změnilo okolí naší školy a proč?*
- *Jaké budovy v okolí naší školy existovaly již v roce XY a jakou funkci/podobu mají dnes?*
- *Jak se změnila dopravní síť v okolí naší školy?*
- *Jak se změnilo množství zeleně v okolí naší školy?*

Využití dalších materiálů při mapování

Jak již bylo zmíněno dříve, k tvorbě komunitní mapy je možné přistupovat tak, že žáci a žákyně použijí pouze papír a psací potřeby – podkladem může být (topografická) mapa okolí školy či letecký snímek.

Další variantou je použití **špendlíků** či **lepítek**, které využijeme pro zaznačení dané problematiky přímo na mapu. Může jít o různé šipky nebo kolečka, která nám zaznačí zvolené místo. Výhodou je jejich jednoduchost a mapa může ležet na stole nebo lavici. Nevýhodou je, že lepítka mohou být překryta dalšími lepítky, a tím pádem není možné pracovat s vrstvami, popřípadě více zaznačeními. Výhodou špendlíků je naopak možnost tohoto vrstvení a záznamu více i protichůdných názorů/problémů, podmínkou ovšem je, že mapa musí být něčím podložena – např. korkovou tabulí nebo kusem polystyrenu. Metodou, která kombinuje výhody obou přístupů bez výrazných nevýhod, je využití např. **dřevěných kostek** či **lega**. Takové kostky či „stavby“ můžeme umisťovat přímo na mapu, můžeme s nimi pohybovat a použít tuto mapu jako nástroj pro diskusi nad prostorem v okolí školy. Technicky zdatnější žáky může zaujmout možnost vytvoření modelu školy a jejího okolí například v populární hře Minecraft (<https://www.sgo.cz/uspechy-a-udalosti/virtualni-model-skoly-ve-hre-minecraft>).

Mapování pomocí online nástrojů

Jak si vytvořit/stáhnout podkladovou mapu pro další sběr?

Nejjednodušším způsobem, jak si legálně, tedy za použití otevřených dat, vytvořit podkladovou mapu pro mapování, je využití některé z platforem využívající data z OpenStreetMap^[1] – například: <http://www.milvusmap.net>. Zde je možné si zvolit velikost mapy, měřítko, orientaci a střed mapy. Výsledkem je pak barevný dokument ve formátu pdf s podkladovou mapou, kterou stačí vytisknout a je možné ji použít v hodinách bez obavy o licenční podmínky díla.

Jak sbírat data online?

Online data můžeme sbírat jak prostorová (skrze mapové dotazníky), tak neprostorová (klasické dotazníky). Mezi nástroje online sběru klasických dotazníků můžeme řadit např. Google Form či SurveyMonkey, ale také mnoho dalších podobných nástrojů. Společným jmenovatelem je, že tyto nástroje neumí (většinou) pracovat s prostorovou složkou (kde se něco děje/nachází). Naopak často umí základní analýzu a vizualizaci tabulkových dat ve formě grafů. Prostorové dotazníky naopak umí pracovat s mapou, ale často se jedná o placené služby. Různé formy/varianty neplacených služeb nabízí např. <https://www.mapotic.cz>.

Dále je možné pracovat s nástroji jako je <https://gisella.app>, <https://merginmaps.com> či <https://qfield.org>. Zde se však již očekávají základní znalosti geografických informačních systémů (GIS) či práce s informačními technologiemi.

Další možností, jak jednoduše sbírat prostorová data skrze mapy, je využít nástroje <https://sketch-map-tool.heigit.org>, který pracuje ve dvou krocích. Nejprve vytvoří podkladovou mapu zvolené lokality, do které mohou žáci zakreslovat jimi zjištěné informace. Tyto mapy poté nafotíte – stačí mobilním telefonem – a opět nahrajete na stejnou webovou stránku a aplikace vám mapy sama zpracuje a převede do GIS formátu. Zde se opět očekávají určité znalosti práce s GIS a tento postup je vhodnější spíše pro starší žáky a žákyně.

[1] OpenStreetMap (OSM) je komunitně vytvářená a spravovaná mapa světa. Jedná se tedy o volně dostupnou a otevřenou mapovou databázi, kterou mohou lidé zdarma používat, upravovat a sdílet. Základní myšlenkou OpenStreetMap je umožnit lidem vytvářet a aktualizovat geografické informace o různých částech světa. Tato mapa není vytvářena jedním centrálním subjektem, ale spoléhá na zapojení globální komunity do sběru a editace dat. Tím se stává jedinečnou a živou mapou, která se může rychleji přizpůsobovat změnám v prostředí. Do OpenStreetMap může kdokoli přispívat pomocí specializovaných mapových editorů. Uživatelé mohou přidávat informace o silnicích, budovách, cestách pro chodce a cyklisty, geografických prvcích a dalších objektech. Data se mohou získávat z různých zdrojů, včetně terénního průzkumu, volně dostupných dat nebo existujících map. Výsledkem je detailní a rozmanitá mapa, která obsahuje informace o různých částech světa, včetně měst, vesnic, přírodních rezervací, turistických tras a dalších geografických prvků.

Tvorba map v online prostředí pomocí volně dostupných nástrojů

Existuje mnoho způsobů, jak pomocí zdarma dostupných nástrojů jednoduše vytvářet mapy na internetu nebo v počítači. Jednoduché mapy lze tvořit jak v prostředí MS PowerPoint či např. v populárním nástroji Canva (<https://www.canva.com/create/maps/>). Další možností je tvorba vlastních (online) map pomocí platformy Mapy.cz či Google Maps. Velice jednoduchou aplikací je také například www.mapchart.net, která umožňuje výběr podkladové mapy a „obarvování“ různých států nebo lokalit. MapChart sice neumožňuje pracovat s body a liniemi, ale pro tvorbu jednoduchých map na úrovni vyšších administrativních celků je dostatečná.

Mapování a tvorba map pomocí nástrojů platformy Esri

Společnost Arcdata Praha s.r.o. (skrze platformu Esri) nabízí učitelům zdarma následující nástroje:

- ArcGIS Survey123: jednoduchá aplikace pro mobilní telefony a tablety. Žáci a žákyně si vytvoří dotazník, zpřístupní ho pro své spolužáky a společně mohou v terénu získávat data k jakémukoliv tématu, které je zajímá. Nasbíraná data se hned zobrazí v mapě nebo ve formě grafů.
- ArcGIS Online Viewer: portál pro práci s mapami. Najdete ho adrese www.arcgis.com. Můžete v něm prohlížet mapy, které někdo vytvořil a dal k dispozici, a také data, která byla sesbírána pomocí aplikace Survey123. Ze všech těchto map a dat lze vytvářet vlastní webové mapy. Součástí portálu je i aplikace ArcGIS Instant Apps. Pomocí ní můžete vaši webovou mapu převést do podoby samostatné aplikace, kterou pak lze snadno sdílet s ostatními.
- ArcGIS StoryMaps: aplikace, která vytváří z mapy příběhy. Výsledná prezentace kombinuje text, interaktivní webové mapy a další multimediální obsah. Připravíte tak poutavé čtení pro žáky a žákyně nebo pro kohokoli na internetu.

Licence pro použití těchto nástrojů na základních a středních školách je zdarma a požádat o ni můžete na adrese <https://www.arcdata.cz/cs-cz/home>.

Co je třeba zvážit při tvorbě komunitní mapy ve třídě?

Téma

Základem je zvolit vhodné téma, ke kterému budou mít žáci a žákyně vztah. Může se jednat prakticky o jakýkoliv **problém veřejného prostoru**. Příkladem může být bezpečná cesta do školy, zeleň, tepelný stres apod.

Otázka/otázky

Jakmile máme zvolené téma, je potřeba vybrat (výzkumnou) otázku. Je lepší, když si téma i otázku vyberou žáci a žákyně sami, budou mít poté k problematice větší vztah a chuť úkol dotáhnout do konce. Je možné sepsat několik navržených otázek a poté o nich nechat hlasovat. Můžete použít k hlasování některou z vícepreferenčních metod – například tzv. metodu D21, kdy každý hlasující má dva pozitivní a jeden negativní hlas. Tato metoda je často používána v participativních rozpočtech a její výhodou je, že účastníci mohou hlasovat nejen pro „jistého“ vítěze, ale také pro zajímavou alternativu. Negativní hlasy naopak pomáhají upozornit na problematické/polarizující otázky.

Metoda

Po zvolení tématu a otázky je správný čas přemýšlet o formě mapování a geometrii, kterou použijete. Na některé otázky jsou vhodné body (kde se bojíte, kde je nebezpečný přechod apod.), linie (kudy chodíte/jezdíte do školy, kde byste chtěli mít novou cyklostezku apod.) a na některé jsou optimální polygony/plochy (které oblasti v okolí školy by si zasloužily více zeleně, kde bývá nesnesitelné horko apod.). Forma geometrie bude poté ovlivňovat i to, jak můžete s výsledky pracovat. Z bodů je možné vytvářet shlukové mapy, linie se většinou používají pro tvorbu „koridorů“, polygony lze přes sebe překrývat a hledat oblasti s největší shodou odpovědí.

Čas

Projekt tvorby komunitní mapy může trvat od několika minut až po několik dní – může se jednat o samostatnou práci studentů, ale také jej lze pojmout jako projektový den. Mimo času vymezeného na tvorbu mapy nezapomeňte i na čas pro prezentaci výsledků, což je, dle teorie participace, důležitou součástí zapojení veřejnosti do procesu plánování.

Prostředí

Tvorba komunitní mapy může probíhat jen v prostředí třídy, ale pomáhá, pokud mají žáci a žákyně možnost projít se po okolí školy s učitelem/kou, který je návodnými otázkami upozorní na důležitá nebo zajímavá místa v okolí školy, která se vztahují k mapovanému tématu.

Tip do výuky:

Jak jsme uvedli v úvodu, jedním z cílů druhého kroku metodologie uč se – zjišťuj – jednej je připravit žáky a žákyně na realizaci žákovského projektu. K přechodu od mapování k akci vám mohou pomoci aktivity z metodiky Active Citizens.

Doporučujeme využít zejména aktivity 3.2 Mapování komunity (str. 97, respektive str. 51 v pdf), 3.9 Výzkum v komunitě – příprava (str. 117, respektive str. 61 v pdf) a 3.10 Vyhodnocení výzkumu a výběr tématu (str. 121, respektive str. 63 v pdf).

Mapování komunity pomáhá pochopit souvislosti, vztahy a propojení v prostoru i v čase. Ačkoliv je organizačně i časově náročné, jeho přínosy pro žáky a žákyně, ale i pro ostatní zúčastněné – včetně školy a komunity – mohou vynaložené úsilí zhodnotit a významně přispět ke zvýšení kvality prostředí i života. Je na vyučujících, aby pomohli svým svěřencům využít tento nástroj co nejlépe.

JEDNEJ

Uspořádejte akci,
která přispěje k řešení
nebo zvýšení povědomí
o vybraném problému
či tématu.

ČLOVĚK
V TÍSNI

GYMNÁZIUM
KARLA
SLADKOVSKÉHO

SPU
OVÍČEK

ZŠ - MŠ
RESSLOVA

ZŠ JIŽNÍ

ZŠ
METEO

ZŠ
KOLOVRA

ZŠ
PROFESORA
ŠVEJCARA

ZŠ
PÍSNICKÁ

PRAHA

ZŠ
KVĚTNOVÉHO
VÍTĚZSTVÍ

JEDNEJ

Přemýšlíte nad tím, jak vše, co jste se s dětmi naučili a zjistili o svém městě a komunitě, přetavit v žákovský komunitní projekt? Jak podpořit participaci žáků a žákyň na projektu? Jak docílit toho, aby vnímali, že jim projekt patří a že ho sami tvoří? A jak zajistit, aby byl projekt prospěšný komunitě, místu, kde se nachází vaše škola, a aby žáci a žákyně zažili úspěch?

Nemůžeme vám slíbit, že to bude vždycky jednoduché, ale jsme přesvědčeni, že pustit se do projektové výuky stojí za to a věříme, že to bude bavit vás i vaši třídu. Řádky níže jsou věnované fázi „jednej“, tj. poslední fázi, která vede žáky a žákyně k tomu, aby proměnili zjištění z „uč se“ a „zjišťuj“ v akci. Žáci a žákyně v rámci této fáze naplánují, zrealizují a vyhodnotí vlastní komunitní projekt. Na řádcích níže vám poskytneme několik tipů, jak se vrhnout do plánování, realizace a vyhodnocení žákovských projektů. Také vám pro inspiraci představíme několik již realizovaných komunitních projektů.

JAK NA KOMUNITNÍ PROJEKTY

Projektová výuka

Metoda projektové výuky dobře propojuje praxi a teorii – žáci a žákyně se při ní cíleně věnují projektům a tématům, která jsou skutečná, zajímavá, důležitá pro jejich každodenní život a mnohdy se odehrávají v „reálném světě“, za hranicemi školy. Žáci a žákyně tak díky ní aktivně rozvíjí klíčové kompetence a uplatňují nově nabitě vědomosti, a to navíc v reálných situacích při kontaktu s místními obyvateli, radnicí, experty, firmami a dalšími aktéry.

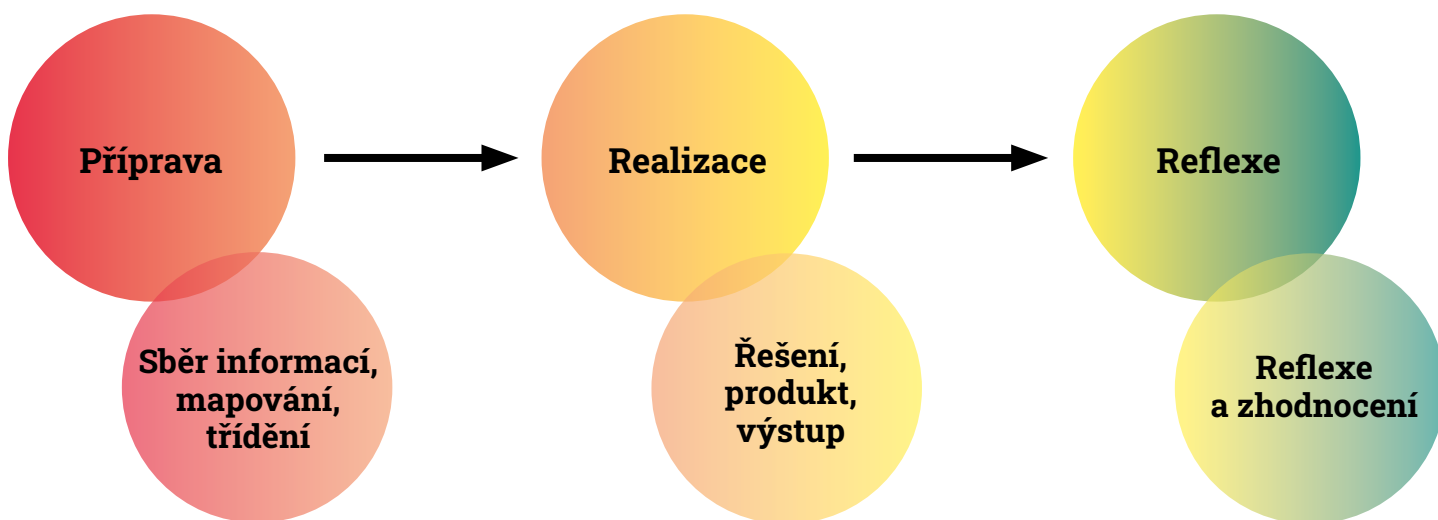
Projektová výuka je inkluzivní a umožňuje poznat nové role žáků a žákyň ve třídě. Umožňuje jim zapojit se a dává možnost vyniknout jiným způsobem.

Ze shrnutí evaluátorky Hany Bendové vyplývá – a zároveň to odpovídá našim zkušenostem z jiných projektů –, že se žáci a žákyně během projektu:

- vzájemně lépe poznali;
- naučili spolupracovat v týmu;
- naučili vnímat věci kolem sebe a více si všímat svého okolí;
- naučili překonávat sebe sama v rámci výzev (v jednom případě se žák rozhodl již tolik nehrát počítačové hry a spíše poslouchá audioknihy);
- naučili, že mohou něco změnit vlastní aktivitou;
- uvědomili si různost rolí v týmu, že každý člen je důležitý a může něčím přispět^[1].

Cílem projektové výuky je prakticky využít poznatky a informace k řešení úkolu, který si žáci a žákyně sami definují.

Projektová výuka je postavena na procesu, který má jasný začátek a konec a jasně danou strukturu.

Projektový cyklus začíná přípravou: žáci a žákyně se seznamují s informacemi, třídí je a mapují, rozmýšlí se, co udělat, jaký mají cíl a jaké kroky povedou k jeho naplnění.

Poté následuje samotná realizace, tedy snaha o řešení a tvorbu produktu či výstupu, kterým může být akce, výstava, happening, brožura, úprava školního či veřejného prostoru apod. (vše samozřejmě s povolením příslušných orgánů).

Poslední a zřejmě nejdůležitější část projektového cyklu je reflexe a zhodnocení. Na jeho základě pak může vzniknout prostor pro novou fázi přípravy, ať již navazujícího, či zcela nového projektu.

Pokud chcete prohloubit své znalosti a dovednosti o projektové výuce, inspirujte se v publikacích vzdělávacího programu Varianty Člověka v tísni. V *Metodice programu Active Citizens* najdete aktivity přímo do hodin. V příručce *Projektovou výukou ke klimatickému vzdělávání* objevíte ještě více teorie k projektové metodě, čeká tam na vás inspirace v podobě již realizovaných projektů a také se v ní dozvíte, jaké jsou rozdíly mezi projektovou a tematickou výukou. Obě publikace jsou zdarma ke stažení na webových stránkách Člověka v tísni.

Jak podpořit participaci žáků a žákyň v projektu

Žáci a žákyně by měli mít možnost se aktivně zapojovat od začátku celého procesu, a měli by moci určovat, kterým směrem se jejich projekt bude ubírat. Míra zapojení žáků a žákyň samozřejmě může být různá, záleží na věku žáků, zkušenostech a konkrétní aktivitě.

Různé stupně zapojení definuje již dříve zmiňovaný^[2] žebřík participace, zde upraven pro potřeby školy.

8	Nápad přichází od žáků a žákyň,	ti vtáhnou do rozhodování i vyučující.
7	Nápad přichází od žáků, sami jej realizují,	vyučující jsou v roli mentorů.
6	Nápad přichází od vyučujících,	žáci a žákyně spolurozhodují a realizují.
5	Žáci a žákyně jsou informováni o projektu a radí	a jejich návrhy jsou zohledněny, rozhodnutí provádí vyučující.
4	Žáci a žákyně jsou instruováni a informováni,	plní konkrétní úkoly zadané vyučujícími.
3	Symbolická (falešná) účast žáků a žákyň,	pohled žáků a žákyň prezentován, ale ne zohledněn.
2	Žáci a žákyně jako dekorace,	kdy se účastní akce např. jen jako hudební doprovod.
1	Manipulace,	kdy vše vymyslí vyučující, ale je to prezentováno tak, že to vymysleli žáci a žákyně. ^[3]

Pedagogové a pedagožky v průběhu projektového vyučování obvykle ustupují do pozadí a z role toho, kdo předává žákům informace a je ve středu dění, se dostávají do role průvodce, který doprovází žáky procesem poznání. V této pozici jsou přítomni celému procesu, ale aktivní roli hybatelů a hybatelek projektu nechávají na samotných žácích a žákyních. Dávají jim důvěru i odpovědnost a hlídají, zda proces projektového vyučování dobře plyne. I projekt, který se při zhodnocení může v něčem jevit jako neúspěšný nebo nepovedený (třeba právě z důvodu toho, že se nikdo nechopil vedoucí role, nebo nesplnil domluvené úkoly), může ve svém průběhu přinést pro žáky a žákyně řadu důležitých učících momentů, které zůžijí při příštím projektu či jinde. I zde platí známé české rčení „chybami se člověk učí“, a my k tomu ještě přidáváme „chyba je náš kamarád“.

„Jsem hrdý na to, jak jsme jako třída spolupracovali. I když to z mého pohledu na začátku vypadalo lehce nereálně, nakonec závěr vypadá úžasně. Jsem taky hrdý, jak jsme to nakonec všechno dodělali a vypadá to tak, jak to vypadá.“

Citace jednoho ze zapojených žáků, Evaluační shrnutí, Hana Bendová, 2023

„Jsem hrdý, že i já, jako student, mohu ovlivnit to, co se mi nelíbí a komunikovat s ostatními o daném problému. Hlavně tedy to, že jsem si uvědomil, že se se vším dá něco dělat.“

Citace jednoho ze zapojených žáků, Evaluační shrnutí, Hana Bendová, 2023

[1] BENDOVÁ, Hana. *Evaluační shrnutí*. 2023

[2] Viz kapitola *Mapování ve škole a v komunitě – co, proč a jak* strana 76

[3] Více o žebříku participace a popis jednotlivých stupňů viz *Projektovou výukou ke klimatickému vzdělávání. Člověk v tísni, Praha: 2021. Dostupné online: https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1785/file/final_web_projektovou-vy-ukou-ke-klimaticke-mu-vzde-la-va-ni-.pdf, str. 16.*

JAK ZAČÍT: PŘÍPRAVA

Výběr tématu projektu

Na začátku je třeba zvolit téma projektu. Obecněji může téma vyplynout ze širší diskuse, ze zaměření předmětu či volitelné aktivity, v rámci které se se žáky a žákyněmi na projekt chystáte. Například v rámci programu Žijeme městem je téměř jisté, že téma vašeho projektu se bude dotýkat města a kvality života v něm.

Zároveň je potřeba mít na mysli, že projekt by se měl týkat tématu, které je zajímavé i pro vaše žáky a žákyně. Mělo by se jednat o téma, které je baví, které rezonuje, přitahuje, ale zároveň je důkladně zmapované a mají k němu dostatek znalostí a informací. Téma by také mělo vycházet z potřeb dané komunity, místa nebo okolí školy.

Jak ale téma blíže definovat? Žáci si musí ujasnit, kam jejich projekt směřuje. V této fázi není třeba ještě stanovit konkrétní cíl. To, co hledáme, je **vize projektu**. Nastavení vize je velmi důležité pro další realizaci, vize nás bude celým procesem provádět a poslouží jako kompas v krizových momentech, kdy se budou muset žáci rozhodovat mezi různými možnostmi realizace. Také nám pomůže sjednotit si představy o projektu v rámci týmu – všichni budou vědět, kam projekt směřuje.

Vize vyjadřuje představu o tom, jaké změny chcete svým projektem v budoucnu dosáhnout. Vychází z tématu, kterému se budete věnovat. Může mít podobu určitého ideálu či snu. Na základě vize teprve stanovíme, co konkrétně je třeba dělat, abychom pomohli jejímu naplnění (tzn. že budeme vymýšlet projekt).^[1]

Tvorba vize

Zeptejte se žáků a žákyň:

- *Proč bychom se vlastně daným tématem měli zabývat?*
- *Jaké změny chceme dosáhnout?*

Zadejte žákům, aby se ve skupinách zamysleli nad tím, jakému tématu by se chtěli věnovat. Řekněte jim, že pracovat budete pomocí řetězce proč – proč – proč, který vysvětlíte pomocí příkladu níže.

ŘETĚZEC PROČ – PROČ – PROČ

Položte výchozí otázku, u které se chcete dobrat hlubší podstaty problému.

Např.: Proč má smysl rozvíjet cyklistiku v našem městě?

Vysvětlíte žákům a žákyním, že cílem je vytvořit řetěz na sebe navazujících otázek.

Ten vznikne tím, že na větu, kterou si odpovíme na první položenou otázku, vytvoříme další otázku začínající slovem „Proč“. Zapisujeme vždy jen otázky, nikoli odpovědi. Tímto způsobem můžeme rozvinout několik linií řetězce.

- Proč má smysl rozvíjet cyklistiku v našem městě?
(Protože lidé pak budou moci místo aut využívat kola k dopravě po městě.)
- Proč má smysl využívat kola k dopravě po městě místo aut?
(Protože se tím sníží produkce výfukových plynů.)
- Proč má smysl snižovat produkci výfukových plynů?
(Protože výfukové plyny negativně ovlivňují životní prostředí, ve kterém žijeme).
- Proč má smysl zabývat se životním prostředím? Atd.

Jiná linie může být např. tato:

Proč má smysl rozvíjet cyklistiku v našem městě? Proč mají lidé jezdit více na kolech? Proč má smysl, aby se lidé více hýbali? Proč je pro lidi důležité jejich zdraví?^[2]

Když máte formulovanou vizi, tak máte formulovaný ideální stav, ke kterému svým projektem směřujete, ale není zcela reálné a ani zásadní jej naplnit. Vize ukazuje směr a její jasně formulované znění může významně pomoci motivaci žáků a žákyň projekt dotáhnout do zdárného konce.

Čeho konkrétně chcete svým projektem dosáhnout? K tomu je třeba stanovit si cíl projektu.

Cíl projektu

Vyzvěte žáky a žákyně, aby se zamysleli a odpověděli v malých skupinách na níže uvedené otázky, které napíšete pod sebe na tabuli. Pro lepší srozumitelnost zadání můžete žákům a žákyním modelovat odpovědi pomocí uvedených příkladů.

CO KONKRÉTNĚ CHCEME UDĚLAT?

Příklad: Uděláme cyklojízdu, obyvatelé našeho města pojedou v daný den do školy/práce na kole. Uspořádáme besedu s odborníkem o výhodách cyklodopravy.

JAK ZJISTÍME, ŽE SE NÁM TO Povedlo? JAK TO ZMĚŘÍME?

Příklad: Cyklojízdy se zúčastní alespoň 150 lidí, na besedu přijde 20 lidí.

DOKÁŽEME TO?

(Zvážíme a případně snížíme, nebo zvýšíme počet – možná, že 150 lidí na kole je hodně. Neměli bychom však mít nízké ambice. Alespoň 120 lidí by mohlo být dosažitelnější. Na besedu dokážeme přilákat alespoň 25 lidí.)

MÁ TO SMYSL? PROČ ANO?

(Zvážíme, zda takový cíl opravdu odpovídá potřebám lidí v obci a zda je v souladu s naší vizí. Ano – je to věc, kterou by uvítalo mnoho lidí ve městě. Půjde o první krok k tomu, abychom upozornili na téma, které je dobré u nás ve městě řešit.)

DO KDY CÍL NAPLNÍME?

Do 30. června letošního roku.^[3]

Sdílejte odpovědi jednotlivých skupin a pokuste se s žáky a žákyněmi vybrat jeden z cílů, se kterým budete v projektu pracovat. Můžete k němu dojít skrze diskusi či hlasování.

Výše uvedené otázky respektují vlastnosti tzv. **SMART cíle**, tedy cíle, který je:

- **S** (specific) – specifický
- **M** (measurable) – měřitelný
- **A** (achievable) – adekvátní/dosažitelný
- **R** (relevant) – relevantní
- **T** (time-bound) – časově ohraničený

Plán projektu a propagace

Aby projekt dobře proběhl, je nutné jej dobře naplánovat – sepsat si jednotlivé kroky, které vás dovedou do cíle, dát jim časový harmonogram, aby se vše stalo v čase, kdy je to třeba, a rozdělit si úkoly a zodpovědnosti. Ze zkušenosti je velmi doporučeno rozdělit si role a úkoly v projektu rovnoměrně, aby nedocházelo k přetěžování aktivních žáků a žákyň.

Dalším tipem je mít v den D na každou důležitou funkci nejlépe dva lidi. Mnohdy se totiž stane, že někdo na poslední chvíli onemocní, či se stane něco jiného neočekávaného, a když vypadne klíčová osoba, nebo se objeví nečekaný problém, který nemá kdo vyřešit, může to ohrozit úspěch projektu.

Neméně důležitou součástí projektu je také jeho propagace. Pokud děláme něco pro komunitu, je nutné, aby o tom naše komunita věděla. Nebojte se využít různých komunikačních kanálů (plakáty, sociální sítě, místní noviny či televize atd.) a dejte o svém projektu či komunitní akci vědět. Je velká škoda, když vložíte spoustu energie do tvorby projektu, a pak se jej zúčastní málo lidí, protože jste jej nezpropagovali.

Pomoci v přípravě projektu vám mohou následující aktivity z *Metodiky programu Active Citizens*:

- **Polévka bez plastu – pořádáme komunitní akci (str. 132)** – jde o simulační hru, která vás dobře připraví na různé situace, které mohou při realizaci projektu nastat, a také vám ujasní, jaké role a úkoly jsou pro organizaci projektu potřeba.
- **Kroky k projektu (str. 157)** – žáci a žákyně si na příkladu vaření čaje ujasní, co vše je třeba udělat, aby po malých postupných krůčcích došli nakonec do vytouženého cíle a realizovali svůj nápad.
- **Nástroje plánování: hlavní výstupy, časový harmonogram (str. 159)** – žáci a žákyně společně vytvoří konkrétní plán přípravy projektu včetně časového harmonogramu a vše si zaznačí do přehledné tabulky.
- **Propagace projektu (str. 165) a Na titulní straně novin (str. 170)** – žáci a žákyně společně tvoří propagační materiály a zamýšlí se i nad jejich šířením, v druhé aktivitě se přenesou do budoucnosti a připravují imaginární článek o svém projektu.

Realizace

Vše běží podle plánu, všichni vědí, co mají dělat, všichni jsou spokojeni a vy se cítíte výborně. To je vysněný ideál, ale málokdy takto probíhá fáze realizace projektu. Možná se sami sebe ptáte: Jaký projekt přináší více učících momentů pro žáky a žákyně i pro vyučující? Projekt, který běží hladce, bez problémů, nebo ten, jehož realizace v průběhu drhne?

Může se stát a není to špatně, že i přestože jste věnovali dostatečný čas plánování a přípravě projektu, tak neběží vše podle plánu ani podle vašich představ.

Podpořte žáky a žákyně v tom, že mohou improvizovat, být kreativní a hledat různé způsoby řešení. Hledejte je s nimi, ale nebuďte tím, kdo ta řešení sám/a přináší. Oddělujte, co je váš problém a co je problém vašich žáků a žákyně. Buďte realisticky pozitivní a konstruktivní.

Možná narazíte na otázku, zda více učících momentů pro žactvo přinese vědomí toho, že jsou součástí projektového týmu a společně tvoří, nebo to, že udělají žákovský projekt prospěšný pro komunitu, místo, kde se nachází jejich škola. Jinými slovy, jak moc je důležitý pro učící momenty samotný proces a konkrétní výstupy projektu. Ať už odpovíte tak nebo tak, můžete mít při realizaci projektu na paměti obě tyto oblasti. Může to napomoci vaší představě o úspěšně realizovaném projektu.

„V rámci kroužku environmentální výchovy se žáci zaměřili na nevyužitý plácek nedaleko své školy. Nejprve žáci a žákyně podle katastrální mapy zjistili, komu plácek patří a podle toho následně navrhovali, co na tomto místě mohou vytvořit v rámci našeho kroužku. Nakonec jsme po konzultaci s odborníky z České ornitologické společnosti vytvořili podmínky pro hnízdění ptáků a postavili zde několik budek.“

ZŠ Resslerova,
Filip Pelant

Zhodnocení a oslava

Nenechte se zmást vašimi žáky a žákyněmi, pro které projekt často končí ve fázi realizace. A řada z nás se nechá unést přístupem, že je hotovo a konec.

Nejdůležitější částí pro naše učení je fáze zhodnocení a reflexe celého projektu. To je právě to místo, kdy se můžete bezpečně ohlédnout za celým procesem a můžete společně oslavit, co všechno se vám podařilo, co všechno jste společně dokázali a vytvořili.

Při zhodnocení je důležité mít na paměti, že je dobré nejprve oslavit, ocenit a vyzdvihnout to, co se nám povedlo, z čeho máme dobrý pocit, na co máme dobré ohlasy od ostatních (účastníků, partnerů, rodičů atd.). Je dobré oslavovat i zvládnutí nějaké krizové situace – těm se totiž nevyhne-me, je však v našich rukách, jak se k nim postavíme. Jako vyučující byste měli mít konstruktivní přístup. Je možné, že se vše nepovedlo podle představ, očekávání nebo plánů, a to je v pořádku, v reflexi je prostor to prozkoumat a vytěžit z toho ponaučení pro příště.

Dalším důvodem k oslavě je to, že jste se potkali, společně tvořili, vymýšleli a udělali něco prospěšného pro místo, kde se nachází vaše škola, pro vaši komunitu. Každý zapojený žák nebo žákyně by měli odcházet s vědomím toho, že se jim něco podařilo, a že jsou plnohodnotnou součástí projektového týmu. Žákům a žákyním můžete ukázat, že jste byli vědomě přítomni celému procesu a společně můžete reflektovat, jak vám v tomto procesu společně bylo.

Je důležité, aby žáci a žákyně v průběhu projektové výuky zažili úspěch (a ten si můžeme zvědomit někdy až při reflexi). Ukazuje se totiž, že je to významný faktor, který prohlubuje to, kolik se toho naučili, a podporuje to jejich motivaci být aktivními členy vlastní komunity a zabývat se podobnými otázkami i v budoucnu.

Reflektovat v projektové výuce můžeme:

A další pro vás zásadní momenty.

Tip do výuky: Lekce do hodin a praktické tipy ke zhodnocení žákovského projektu naleznete v: *Metodika programu Active Citizens*, konkrétně v lekci: *Ohlédnutí za projektovou plavbou* na straně 175 a také v lekci: *Moje místo na palubě* na straně 177.

V příručce *Projektovou výukou ke klimatickému vzdělávání*, Pracovní list: *Ohlédnutí za projektem* na straně 90.

Příklady realizovaných komunitních projektů

Pokud už se nemůžete dočkat, až se svými žáky a žákyněmi vrhnete do realizace projektu, ale i pokud máte obavy, zda to zvládnete, zda to vyjde a nevíte, kde a jak začít, věnujte prosím pozornost řádkům níže. Naleznete na nich příklady z praxe od vašich kolegů a kolegyně z několika základních škol. Můžete se ponořit do inspirace.

„V rámci svého projektu se žáci 9. ročníku ZŠ Jižní IV. zaměřili na problematiku možné proměny několika veřejných prostranství na Praze 4.

Žáci si v průběhu mapování okolí školy všímali např. stavu zeleně, povrchů komunikací/chodníků či stavu jednotlivých prvků městského mobiliáře.

Nakonec si pro další zkoumání vybrali úsek před Obchodním domem Centrum, který představuje hluché, obtížné, nadbytečné místo, které v současnosti pouze odděluje vytížené silniční komunikace od místního střediska služeb.“

ZŠ Jižní IV., Michal Nedelka

Prezentaci projektu, zajímavé fotografie, průběh mapování v okolí školy a návrhy úprav v rámci žákovského projektu si můžete prohlédnout přímo zde: <https://arcg.is/lbP8WT>

„V rámci ZŠ U Boroviček pracovaly na projektech celkem tři nezávislé skupiny žáků, které se projektům věnovaly v rámci sedmi celodenních školních projektových dní. Věnovaly se mapování hřišť v okolí školy a následnému návrhu 3D modelu vysněného hřiště.

Další skupina se zaměřila na situaci s odpady a možnosti třídění odpadu v okolí školy. Třetí skupina pracující v rámci školního parlamentu realizovala několik projektů na půdě školy, mezi které patří např. zavedení ranního klubu pro dojíždějící žáky, promyšlení a vytvoření nového systému vydávání obědů s cílem zkrátit čas ve frontě, organizace dne učitelů a organizace tematických dnů.“

ZŠ U Boroviček, Jana Indra Merjavá

„V rámci našeho projektu jsme vybrali téma dostupnosti hřišť a hraní na ulici. V hodině výtvarné výchovy jsme s dětmi vymyslely návrhy hřiště, které by bylo možné nakreslit na chodnících v naší městské části. V další fázi projektu budeme mapovat místa, kde je možné malovat, a malování samotného hřiště na chodník budeme realizovat v dalším školním roce. Je to náš třídní projekt, který doufám funguje i jako teambuilding třídy.

V průběhu této práce jsem i s jinými žáky naší školy vyzkoušela fázi mapování v aplikaci **Survey 123**. Vybrali jsme téma **Vhodná místa pro venkovní výuku v okolí naší školy**. Žáci a žákyně zmapovali okolí školy a pomohli vybrat místa, kam učitelé mohou se svými třídami chodit na výuku venku.“

ZŠ Meteorologická, Klára Blahútová

„Žáci a žákyně se zapojili do tvorby místního participativního rozpočtu. V rámci hodin občanské výchovy si odhlasovali místo, které chtějí změnit. Po společném hlasování dvou tříd bylo vybráno **dětské hřiště**. Žáci a žákyně navrhli nové prvky na hřiště, např. prolézačky, pružinové houpačky a malované hřiště na asfaltovou cestu.

Žáci sami natočili a sestříhali propagační video, které následně prezentovali na veřejném zasedání obce. Náš žákovský projekt na revitalizaci hřiště získal nejvíce hlasů a vyhrál.

V příštím školním roce budeme pokračovat s výstavbou hřiště. Žáci a žákyně tak uvidí reálný dopad své školní činnosti.“

ZŠ Kolovraty, Daniela Mašková

[1] *Metodika programu Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ*. Praha: Člověk v tísni, 2019. Dostupné online: <https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/1270/file/active-citizens-final-online-1-.pdf>

[2] *Metodika programu Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ*. Praha: Člověk v tísni, 2019, str. 140. Dostupné online: <https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/1270/file/active-citizens-final-online-1-.pdf>

[3] *Metodika programu Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ*. Praha: Člověk v tísni, 2019, str. 142. Dostupné online: <https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/1270/file/active-citizens-final-online-1-.pdf>

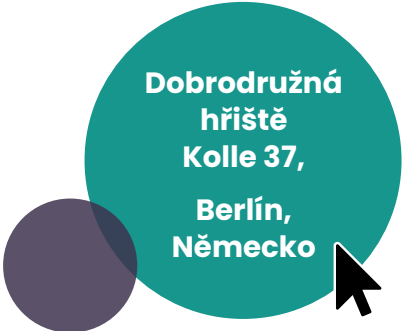
Veřejný prostor – herní světy – hřiště

Častým tématem žákovských projektů je dostupnost a vybavení hřišť v okolí školy. Je to téma, které přesahuje hranice školy a je dětem blízké. Nemusí to být pouze hřiště, ale může to být i bezpečný prostor, ve kterém se mohou děti učit, zkoušet, vymýšlet, spolupracovat, hrát si.

Zajímavé je prozkoumat, zda herními prvky ve městě vytváříme izolované herní světy a izolované prostory oddělené od světa dospělých. Rozdělujeme ve městě místa na ty, kde je dovoleno hrát si, a kde to z různých důvodů není možné? Vytváříme herní prvky a příležitosti hrát si i pro starší děti a teenagery? Umožňujeme zapojit se každému dítěti s ohledem na jeho potřeby? Je herní prostor kreativní a barvitý nebo vytváří uniformní místo, které je stereotypní a možná i trochu nudné?

To, jak vypadají hřiště v našem městě nebo na vesnici a jak otevíráme a zpřístupňujeme dětem veřejný prostor, může často odrážet i hodnoty a normy, které chceme dětem předávat a v jaké společnosti chceme, aby vyrůstaly. Vytvořit prostor pro volnou hru, dát možnost zapojit se každému, kdo chce, dát dětem možnost prozkoumat vlastní hranice a určit si samy míru nebezpečí, kterou chtějí podstoupit, může podporovat kompetence důležité pro život. Co všechno je pro nás při přemýšlení o hřištích důležité?

Níže můžete nahlédnout na způsoby přizpůsobení veřejného prostoru dětem a jak ho kreativně využít ke hře. Zajímavé je, že taková hřiště jsou často nízkoprahová a jejich vytvoření není finančně náročné.

**Dobrodružná
hřiště
Kolle 37,
Berlín,
Německo**

Veřejně přístupné hřiště určené pro děti ve věku 6–16 let.

Hřiště je přístupné zdarma. O děti se starají „playworkers“, kteří mohou v případě potřeby zavolat rodiče dětí. Děti na hřišti mohou rozdělovat oheň, stavět si domky, pracovat na zahradě, malovat, dělat hudbu. Na hřiště mohou chodit pouze děti, kromě neděle, kdy je návštěvní den i pro rodiče a mladší sourozence.

[Dobrodružná stavba hřiště Kolle 37](#)

Superkilen je půl kilometru dlouhý veřejný městský prostor, který protíná jednu z nejrozmanitějších čtvrtí v Dánsku. Projekt disponuje vším, co typicky tvoří moderní park s cestami pro pěší i cyklisty, napojením na místní dopravu a venkovními rekreačními prostory spolu s místem pro pořádání trhů a plochami na hraní. Superkilen je park odrážející místní rozmanitost.

[archiweb.cz - Městský park Superkilen](#)

**Městský
park,
Kodaň,
Dánsko**

Mobilní
herna,
Kreuzberg,
Berlín,
Německo

Herní karavan je mobilní herna nabízející volné prvky pro hru ve veřejném prostoru ve čtvrti Friedrichshain-Kreuzberg v Berlíně. Karavan jezdí a zastavuje v období od března do října v parcích, na ulicích, na náměstích a poskytuje vybavení, materiál, nápady i kreativní prostor a aktivity ke hře v daném místě.

[SPIELWAGEN 1035 e.V. – Freier Träger der offenen Kinder- und Jugendarbeit | Spielmobil und Schülerclub für Lückekinder in Friedrichshain – Kreuzberg \(spielwagen-berlin.de\)](https://www.spielwagen-berlin.de)

[Spielwagen 1035 e.V Berlin \(@spielwagen1035\) • Fotky a videa na Instagramu](#)

Výtvarnice, které malují hřiště ve veřejném prostoru – na opuštěné a nevyužívané plácky, chodníky, náměstí. Hřiště jsou kreativní, zábavná. Pro každé hřiště hledají výtvarnice téma, které vychází z daného místa a věkové kategorie, pro kterou je hřiště určeno. Jejich hřiště vypráví příběhy a legendy. Stačí si jen začít hrát.

[Ulicnice \(hriste-ulicnice.cz\)](https://www.hriste-ulicnice.cz)

Ulicnice,
Česká
republika

LITERATURA A ZDROJE:

Metodika programu Active Citizens pro 2. stupeň základní školy. Člověk v tísni, Praha: 2019. Dostupné online: <https://www.clovekv tisni.cz/media/publications/1270/file/active-citizens-final-online-1-.pdf>

Projektovou výukou ke klimatickému vzdělávání. Člověk v tísni, Praha: 2021. Dostupné online: https://www.clovekv tisni.cz/media/publications/1785/file/final_web_projektovou-vy-ukou-ke-klimaticke-mu-vzde-la-va-ni-.pdf

Starterpack Světové školy – Jak začít. Člověk v tísni, Praha: 2006. Dostupné online: <https://www.svetovaskola.cz/app/uploads/2023/02/Starterpack-Svetove-skoly-Jak-zacit.pdf>

Příklady žákovských projektů z programu Světová škola najdete zde: <https://www.svetovaskola.cz/o-programu/galerie-projektu/>

HUIZINGA, J. *Homo ludens: o původu kultury ve hře.* Přeložil Jaroslav VÁCHA. Praha: Dauphin, 2000. Studie (Dauphin). ISBN 80-7272-020-1.

O AUTORKÁCH A AUTORECH

Člověk v tísní, o. p. s., je nevládní nezisková organizace vycházející z myšlenek humanismu, svobody, rovnosti a solidarity. Od roku 1992 pomáhá lidem v nouzi po celém světě. Od roku 2001 nabízí také vzdělávací programy. Usiluje o školy otevřené všem dětem bez rozdílu, které své žáky a žákyně vedou k porozumění souvislostem, globální odpovědnosti a respektu k druhým. Hodnoty, ze kterých Člověk v tísní při práci vychází, jsou respekt, odpovědnost, svoboda, partnerství a důvěra v potenciál každého člověka – protože na každém záleží.

AutoMat, z. s., prosazuje již od roku 2003 lepší prostředí pro kvalitní život ve městě. Podporuje veřejnou, pěší a cyklistickou dopravu i rozumné používání aut. Přináší inspiraci z evropských metropolí a aktivizuje lidi k pozitivní proměně ulic a veřejného prostoru. Dohlíží na politiky a efektivní využití veřejných peněz. V současné době je AutoMat součástí sítě iniciativ, které usilují o rozvoj Prahy na základě otevřené celospolečenské diskuse Ladíme Prahu a asociace nevládních ekologických organizací Zelený kruh. Mezi nejznámější projekty patří Zažít město jinak, Do práce na kole aj.

Město přátelské k dětem, z. s., propojuje veřejnou správu, odborníky a odbornice i občanky a občany v projektech zaměřených na městské plánování, vzdělávání a participaci dětí a mládeže s cílem zlepšovat život ve městech z pohledu nejmladší generace. Již téměř 15 let se věnuje vzdělávacím aktivitám a participaci dětí. Zapojuje děti do projektů spojených s plánováním i realizací proměn větších i menších městských prostorů: školních či komunitních zahrad, parků, náměstí, někdy i celých čtvrtí. Organizuje jednorázové participativní dílny i komplexní participační procesy, které doprovázejí větší investiční záměry.

www.childfriendlycity.cz

Jan Malý Blažek je ekonom a sociální geograf působící na katedře environmentálních studií Masarykovy univerzity v Brně a také v atelieru MEZE. Výzkumně, prakticky i ve vzdělávání se zaměřuje na témata dostupnosti a udržitelnosti bydlení, adaptace měst a obcí na změnu klimatu a participace.

Osamu Okamura je architekt zaměřený na zvyšování obyvatelnosti měst a souvislosti, které ji provázejí. Dříve děkan Fakulty umění a architektury TUL, člen Komise rozvoje urbanismu, architektury a veřejného prostoru Rady MČ Prahy 7, předseda Komise Rady hl. m. Prahy pro umění ve veřejném prostoru, programový ředitel reSITE, mezinárodního festivalu a konference o obyvatelnějších městech, a šéfredaktor architektonického časopisu ERA21. Autor oceňované knihy *Město pro každého: Manuál urbanisty začátečníka*.

Jiří Pánek je geograf a geoinformatik, který působí na katedře rozvojových a environmentálních studií Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Je garantem bakalářského studijního programu Environmentální studia a udržitelný rozvoj. Od roku 2014 je spoluautorem platformy PocityMapy.cz, kterou v Česku i v zahraničí využilo více než 200 měst pro participativní plánování veřejného prostoru.

Mirjana Petrik je architektka a lektorka, zakladatelka neziskové organizace Město přátelské k dětem, z. s. Zabývá se participativními projekty zaměřenými na zkvalitňování městského prostředí, je odbornicí na participaci dětí a mládeže. Přednáší na Fakultě architektury ČVUT v Praze, kde zároveň vede výzkumné projekty zaměřené na problematiku plánování udržitelných měst. Je spoluzakladatelkou online platformy Architektura dětem (www.architekturadetem.cz), v rámci které organizuje každoroční mezinárodní konferenci Architektura dětem.

Magdalena Smetanová je projektantka, lektorka a spoluzakladatelka atelieru krajinářské architektury IN-SITE. Dlouhodobě se věnuje prostorům pro hru a zahradám pro děti. Je aktivní členkou spolku Město přátelské k dětem, z. s., a České asociace pro krajinářskou architekturu (ČAKA).

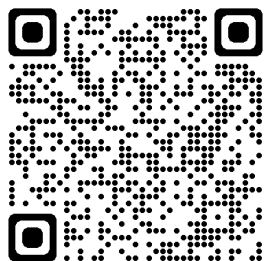
ŽIJEME MĚSTEM
Příručka s lekcemi do výuky
pro 2. stupeň základních škol

© Člověk v tísni, o. p. s.
Praha, 2023
Všechna práva vyhrazena.

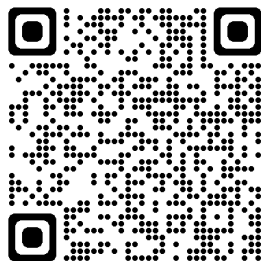
ISBN: 978-80-7591-072-1

Člověk v tísni, o. p. s.
Šafaříkova 24
120 00 Praha 2

www.clovekv tisni.cz
www.clovekv tisni.cz/varianty

kurz Žijeme městem
Člověk v tísni

Učím o klimatu
Člověk v tísni

Světová škola

Člověk
v tísni

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Materiál vznikl v rámci projektu „Společně pro kvalitní život v metropoli“, který je spolufinancován Evropskou unií. Realizace proběhla v rámci Operačního programu Praha – pól růstu (reg. č.: CZ.07.4.6 8/0.0/0.0/20_079/0002128). Za obsah materiálu nesou odpovědnost realizátoři a realizátorky projektu. Informace zde uvedené nejsou oficiálním stanoviskem Evropské unie.